EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO FONDAS KAIMO PLĖTRAI:
EUROPA INVESTUOJA Į KAIMO VIETOVES

ZARASŲ–VISAGINO REGIONO VIETOS VEIKLOS GRUPĖ

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

Zarasų–Visagino regiono dvisektorė vietos plėtros strategija, Zarasų–Visagino regionas, 2014–2020 m.

Zarasų rajonas
2015 m.

TURINYS		Psl.
I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI		
1.	VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	3
2.	VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė	4
3.	VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)	35
4.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka	37
II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?		
5.	VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys	39
6.	VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais, EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis, EJRŽF konkrečiais tikslais ir uždaviniais	40
7.	VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais, Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS), Lietuvos akvakultūros sektoriaus plėtros 2014–2020 m. planu	42
III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?		
8.	LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	46
9.	VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	63
10.	VPS įgyvendinimo veiksmų planas	80
11.	VPS finansinis planas	88
12.	VPS įgyvendinimo rodikliai	91
13.	VPS įgyvendinimo vidaus stebėsena ir valdymas	94
IV DALIS. PRIEDAI		
1 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		1-2
2 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2013 m. (2014 m.) statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		1-2
3 priedas. Kita statistinė informacija, naudojama VVG teritorijos analizei.		1-19
4 priedas. Anketų tyrimo ataskaita.		1-29
5 priedas. Vietos plėtros strategija kompaktinėje laikmenoje.		CD

I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI

1. VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija

1.1. **Informacija apie VVG**

Identifikaciniai duomenys:	
Pavadinimas	Zarasų - Visagino regiono vietos veiklos grupė
Kodas	303535922
Teisinė forma	Asociacija
Įregistravimo data	2015 m. sausio 16 d.
Registro tvarkytojas	Valstybės įmonė Registrų centras
Juridinio asmens vadovas	Arvydas Veikšra
Buveinės adresas	Aukštaičių g. – 4, LT-32111 Zarasai
Telefonas	+ 370 609 971 18
El. paštas	stadviliai@gmail.com

Bendruomeninė veikla Zarasų rajone prasidėjo 2004 – 2005 m., kai kaimo žmonės suprato, kad susibūrus kartu ir įkūrus kaimo bendruomenes, galima efektyviau ir greičiau išspręsti savo kaimo problemas, plėtoti kaime verslą, turizmą bei pagerinti kaime gyvenimo kokybę. 2008 m. vasario 19 d. buvo įkurta Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupė, kuri sėkmingai įgyvendino 2007-2013 m. vietos plėtros strategiją. 2009 metų kovo 9 d. buvo įkurta Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė. Į ŽRVVG veiklą įsijungė ir Visagino savivaldybės gyventojai, NVO bei Visagino savivaldybės administracija. Asociacija sėkmingai įgyvendino 2007-2013 m. Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos plėtros strategiją.

2014 m. atsiradus galimybei rengti dvisektorę strategiją, nuspręsta suvienyti patirtį ir tikslus bei dviejų veiklos grupių pagrindu įkurti Zarasų - Visagino regiono VVG. Asociacija įsteigta 2015 m. sausio 16 d. Asociacijos steigėjai yra trys juridiniai asmenys: Zarasų savivaldybės VVG, Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono VVG ir Zarasų kaimo bendruomenių asociacija.

Zarasų - Visagino VVG nariai ir sektorinis atstovavimas. Zarasų - Visagino regiono vietos veiklos grupė yra viešas juridinis asmuo, atstovaujantis trims sektoriams: pilietinei visuomenei, verslui ir vietos valdžiai bei savo veikla siekiantis įgyvendinti Zarasų rajono savivaldybės ir Visagino savivaldybės kaimo teritorijos plėtros tikslus ir šios teritorijos gyventojų, nevyriausybinių organizacijų, verslo ir bendruomenių poreikius. 2015 m. rugsėjo 18 d. Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupė jungė 55 narius, iš kurių 32 yra pilietinės visuomenės atstovai, arba 58 proc. visų VVG narių; 21 - verslo sektoriaus atstovai, arba 38 proc. visų VVG narių; 2 - vietos valdžios sektoriaus atstovai, arba 4 proc. visų narių.

(*VVG narių sąrašas pateikiamas 3 priedo 1.1 lentelėje, VVG pasiskirstymas pagal atstovaujamą sektorių pateikiamas 3 priedo 1.1 pav.*)

VVG valdymo struktūros schema. Pagal Zarasų – Visagino regiono VVG įstatus aukščiausias asociacijos organas yra visuotinis narių susirinkimas, šaukiamas ne rečiau kaip kartą per metus. Šiam valdymo organui pavaldi VVG taryba, VVG pirmininkas, VVG administracija. Kolegialus Zarasų – Visagino VVG valdymo organas yra Taryba, sudaryta iš 13 narių, renkama visuotiniame narių susirinkime trejų metų kadencijai. Taryboje verslo partneriai sudaro 30,76 proc., valdžios atstovai – 23,08 proc., o pilietinė visuomenė – 46,16 proc. tarybos narių. Žvejybos arba akvakultūros sektorių atstovauja 30,76 proc. tarybos narių. VVG tarybai pavaldūs VVG pirmininkas ir VVG administracija. VVG pirmininkas yra vienasmenis valdymo organas, kurį 3 metų laikotarpiui atviru balsavimu renka Visuotinis narių susirinkimas. VVG pirmininkui atskaitinga VVG administracija. VVG administracija tiesiogiai pavaldi VVG strategijos vadovui bei atskaitinga VVG pirmininkui. (*VVG valdymo struktūra pateikiama 3 priedo 1.2 pav.)*

Zarasų - Visagino VVG administracijos darbuotojų sąrašas ir pareigų pavadinimai. Arvydas Veikšra - Zarasų - Visagino veiklos grupės strategijos vadovas; Jūratė Buičenkienė –

Zarasų -Visagino vietos veiklos grupės strategijos administratorė, Nijolė Elena Šukštulienė – Zarasų - Visagino vietos veiklos grupės strategijos administratorė; Danutė Baublienė – Zarasų - Visagino VVG finansininkė; Daiva Zakšauskienė - Zarasų - Visagino VVG viešųjų pirkimų specialistė.

1.2. VVG vertybės:

- ✓ Atsakomybė už priimtus sprendimus – nebijome prisiimti atsakomybę už savo veiksmus bei tų veiksmų sukeltus padarinius;
- ✓ Darbštumas – pasiskirstome darbus pagal sugebėjimus bei rodome iniciatyvą;
- ✓ Efektyvumas – priimdami ir įgyvendindami sprendimus, skirtus išteklius naudojame ekonomiškai, rezultatų siekiame kuo mažesnėmis sąnaudomis;
- ✓ Geranoriškumas – atvirai dalinamės turima patirtimi, žiniomis, entuziastingai dirbame, esame tolerantiški ir rodome gerą valią;
- ✓ Lygiateisiškumas – priimdami sprendimus atsižvelgiame į tai, kad visi asmenys lygūs; negali būti varžomos jų teisės ar teikiamos jiems privilegijos dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, išsilavinimo, religinių ar politinių pažiūrų, veiklos rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių;
- ✓ Naujovių ir atvirumo permainoms principas – ieškome naujų ir veiksmingų būdų, kaip spręsti problemas, nuolat mokomės iš gerosios patirties pavyzdžių;
- ✓ Nuoseklumas – veikiame nesiblaškydami, logiškai, nuosekliai;
- ✓ Objektyvumas – nešališkai, teisingai vertiname remiantis faktais, nesusidarome išankstinės nuomonės;
- ✓ Pareigingumas – kiekvienas laiku atliekame paskirtas užduotis. Prisiimame konkrečias užduotis, jaučiame atsakomybę už organizaciją;
- ✓ Partnerystė – savo veiklą grindžiame nevyriausybinio, verslo ir valdžios sektorių bendradarbiavimu, siekdami Zarasų rajono gyventojų gerovės;
- ✓ Skaidrumas organizacijoje ir veikloje – plačiai viešiname savo veiklą, nepainiojame viešų ir privačių interesų, dirbame laikydamiesi laikytis teisės aktų reikalavimų;

1.3 VVG teritorijos vizija iki 2023 m.:

Zarasų – Visagino regionas - patraukli erdvė darbui, gyvenimui ir poilsiui su išplėtota ekonomine ir socialine infrastruktūra, bendradarbiaujančių ir iniciatyvių žmonių bendruomene, sveika aplinka ir gražiu kraštovaizdžiu. Žemės ūkio produktų gamyba, žuvininkystė ir akvakultūra bei diversifikuoti kaimo verslai racionaliai naudoja ir gausina gamtos išteklius, tausoja aplinką, nes yra įdiegtos pažangios technologijos ir inovacijos. Jaunimas nori čia gyventi ir dirbti, bendradarbiauti ir mokytis.

1.4 VVG misija:

Zarasų – Visagino regiono VVG misija — sutelkti kaimo žmones, socialinius partnerius strategijai įgyvendinti; organizuoti, koordinuoti strategijos įgyvendinimo eigą ir vykdyti monitoringą; prisidėti ieškant plėtrai būtinų finansavimo šaltinių, pritraukiant privačių ir kitų fondų lėšas; profesionaliai vykdyti vietos veiklos grupei priskirtas funkcijas.

2. VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė.

2.1. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys, teritorijos išskirtinumas ir identitetas

VVG teritorijos geografinė padėtis. Zarasų –Visagino regiono vietos veiklos grupės atstovaujama teritorija (Zarasų rajono savivaldybės kaimiškos seniūnijos ir Visagino savivaldybės kaimiškoji teritorija) įsikūrusi pačiame Lietuvos pakraštyje, šiaurės rytų dalyje. Šiaurinė teritorijos dalis ribojasi su Latvijos Respublika, rytinė – su Baltarusijos Respublika, o artimiausi kaimynai Lietuvoje – Ignalinos, Rokiškio ir Utenos rajonai.

Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupės teritorija apima Zarasų rajono savivaldybės teritoriją, išskyrus savivaldybės centrą - Zarasų miestą, bei Visagino savivaldybės kaimiškąją teritoriją, išskyrus savivaldybės centrą - Visagino miestą. Bendras VVG teritorijos plotas – 1222, 38 km^2 (R14). Zarasų rajono savivaldybės teritorija, kuri patenka į VVG teritoriją, užima 1178,18 km^2 (R11) plotą, tai sudaro 96,38 proc. (R12) visos VVG teritorijos. Visagino savivaldybės teritorija, kuri patenką į VVG teritoriją, užima 44,2 km^2 (R13) plotą, tai sudaro 3,62 proc. (R14) visos VVG teritorijos. Didžiąją VVG teritorijos dalį sudaro kaimiškosios teritorijos (98,1 proc.) (R9), į VVG teritoriją patenka Dusetų miestas[1]

VVG atstovaujamos teritorijos administracinis pasiskirstymas. Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupės teritorija apima Zarasų rajono savivaldybės kaimiškas seniūnijas, kurios yra devynios (R15): Antalieptės, Antazavės, Degučių, Dusetų, Imbrado, Salako, Suvieko, Turmanto, Zarasų rajono. Jai priklauso Visagino savivaldybės kaimiškoji teritorija (Visagino savivaldybės teritorija be Visagino miesto). VVG teritorijoje yra vienas miestas – Dusetos (615 gyventojų) (R16) bei 3 miesteliai (R17): Antalieptė, Salakas ir Turmantas[2]. Miestas ir miesteliai patenka į Zarasų rajono savivaldybės teritoriją. Remiantis Lietuvos statistikos departamento 2011 m. visuotinio gyventojų ir būsto surašymo duomenimis, VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybėje buvo 643 (R18) kaimai ir 111 (R19) viensėdžių, iš kurių 244 (R20) kaimai/viensėdžiai neapgyvendinti. Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje buvo 20 (R21) kaimų, iš kurių 15 (R22) neapgyvendinti bei vienas neapgyvendintas viensėdis. *(VVG teritorijos administracinis susiskirstymas pateikiamas trečio priedo 2.1.1 pav.)*[3]

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius pagal gyvenamąją vietą. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje gyveno 10 404 gyventojų, iš jų 10 299 gyveno (R2) Zarasų savivaldybės teritorijoje ir 105 (R3) Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje. Visagino savivaldybėje gyveno 1,0 proc. (R4) VVG teritorijos gyventojų, Zarasų rajono savivaldybėje 99,0 proc. visų VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų. Lyginant 2015 m. ir 2011 m. pradžios duomenis, VVG teritorijoje gyventojų sumažėjo 8,8 proc. arba 1 103 gyventojais.[4] (R5).

2015 m. pradžioje Zarasų – Visagino regiono VVG teritorijoje gyventojų tankumas siekė 8,51 gyventojo (R30) 1 km^2., Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje 2,37 (R31) gyventojo 1 km^2.[5]; Zarasų rajono savivaldybėje – 12,98 gyventojų 1 km^2.; Visagino savivaldybėje - 355,8 gyventojų 1 km^2.; Utenos apskrityje – 19,8 gyventojo 1 km^2.; Lietuvoje – 45,09 gyventojų 1 km^2.[6] *(Trečio priedo 2.1.1 lentelėje pateikiami Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupės teritorijoje esančių Zarasų rajono seniūnijų ploto, gyventojų skaičiaus ir gyventojų tankio rodikliai.[7])*

Zarasų rajono savivaldybės administracijos seniūnijų duomenimi, 2015 m. pradžioje viensėdžiuose gyveno 328 gyventojai arba 3,0 proc. visų VVG teritorijos gyventojųZarasų rajono savivaldybės kaimuose iki 200 gyventojų gyveno 4 780 (R23) gyventojų arba 46,0 proc. visų VVG teritorijos gyventojųZarasų rajono savivaldybės kaimuose ir miesteliuose nuo 201 iki 1 000 gyventojų – 5191 (R24) gyventojai, arba 50,0 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, Visagino savivaldybės administracijos duomenimis, kaimuose iki 200 gyventojų gyveno 105 (R25) gyventojai arba 1,0 proc. visų VVG teritorijos gyventojų.

Statistikos departamento duomenimis, 2011 m. Zarasų rajono savivaldybės viensėdžiuose gyveno 375 gyventojai arba 3,2 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, Zarasų rajono savivaldybės kaimuose (iki 200 gyventojų) gyveno 5535 gyventojai arba 48,1 proc. visų VVG teritorijos gyventojų. Zarasų rajono savivaldybės kaimuose ir miesteliuose (nuo 201 iki 1000 gyventojų)

[1] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijų duomenys, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[2] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[3] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijų duomenys, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[4] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19
[5] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijų duomenys, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[6] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19
[7] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės administracija, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

gyveno 5384 gyventojai, arba 46,7 proc. visų VVG teritorijos gyventojų. Visagino savivaldybės kaimuose (iki 200 gyventojų) gyveno 223 gyventojai arba 1,9 proc. visų VVG teritorijos gyventojų.[8]

Lyginanat 2011 m. – 2015 m. duomenis, per atskaitinius metus Zarasų rajono savivaldybės viensėdžiuose gyvenančių gyventojų skaičius sumažėjo 47 gyventojais arba 12,5 proc., Zarasų rajono savivaldybės kaimuose iki 200 gyventojų sumažėjo 755 gyventojais arba 13,6 proc., Zarasų rajono savivaldybės kaimuose ir miesteliuose nuo 201 iki 1 000 gyventojų skaičius sumažėjo 193 gyventojais arba 3,7 proc. Visagino savivaldybės kaimiškos teritorijos gyvenvietėse iki 200 gyventojų sumažėjo 118 gyventojų arba 53 proc.

Vertinant VVG teritorijos gyventojų tankumą, daugiausia gyventojų buvo susitelkę Dusetų (2 570 gyventojų) (R26) ir Zarasų seniūnijose (2 360) (R27), tuo tarpu mažiausiu gyventojų skaičiumi pasižymėjo Suvieko seniūnija (971 gyventojai) (R28) ir Antalieptės seniūnija (653 gyventojai) (R29).[9] *(Gyventojų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą 2015 m. pradžioje pateikiamas trečio priedo 2.1.2 pav.)*

Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupės atstovaujamos teritorijos išskirtinumas ir identitetas: Vienas iš didžiausių Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupės teritorijos išskirtinumų yra nepaprastai turtinga gamta: miškai, daugiausia pušynai, užima per 30 % VVG teritorijos (51 tūkst. ha). Čia ošia ir Zarasų apylinkių įžymybė - garsusis Stelmužės ąžuolas. VVG teritorijoje yra du regioniniai parkai: Gražutės ir Sartų. Net 12,2 proc. (R37) rajono ploto užima vandens telkiniai, jų priskaičiuojama virš 300 (R38). Bendras vandens telkinių plotas siekia apie 13 000 ha (R39). VVG teritorijoje vyrauja nedideli, iki 10 ha (R40) ploto ežerai. Didžiausi ežerai – Drūkšių, Luodžio, Avilio ir Sartų. 114 ežerų (R41) yra saugomose teritorijose. Zarasų rajono ežeruose, įskaitant ir dirbtiniu būdu įveistas, gyvena 28 (R43) rūšių žuvys. Per VVG teritorija teka 8 upės, iš kurių didžiausia – Šventoji. Beveik visi vandens telkiniai vienaip ar kitaip naudojami rekreacijai. Aplink Visagino savivaldybę yra 10 (R45) įvairaus dydžio ežerų ir ežerėlių, iš kurių 2 yra Visagino mieste.

Netoli Antalieptės miestelio yra pastatyta 2620 kilovatų galingumo pirmoji ir didžiausia Pabaltyje kalnų tipo hidroelektrinė. Vanduo joje slėgimine derivacija ant turbinų ratų krinta iš didžiausio Lietuvos sąlygomis 35 metrų aukščio. Hidroelektrinės rezervai dideli: jos vandens saugyklos - tvenkinio plotas yra 1000 hektarų, tvenkinio naudingas tūris net 23,5 milijonų kubinių metrų vandens. Vandens paviršiaus lygis pakilęs net 34 m. Hidroelektrinei yra panaudotas Šventosios upės vingio vagos pažemėjimas. Be to, patvenkta Šventoji kartu su 26 ežerais, sudaro antrą pagal dydį tvenkinį Lietuvoje, vadinamą Antalieptės mariomis (R42).

Į VVG teritorija patenka ir vienas strateginis Lietuvos Respublikos objektas – Ignalinos atominė elekrinė, kuri yra Drūkšių kaime, Visagino savivaldybės teritorijoje. Valstybės įmonė Ignalinos atominė elektrinė, galutinai sustabdžius 2004 m. pirmąjį reaktorių ir 2009 m. - antrąjį, vykdo Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo darbus, apimančius IAE būtinų sistemų, užtikrinančių branduolinę, radiacinę, priešgaisrinę, fizinę saugą, eksploatavimą, panaudoto branduolinio kuro iškrovimą iš energetinių blokų ir pervežimą saugojimui į laikinąją panaudoto branduolinio kuro saugyklą, įrangos ir pastatų dezaktyvavimą ir išmontavimą, radioaktyviųjų atliekų apdorojimą ir saugojimą. Pabaigti IAE eksploatavimo nutraukimo darbus planuojama 2038 m.

VVG teritorijoja yra patogioje padėtyje susisiekimo atžvilgiu - pietrytinėje Zarasų rajono dalyje teritoriją kerta geležinkelis Vilnius–Daugpilis. Zarasų rajone yra Turmanto geležinkelio stotis. Zarasų rajono teritoriją kerta magistralinis kelias A6, tarptautinis kelias E262 (Kaunas–Zarasai–Daugpilis–Sankt Peterburgas), eina keturių krašto kelių 102, 117, 178 ir 179 atkarpos. Teritorijos šiaurės rytine dalimi praeina magistralinio naftotiekio Polockas–Mažeikiai atkarpa. Visagino savivaldybės teritorijoje nutiesti du krašto keliai 113 ir 177. Pro Visaginą eina viena

[8] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011 m.-surašymas.

[9] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

svarbiausių Lietuvos geležinkelio linija (Sankt Peterburgas–Daugpilis–Vilnius–Varšuva–Berlynas).

VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybėje vietinės reikšmės kelių ilgis siekia 1 228,4 km (R32). Didžiausias kelių ilgis yra Zarasų (228,5 km) (R33) ir Dusetų (174,4 km) (R34) seniūnijose, o mažiausias – Antalieptės seniūnijoje (74,3 km) (R35). VVG teritorijos Visagino savivaldybėse vietinės reikšmės kelių ilgis siekia 22,77 km (R36).

2.2. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė

Zarasų – Visagino regiono VVG atliko gyventojų poreikių tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti gyventojų poreikius siekiant nustatyti VVG teritorijos plėtros prioritetus. Tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai:

- ✓ Nustatyti, kaip respondentai vertina teritorijos socialinio, ekonominio (verslo) ir kultūrinio sektoriaus situaciją, ir jos pokyčius ES teikiamos paramos kontekste;
- ✓ Išsiaiškinti, kokias galimas ekonominio, socialinio ir kultūros sektoriaus gerinimo bei paramos kryptis respondentai laikytų prioritetinėmis.

Tyrimo tikslinė grupė – gyventojai, kurie gyvena Zarasų - Visagino regiono VVG veiklos teritorijoje. Tyrimo imtis N=184.

Nuo kovo 24 iki balandžio 3 dienos įvyko 13 susitikimų su Zarasų seniūnijų ir Visagino kaimiškosios teritorijos vietos gyventojais, jaunimo, įmonių, organizacijų, savivaldos, verslo atstovais. Susitikimuose dalyvavo 185 dalyviai. (Asmenų sąrašai saugomi VVG būstinėje). Susitikimų metu VVG gavo 72 bendruomeninių organizacijų, vietos verslininkų ir fizinių asmenų projektinius pasiūlymus, kurie buvo „kertiniai akmenys“ VPS poreikių nustatymui. Kaip alternatyvi galimybė poreikiams nustatyti parengtos anketos, kurios buvo platinamos susitikimų metu. Šias anketas interneto svetainėje www.zarasuvvg.lt galėjo užpildyti visi norintys. Buvo surinkta ir apibendrinta 115 anketų, 69 anketos buvo užpildytos internetu. *(Anketų tyrimo ataskaita pateikiama 4 priede).*

2.3. VVG teritorijos socialinė situacija

Gyventojai VVG atsovaujamoje teritorijoje. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybėje gyveno 17 035 (R46) gyventojai, VVG teritorijoje – 10 299 gyv. (R47). Visagino savivaldybėje 20 249 gyventojų, VVG teritorijoje – 105 gyv. (R48). VVG teritorijos gyventojai sudarė 3,6 proc. (R51) visų Lietvos gyventojų, 7,4 proc. visų Utenos apskrities gyventojų. (R52). Per pastaruosius metus gyventojų skaičius Utenos apskrityje, Zarasų rajono savivaldybėje, Visagino savivaldybėje bei VVG teritorijoje mažėjo. Lyginant 2011 m. ir 2015 m. pradžios duomenis, gyventojų skaičius Utenos apskrityje sumažėjo 8,1 proc. (R53), šalyje – 4,3 proc. (R54). Pagrindinės gyventojų mažėjimo priežastys – neigiama natūrali gyventojų kaita ir emigracija.[10] *(Gyventojų mažėjimo tendencijos Utenos apskrityje, Zarasų rajono savivaldybėje, Visagino savivaldybėje bei VVG teritorijoje pateikiamos trečio priedo 2.3.1 pav.)*

Statistikos departamento duomeninis 2011 m. pradžioje Utenos apskityje gyveno 152 577 gyventojai, Zarasų rajono savivaldybėje - 18 472 gyventojai, Visagino savivaldybėje – 22 708 gyventojai, VVG teritorijoje gyveno 11507 gyventojai (R50). Lyginant su 2015 m. pradžia, šalyje sumažėjo 4,6 proc. gyventojų (R8), [11] Utenos apskrityje sumažėjo 12 407 gyventojais arba 8,15 proc. (R7), Zarasų rajono savivaldybėje – 1 437 gyventojais arba 7,8 proc., Visagino savivaldybėje – 2 564 gyventojais arba 11,3 proc., VVG teritorijoje gyventojų sumažėjo 1 103 gyventojais arba 9,6 proc. (R49).

[10] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19
[11] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19

Pagrindinės gyventojų mažėjimo priežastys – neigiama natūrali gyventojų kaita ir emigracija.[12] Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje 2015 m. pradžioje didžiausiu gyventojų skaičiumi pasižymėjo Dusetų (2 570 gyventojai) (R55), Zarasų (2 360 gyventojai) (R56) ir Turmanto (1 423 gyventojai) (R57) seniūnijos. Mažiausias gyventojų skaičius fiksuojamas Antalieptės (653 gyventojai) (R58), Suvieko (742 gyventojai) (R59) seniūnijose bei Visagino kaimiškoje teritorijoje.[13] (*Gyventojų pasiskirstymas pagal seniūnijas (procentais) 2015 m. pradžioje pateikiamas 3 priedo 2.3.2 pav.)*

2011 - 2015 m. laikotarpiu gyventojų skaičius visose seniūnijose mažėjo. Daugiausia gyventojų sumažėjo Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje - 118 gyventojais arba 47,0 proc.[14] (R60). Iš Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje daugiausiai gyventojų sumažėjo Antalieptės seniūnijoje - 86 gyventojais arba 11,6 proc. (R61) ir Dusetų seniūnijoje - 94 gyventojais arba 11,4 proc. (R62). Mažiausiai gyventojų sumažėjo Zarasų seniūnijoje - 90 gyventojų arba 3,7 proc. (R63), Imbrado seniūnijoje - 43 gyventojais arba 4,0 proc. (R64) ir Suvieko seniūnijoje 41 gyventoju arba 5,2 proc. (R65).[15] (*Trečio priedo 2.3.3 pav. pateikiamas gyventojų skaičius VVG atstovaujamoje teritorijoje 2012 m. pradžioje ir 2015 m. pradžioje.)*

Moterų ir vyrų skaičius VVG atstovaujamoje teritorijoje. 2014 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybėje ir Visagino savivaldybėje kartu sudėjus gyveno 17 795 (R111) vyrai ir 20 148 (R112) moterys. Vyrai sudarė 47 proc. (R113), moterys – 53 proc. (R114) visų gyventojų. Lyginant 2011 m. ir 2014 m. pradžios duomenis, gyventojų sudėtis pagal lytį nekito. Panašus vyrų ir moterų santykis yra ir visoje Lietuvoje: vyrai - 46,6 proc. ir moterys - 53,9 proc., Utenos apskrityje: vyrai – 46,8 proc., moterys - 53,2 proc [16]

2014 m. pradžioje VVG atstovaujamoje teritorijoje gyveno 5 054 vyrai arba 48,6 proc. visų VVG teritorijos gyventojų ir 5 350 moterys arba 51,4 proc. VVG teritorijos gyventojų.[17] Lyginant su 2011 m. VVG teritorijoje vyrų sumažėjo 688 arba 12 proc., moterų 296 arba 6,7 proc. *(2.3.4 pav. pateikiami VVG teritorijos gyventojai pagal lyčių santykį 2011 – 2014 m.)*

VVG teritorijoje, kaip ir visoje šalyje bei Zarasų rajono ir Visagino savivaldybėse, gyventojų vidutinis amžius ilgėja. 2011 m. vidutinis vyrų amžius Zarasų rajone ir Visagino savivaldybėje siekė 41 (R115) metus, moterų – 46-49 (R116) metus. 2014 m. vyrų amžius išaugo iki 43-44 (R117) metų, moterų iki 50-51 (R118) metų.[18]

Demografinė situacija VVG atstovaujamoje teritorijoje. 2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje gimė 150 (R66) naujagimių. Visagino savivaldybėje gimė 261 (R67) naujagimiai. Gimstamumas, lyginant 2011 m. ir 2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje išaugo 3,4 proc., Visagino savivaldybėje – 29,9 proc., Utenos apskrityje 5,3 proc., šalyje – 3,3 proc.[19] . Bendras gimstamumo rodiklis 1 000 gyventojų 2013 m. Zarasų rajone siekė 7,5 (R72), Visagino savivaldybėje – 9,6 (R73), Utenos apskrityje – 7,8 (R74), šalyje – 10,1 (R75). 2014 m. [20]

VVG teritorijoje 2014 m. gimė 80 (R76) vaikų, didžiausiu gimusiųjų skaičiumi pasižymėjo Zarasų rajono (24) (R77), Turmanto (13) (R78) ir Dusetų (12) (R79) seniūnijos. Lyginant 2011 m. ir 2014 m., gimstamumas VVG teritorijoje itin sumažėjo Antazavės seniūnijoje (nuo 7 (R80) iki 1 (R81) gimusiųjų), labiausiai išaugo – Zarasų rajono seniūnijoje (nuo 17 (R82) iki 24 (R83) gimusiųjų). Gimusiųjų skaičius taip dar augo Dusetų seniūnijoje, Turmanto seniūnijoje. Gimusiųjų skaičius nesikeitė Salako seniūnijoje ir Suvieko seniūnijoje. Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje 2011-2014 m. bendras teritorijos gimstamumas nesikėtė, 2011 m. ir 2014 m. gimė 80 naujagimių (R84). Visagino kaimiškojoje teritorijoje gimusių vaikų nei 2011 m., 2014 m.

[12] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19 .
[13] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą,
[14] Šaltinis. Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą,
[15] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą,
[16] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.
[17] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.
[18] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.
[19] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.
[20] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.

nebuvo.[21] Nors nuo 2011 m. iki 2015 m. pradžios VVG atstovaujamoje teritorijoje gyventojų skaičius sumažėjo 1003 gyventojais arba 9,6 proc. visų teritorijos gyventojų, gimusiųjų skaičius nepasikeitė. (*Trečio priedo 2.3.5 pav. pateikiamas gimusiųjų skaičius VVG teritorijoje 2011 - 2015 m.)*

2014 m. Zarasų rajone mirė 317 (R85) žmonių, Visagino savivaldybėje – 251 žmogus (R86). Mirtingumas, lyginant 2011 m. ir 2014 m., Zarasų rajone sumažėjo 19,6 proc. (R87), Visagino savivaldybėje išaugo 13,6 proc. (R88), Utenos apskrityje ir šalyje mažėjo (atitinkamai 2,4 proc. (R89), ir 2,0 proc.)[22] (R90). Bendras mirtingumo rodiklis, tenkantis 1 000 gyventojų, 2013 m. Zarasų rajone buvo 21,4 (R91), Visagino savivaldybėje – 13,2 (R92), Utenos apskrityje – 18,2 (R93), šalyje – 14 (R94).[23]

VVG teritorijoje 2014 m. daugiausiai gyventojų mirė Dusetų (30) (R95) ir Zarasų rajono (27) (R96) seniūnijose, o mažiausia žmonių mirė Suvieko seniūnijoje (6) (R97). 2011-2014 m. laikotarpiu mirtingumas didesnėje dalyje VVG teritorijos sumažėjo. Turmanto seniūnijoje mirusiųjų skaičius, lyginant 2011 ir 2014 m., sumažėjo 55,0 proc. (R98), Dusetų – 40,0 proc. (R99), Zarasų – 34,1 proc. (R100). Mirtingumas taipogi mažėjo Imbrado, Salako, Suvieko seniūnijose. Mirtingumas VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijų tarpe labiausiai išaugo Antazavės seniūnijoje – 50,0 proc. (R101). Mirtingumas taipogi augo Antalieptės, Degučių seniūnijose. Visagino kaimiškojoje teritorijoje mirtingumas sumažėjo nuo 14 mirusiųjų 2011 m. iki 3 mirusiųjų 2014 m. Bendras mirtingumas VVG teritorijoje 2011-2014 m. sumažėjo 38,7 proc. (nuo 229 asmenų 2011 m. iki 165 asmenų 2014 m.). *(Trečio priedo 2.3.6 pav. pateikiamas mirusiųjų skaičius VVG teritorijoje 2011 - 2014 m.)*[24]

2011 m. –2013 m. bendras neigiamas natūralios gyventojų kaitos rodiklis, tenkantis 1 000 gyventojų, Zarasų rajono savivaldybėje, Visagino savivaldybėje, Utenos apskrityje ir šalyje augo. 2013 m. šalyje 1 000 gyventojų bendra natūrali gyventojų kaita siekė -3,9 (R103), apskrityje -10,4 (R104), Zarasų rajono savivaldybėje - 13,9 (R105), Visagino savivaldybėje -3,7 (R106).[25]

VVG teritorijoje didžiausia neigiama gyventojų kaita 2014 m. buvo Antalieptės, Dusetų (po -18) (R107) bei Antazavės (-17) (R108) seniūnijose. Vienodas skaičius gimusių ir mirusių fiksuotas Suvieko seniūnijoje. 2011-2014 m. NGK rodiklis gerėjo Dusetų, Imbrado, Salako, Suvieko, Turmanto ir Zarasų seniūnijose, blogėjo – Antalieptės, Antazavės ir Degučių seniūnijose bei Visagino kaimiškojoje teritorijoje. Bendra VVG teritorijos natūrali gyventojų kaita 2011-2014 m. padidėjo nuo -149 iki -85 (43,0 proc.) nors išliko neigiama. (R109), [26] *(Trečio priedo 2.3.7 pav. pateikiama natūrali gyventojų kaita VVG teritorijoje 2011 - 2014 m.)*

Svarbus demografinę situaciją apibūdinantis rodiklis yra neto migracija – imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas. Analizuojant vidaus ir tarptautinę migraciją, 2011 – 2014 m. laikotarpiu Zarasų rajono savivaldybėje, Visagino savivaldybėje ir Utenos apskrityje neto migracija mažėjo per pusę, o šalyje net dviem trečdaliais. Tačiau visu analizuojamu laikotarpiu daugiau žmonių išvyko nei atvyko, t. y. migracijos saldo buvo neigiamas (R110).[27] *(2.3.1 lentelėje pateikiamos migracijos tendencijos Lietuvoje, Utenos apskrityje ir Zarasų rajono savivaldybėje).*

Gyventojų amžiaus struktūra atstovaujamoje VVG teritorijoje. 2015 m. pradžioje atstovaujamoje VVG teritorijoje vaikų iki 7 metų buvo 532,[28] tai sudarė 5,0 (R125) proc. visų

---

[21] Šaltinis. VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[22] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.

[23] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.

[24] Šaltinis. VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[25] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

[26] Šaltinis. VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[27] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.

[28] Šaltinis. 2011 m. duomenis pateikti Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas. 2015 m. duomenis - Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

atstovaujamoje teritorijoje gyvenančių gyventojų. Lyginant su 2011 metais vaikų iki 7 metų sumažėjo 86 gyventojais arba 13,9 proc. (R120).

Vaikų nuo 7 iki 13 metų 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje buvo 589 gyventojai. [29] Tai sudarė 6,0 proc. (R124) visų VVG teritorijos gyventojų. Nuo 2011 m. vaikų nuo 7 m. iki 13 m. sumažėjo 229 gyventojais arba 28 proc.

Gyventojų nuo 14 m. iki 29 m. atstovaujamoje teritorijoje 2015 m. pradžioje buvo 2136 gyventojai.Tai sudarė 20,0 (R125) proc. visų teritorijos gyventojų. Nuo 2011 m. gyventojų šioje amžiaus grupėje sumažėjo 13 gyventojų arba 0,6 proc[30] (R126).

Gyventojų nuo 30 m. iki 39 m. VVG atstovaujamoje teritorijoje 2015 m. pradžioje gyveno 807, tai sudarė 8,0[31] proc. (R127) visų VVG teritorijos gyventojų. Nuo 2011 m. gyventojų šioje amžiaus grupėje sumažėjo 311 gyventojais arba 27,6 proc. (R124).

2015 m. pradžioje atstovaujamoje VVG teritorijoje gyveno 3745 gyventojai nuo 40 iki 64 metų, tai sudarė 36,0[32] proc. (R128), visų VVG teritorijos gyventojų. Nuo 2011 m. šioje amžiaus kategorijoje gyventojų sumažėjo 233 gyventojais arba 5,9 proc. (R122).

Gyventojų nuo 65 m. ir vyresnių VVG atstovaujamoje teritorijoje gyveno 2 595 arba 25,0[33] proc. (R129). Nuo 2011 m. gyventojų šioje amžiaus kategorijoje sumažėjo 234 arba 8,28 proc. (R123). (*Trečio priedo 2.3.8 pav. pateikiama VVG teritorijos gyventojų sudėtis pagal amžiaus grupes (procentais) 2015 m. pradžioje.)*

Zarasų – Visagino regiono VVG teritorijoje, Lietuvos statistikos departamento 2011 m. - 2015 m. pradžios duomenimis, gyventojų skaičius visose amžiaus grupėse mažėjo (9,6) proc. (R119). Vertinant pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, analizuojamu laikotarpiu labiausiai sumažėjo vaikų nuo 7 m. iki 13 m. amžiaus 28 proc. bei 30 - 39 m. amžiaus gyventojų 27,6 proc. (R21). Mažiausiai gyventojų mažėjo 14 - 29 m. amžiaus grupėje – 0,6 proc. bei 40 - 64 m. grupėje – 5,9 proc., 65 ir vyresnio mažiaus grupėje gyventojų sumažėjo - 8,28 proc. *(Trečio priedo 2.3.9 pav. pateikiamos VVG teritorijos gyventojų mažėjimo tendencijos pagal amžiaus grupes 2011 - 2015 m.)*

VVG teritorijoje, kaip ir visoje šalyje bei Zarasų rajono ir Visagino savivaldybėse, gyventojų vidutinis amžius VVG teritorijoje ilgėja. 2011 m. vidutinis vyrų amžius siekė 41 (R115) metus, moterų – 46 m. (R116). 2014 m. vyrų amžius išaugo iki 43 - 44 metų (R117), moterų iki 50-51 metų (R118).[34] 2014 m. vidutinis medianinis gyventojų amžius VVG atstovaujamoje teritorijoje kaip ir Utenos apskrityje bei Zarasų rajono savivaldybėje siekė 47 m., tuo tarpu Lietuvoje 42 metus.

Ištyrus gyventojų skaičiaus ir amžiaus sudėties kaitą, paaiškėjo, jog demografinė situacija VVG teritorijoje yra sudėtinga. Ją galima įvardyti kaip intensyvią depopuliaciją, kurios svarbiausi bruožai būtų šie: mažesnis gimstamumas nei mirtingumas, mažas natūralusis prieaugis; reprodukcijai nepalanki gyventojų amžiaus struktūra; spartus gyventojų regione mažėjimas bei senėjimas; emigracija. Į miestus bei užsienį išvyksta didelė dalis jaunimo (R28a). Atsižvelgiant į

---

[29] Šaltinis. 2011 m. duomenis pateikti - Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas. 2015 m. duomenis - Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[30] Šaltinis. 2015 m. duomenis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą. 2011 m. duomenis pateikti Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.

[31] Šaltinis. 2015 m. duomenis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą. 2011 m. duomenis pateikti Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas. T

[32] Šaltinis. 2015 m. duomenis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą. 2011 m. duomenis pateikti Lietuvos statistikos departamentas https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.

[33] Šaltinis. 2015 m. duomenis Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą. 2011 m. duomenis pateikti Lietuvos statistikos departamentas https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.

[34] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19.

šią statistika vienas iš pagrindinių VVG uždavinių yra išlaikyti ir pritraukti jaunimą, jaunas šeimas į VVG regiono teritoriją. Tam būtina sukurti patrauklią aplinką – sutvarkyti infrastruktūrą, skatinti verslumą regione, įkurti naujas darbo vietas. (R29a)

VVG regiono gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę. Pagal Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo 2011 m. duomenis, Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 18390 gyventojų, iš jų 13395 lietuvių tautybės gyventojų, arba 72,9 proc. (R130) visų savivaldybės gyventojų , 3441 rusų tautybės gyventojų, arba 18,7 proc. visų savivaldybės gyventojų (R131) , 1082 lenkų tautybės gyventojų, arba 5,9 proc. (R132) visų savivaldybės gyventojų ir 472 kitų tautybių gyventojai arba 2,5 proc. (R133) visų savivaldybės gyventojų.[35] . 2011 m. Visagino savivaldybės teritorijoje gyveno 22585 gyventojai Didžiąją dalį gyventojų sudarė rusų tautybės gyventojai – 11724 arba 51,9 proc. visų savivaldybės gyventojų. (R134), 4205 lietuvių tautybės gyventojai arba 18,6 proc. visų savivaldybės gyventojų (R135), 2224 baltarusų tautybės gyventojai arba 9,8 proc. visų savivaldybės gyventojų (R136), 2108 lenkų tautybės gyventojai arba 9,3 proc.visų savaldybės gyventojų. (R137), 1158 ukrainiečių tautybės gyventojų arba 5,1 proc. visų savivaldybės gyventojų (R138) ir kitų tautų atstovų 1166 gyventojai arba 5,3 proc. visų Visagino savivaldybės gyventojų[36] (R139).

VVG regiono gyventojų išsilavinimas. Remiantis Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo 2011 m. duomenimis[37]. VVG atstovaujamoje teritorijoje* 992 gyventojai arba 10 proc. visų gyventojų turėjo aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Aukštąjį universitetinį išsilavinimą turėjo Zarasų rajono savivaldybėje 2268 gyventojai arba 13,3 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 5054 gyventojai arba 24,5 proc. visų savivaldybės gyventojų (R140), Utenos apskrityje 22284 gyventojai arba 15,8 proc. visų apskrities gyventojų, Lietuvoje 584 841 gyventojai arba 21,2 proc.visų Lietuvos gyventojų.

Aukštesnįjį arba spec. vidurinį išsilavinimą VVG teritorijoje turėjo 1562 gyventojai arba 15,8 proc. (R145) visų gyventojų. Aukštesnįjį arba spec. vidurinį išsilavinimą turėjo: Zarasų rajono savivaldybėje 2980 gyventojai arba 17,5 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 4907 gyventojai arba 24 proc. visų savivaldybės gyventojų (R142), Utenos apskrityje 28179 arba 20 proc. visų apskrities gyventojų, Lietuvoje 466 686 arba 17 proc., visų Lietuvos gyventojų.

Vidurinį išsilavinimą VVG teritorijoje turėjo 3218 gyventojų arba 32,3 proc. visų teritorijos gyventojų (R143). Vidurinį išsilavinimą turėjo: Zarasų rajono savivaldybės 5551 gyventojas arba 32,7 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 6401 gyventojas arba 31,0 proc. visų savivaldybės gyventojų (R144), Utenos apskrityje 40542 gyventojai arba 29,0 proc. visų apskrities gyventojų Lietuvoje 843225 arba 30,5 proc. visų Lietuvos gyventojų.

Pagrindinį išsilavinimą VVG teritorijoje turėjo 2 013 gyventojų arba 20,2 proc. visų teritorijos gyventojų (R147). Pagrindinį išsilavinimą turėjo:- Zarasų rajono savivaldybėje 2931 arba 17,2 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 2 249 arba 11,0 proc. visų savivaldybės gyventojų (R146), Utenos apskrityje 23686 arba 16,8 proc. visų apskrities gyventojų, Lietuvoje turėjo 404418 arba 15 proc. visų Lietuvos gyventojų.

Pradinį išsilavinimą VVG teritorijoje turėjo 1889 gyventojai arba 18,9 proc. visų teritorijos gyventojų (R151). Pagrindinį išsilavinimą turėjo Zarasų rajono savivaldybėje 2872 arba 16,9 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 1795 arba 8,7 proc. visų savivaldybės gyventojų (R148), Utenos apskrityje 23231 arba 16,5 proc. visų apskrities gyventojų, Lietuvoje 411892 arba 15,0 proc visų Lietuvos gyventojų.

Nebaigusių pradinio, be išsilavimo, VVG teritorijoje gyveno 276 arba 2,8 proc. visų teritorijos gyventojų (R151). Nebaigusių pradinio, be išsilavimo, Zarasų rajono savivaldybėje buvo 407 arba 2,4 proc. visų savivaldybės gyventojų, Visagino savivaldybėje 207 arba 0,8 proc.

[35] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.
[36] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas . https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.
[37] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas . https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.
* Duomenis pateikiami be Dusetų miesto gyventojų. Gyventojų imtis skaičiuojama nuo 10 metų.

visų savivaldybės gyventojų (R150), Utenos apskrityje 2635 arba 1,9 proc. visų apskrities gyventojų, Lietuvoje - 45790 arba 1,7 proc. visų Lietuvos gyventojų.

Analizuojant VVG teritorijos gyventojų išsilavinimą, pažymėtina, kad gyventojų išsilavinimas atitiko Lietuvos Respublikos, Utenos apskrities bendrąsias tendencijas. *(Trečio priedo 2.3.2 lentelėje pateikiamas gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą Lietuvos, Utenos apskrities, Zarasų rajono savivaldybės, Visagino savivaldybės ir VVG atstovaujamos teritorijos mąstu. 2011 m. .*

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų ekonominis aktyvumas. Zarasų rajono savivaldybėje 2011 m. gyveno 16008 gyventojai (nuo 15 metų), iš jų: 5259 (R152) užimti gyventojai arba 35,9 (R153) proc. visų gyventojų, 2013 bedarbių (R155) arba 12,6 proc. (R154) visų gyventojų ir 8246 (R157) arba 51,5 (R156) proc. ekonomiškai neaktyvūs gyventojai. Visagino savivaldybėje 2011 m. gyveno 19604 gyventojai (nuo 15 metų), iš jų: buvo užimtų gyventojų 10293 (R161) arba 52,5 proc. visų gyventojų, bedarbių 2589 (R163) arba 13,2 (R162) proc. visų gyventojų ir ekonomiškai neaktyvūs gyventojai 6721(R165) arba 34,3 (164) proc. visų gyventojų[38].

Lyginant užimtų gyventojų skaičių su Utenos apskrities vidurkiu, Zarasų rajono savivaldybė atitiko bendrąsias tendencijas, tačiau lyginant su Lietuvos vidurkiu, užimtų gyventojų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje buvo mažesnis net 9,48 proc., ekonomiškai neaktyvių gyventojų 8,2 proc. daugiau. Visagino savivaldybėje užimtų gyventojų buvo 10 proc. daugiau nei Utenos apskrityje, 7,1 proc. daugiau nei bendras Lietuvos vidurkis, ekonomiškai neaktyvių gyventojų buvo 12,6 proc. mažiau nei Utenos apskrityje bei 9,0 proc. mažiau nei bendras Lietuvos vidurkis.[39] *(Trečio priedo 2.3.3 lentelėje pateikiama ekonominis gyventojų užimtumas Lietuvos, Utenos apskrities bei Zarasų rajono savivaldybės, Visagino savivaldybės teritorijoje 2011 m.).*

Darbo biržos duomenimis 2011 m. pabaigoje Zarasų rajono savivaldybėje buvo registruoti 1261 bedarbiai, 2012 metų pabaigoje neturinčių darbo gyventojų buvo 2022, 2013 metais – 1601 gyventojas, 2014 m. – 1486 gyventojai. Visagino savivaldybės teritorijoje 2011 metais darbo biržoje buvo registruoti 3155 bedarbiai, 2012 metais – 3901 gyventojas, 2013 metais - 3109 gyventojai, 2014 metais – 2639 gyventojai.[40] Nors 2012-2014 metais nedarbo lygis Zarasų rajono savivaldybėje ir Visagino savivaldybėje mažėjo, tačiau išlieka vienas didžiausiu Lietuvoje.

Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų siekė 15,7 proc. (R168), Visagino savivaldybėje – 13,1 proc. (R169). Tuo tarpu Utenos apskrityje šis rodiklis siekė 12,8 proc. (R170), šalyje – 9,5 proc. (R171), 2014 m. VVG atstovaujamoje teritorijoje vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų siekė 18,2 proc.

Zarasų rajono savivaldybėje 2015 m. pradžioje didžiausią dalį bedarbių sudarė paslaugų (34,1 proc. (R172)) ir pramonės (17,4 proc. (R173)) specialistai ir darbininkai bei niekur nedirbę asmenys (26,6 proc. (R174)). Visagino savivaldybėje paslaugų sferoje dirbę asmenys sudarė 40,1 proc. (R175), pramonėje – 15,9 proc. (R176), niekur nedirbę asmenys – 25,2 proc. (R177) bedarbių.[41]

Vertinant bedarbių skaičių pagal išsilavinimą, didžiausią bedarbių dalį Zarasų rajono savivaldybėje 2015 m. pradžioje sudarė asmenys, įgiję vidurinį išsilavinimą 50,8 proc. (R178) (Visagino savivaldybėje – 61,2 proc. (R179)). Bedarbių, įgijusių aukštąjį universitetinį išsilavinimą Zarasų rajono savivaldybėje siekė 3,5 proc. (R180) (Visagino savivaldybėje – 9,8 proc. (R181)), aukštąjį neuniversitetinį – 10,5 proc. (R182) (Visagino savivaldybėje – 16,2 proc. (R183))[42].

---

[38] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Informacija+apie+gyventoju+uzimtuma.pdf

[39] Paskaičiuota pagal Lietuvos Respublikos 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenis.

[40] Šaltinis. Lietuvos darbo birža. www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pd

[41] Šaltinis. Lietuvos darbo birža. www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pd f

[42] Šaltinis. Lietuvos darbo birža. www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pd

Utenos teritorinės darbo biržos[43] duomenimis, Zarasų – Visagino VVG teritorijoje 2011 m. buvo registruoti 1487 bedarbiai, iš jų Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje – 1479 gyventojai, Visagino kaimiškoje teritorijoje – 8 gyventojai. 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje buvo registruoti 1105 bedarbiai, iš jų Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje – 1098 gyventojai, Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje -7 gyventojai. Per 2011 m. – 2015 m. laikotarpį VVG atstovaujamoje teritorijoje registruotų bedarbių skaičius nuo 2011 m. iki 2015 m. sumažėjo 382 bedarbiais arba 15,7 proc., iš jų Zarasų rajono savivaldybės kaimiškoje teritorijoje – 34,7 proc., Visagino kaimiškoje teritorijoje -12,5 proc. Lyginant statistinius duomenis, 2015 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybėje buvo registruoti 1595 bedarbiai, VVG atstovaujamoje Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje 1098[44] darbiai arba 69,0 proc. Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje registruotų bedarbių, todėl vienas pagrindinių VVG tikslų yra didinti VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų užimtumą, įtraukti gyventojus į vietos produktų gaminimą, paslaugų teikimą.(R31a) (*Trečio priedo 2.3.4 lentelėje pateikiami registruoti bedarbiai VVG teritorijoje pagal seniūnijas 2011 - 2015 m.).*

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Zarasų skyriaus duomenimis, 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje (išskyrus gyvenančius Visagino kaimiškojoje teritorijoje) senatvės pensiją gavo 2628 teritorijos gyventojai, tai sudarė 25,2 proc. visų VVG teritorijos gyventojų. Daugiausia tokių asmenų gyveno Dusetų seniūnijoje - 693 arba 26,4 proc. visų gyventojų, gaunančių senatvės pensiją; Zarasų kaimiškoje seniūnijoje 467 arba – 17,8 proc. Mažiausiai senatvės pensiją gaunančių asmenų gyveno Antalieptės seniūnijoje – 148 arba 5,6 proc. visų senatvės pensiją gaunančių gyventojų bei Suvieko seniūnijoje - 172 arba 6,5 proc. visų senatvės pensiją gaunančių gyventojų. 2011 metais VVG teritorijoje, išskyrus gyvenančius Visagino kaimiškoje teritorijoje, senatvės pensiją gavo 2960 arba 25,7 proc. visų teritorijos gyventojų. Lyginant su 2011 m., VVG teritorijoje gyventojų, gaunančių senatvės pensiją, sumažėjo 332 arba 11,2 proc. Daugiausia asmenų, gaunančių senatvės pensiją, sumažėjo Salako seniūnijoje - 22,1 proc. arba 74 gyventojais, Antalieptės seniūnijoje - 17,6 proc. arba 33 gyventojais, Degučių seniūnijoje senatvės pensiją gaunančių asmenų skaičius nepakito, Suvieko seniūnijoje sumažėjo 5,5 proc. arba 10 gyventojų.[45] *(Trečio priedo 2.3.5 lentelėje pateikiama VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų gaunančių senatvės pensiją pasiskirstymas pagal seniūnijas 2011 m. - 2015 m.).*

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį. 2011 m. pragyvenimo šaltinis didžiausiai gyventojų daliai Zarasų rajono savivaldybėje buvo pensijos - 5658 gyventojams arba (30,9 proc. (R184)). ir darbo užmokestis - 5259 gyventojams arba (28,6 proc. (R185)). Šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikomų asmenų Zarasų rajone buvo -4134 arba 22,5 proc. (R186), iš pašalpų gyveno –1834 arba 9,9 proc. (R187), pajamas iš žemės ūkio veiklos gavo 432 arba 2,3 proc. (R188) gyventojų, iš kitų pragyvenimo šaltinių gyveno 353 arba 1,9 proc. (R189), valstybės išlaikomų buvo 334 arba 1,8 proc. (R190), stipendijas gavo 202 gyventojai arba 1,1 proc. (R191), pajamų iš savo ar šeimos verslo gavo 172 arba 0,9 proc. (R192), pajamas iš nuosavybės ar investicijų 20 arba 0,1 proc. (R193) gyventojų.[46]

Visagino savivaldybėje 2011 m. iš darbo užmokesčio gyveno 10144 arba 44,5 proc. (R194) gyventojų, šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikomų asmenų buvo 5582 arba 24,7 proc. gyventojų (R195), pensijas gavo 4230 arba 18,7 proc. gyventojų (R196), pašalpas gavo 1771 arba 7,8 proc. gyventojų (R197), kitus pragyvenimo šaltinis turėjo 336 arba 1,5 proc. (R198) gyventojų, valstybės buvo išlaikomi i 217 arba 1,0 proc. gyventojų (R199), stipendijas gavo 234 arba 1 proc. gyventojų, 152 gyventojai arba 0,7 proc. (R200) gyventojų gavo pajamas iš savo ar šeimos verslo[47].

[43] Šaltinis. Utenos teritorinė darbo birža. Žiūrėti 3 priedą.
[44] Šaltinis. Utenos teritorinė darbo birža. Žiūrėti 3 priedą.
[45] Šaltinis. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Zarasų skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[46] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.
[47] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surašymas.

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojai, patiriantys socialinę atskirtį. Statistikos departamente duomenys apie asmenis, gyvenančius namų ūkiuose, susiduriančiuose su ekonominiais sunkumais, pateikiami apskričių lygmeniu. 2013 m. Utenos apskrityje gyventojų dėl pinigų stokos negalinčių laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų buvo 12,0 proc. (R201) (2011 m. – 8,0 proc. (R202)), neturinčių galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose – 65,0 proc. (R203) (2011 m. – 57,0 proc. (R204)), negalinčių sau leisti pakankamai šildyti būsto – 10,0 proc. (R205) (2011 m. – 18,0 proc. (R205)), negalinčių sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško maisto – 15,0 proc. (R206) (2011 m. – 15,0 proc. (R207)), negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų – 67 proc. (R208) (2011 m. – 69,0 proc. (R209)).[48]

Zarasų rajono savivaldybės Socialinės paramos skyriaus duomenimis, 2015 m. liepos mėn. Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje buvo 2235 asmenys, gaunantys paramą maisto produktais iš intervencinių atsargų, kai 2013 m. tokią paramą gavo 3000 asmenų. Per ataskaitinį laikotarpį asmenų, gaunančių paramą maisto produktais, sumažėjo 766 arba 25,5 proc. 2015 m. daugiausiai asmenų, gaunančių paramą maistu, gyveno Dusetų seniūnijoje - 447 arba 20 proc. visų gaunančių paramą maistu asmenų; Zarasų seniūnijoje 371 arba 16,5 proc., Mažiausiai asmenų, gaunančių paramą maistu, buvo Antazavės seniūnijoje - 140 arba 6,2 proc. Antalieptės ir Suvieko seniūnijose po 173 arba 7,7 proc. visų paramą gaunančiu maistu asmenų.[49] Nuo 2013 m. iki 2015 m. liepos mėn. asmenų, gaunančiu paramą maistu, labiausiai sumažėjo Antazavės seniūnijoje, t.y. 75 gyventojais arba 34,5 proc. bei Zarasų kaimiškoje seniūnijoje, t.y. 144 gyventojais arba 27,6 proc. Mažiausiai gaunančių paramą gyventojų skaičius pakito Suvieko seniūnijoje, t.y. 44 gyventojais arba 20,3 proc. bei Dusetų seniūnijoje, t.y. 133 gyventojais arba 23,0 proc. *(3 priedo 2.3.6 lentelėje pateikiama VVG teritorijoje gyventojų gaunančių paramą maistu pagal seniūnijas skaičius 2013- 2015 m.).*

2011 m. VVG atstovaujamoje teritorijoje buvo 2924[50] gyventojai, gaunantys socialines pašalpas. Tai sudarė 28,1 proc. visų VVG teritorijoje gyvenančių gyventojų, iš jų Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 2910[51] arba 27,9 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, Visagino kaimiškoje teritorijoje tokių gyventojų buvo 14, tai sudarė 0,1 visų VVG regiono gyventojų. 2011-2014 m. VVG teritorijoje gyventojų gaunančių socialines pašalpas mažėjo, 2014 m. pabaigoje tokių asmenų buvo 2331[52], tai sudarė 22,4 proc. visų VVG regiono gyventojų. Zarasų rajono savivaldybėje socialinę pašalpą gavo 2326 gyventojai arba 22,6 VVG teritorijos gyventojų, Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje tokių asmenų buvo 5 arba 0,05 proc. visos VVG teritorijos gyventojų. Per ataskaitinį laikotarpį asmenų gaunančių socialinę pašalpą sumažėjo 593 gyventojais arba 20,3 proc. (Zarasų raj. savivaldybėje 584 gyventojais arba 21,1 proc., Visagino savivaldybėje 9 gyventojais arba 64 proc.). Socialinių pašalpų gavėjų skaičius per analizuojamą laikotarpį išaugo Degučių seniūnijoje (47 gyventojais arba 19,5 proc.), Antalieptės seniūnijoje (4 gyventojais arba 5,1 proc.). Kitose seniūnijose mažėjo: Antazavės sen. (99 gyventojais arba 58,8 proc.), Dusetų seniūnijoje (196 gyventojais arba 44,3 proc.), Imbrado seniūnijoje (19 gyventojų arba 14,7 proc.), Salako seniūnijoje (144 gyventojais arba 53,1 proc.), Suvieko seniūnijoje (12 gyventojų arba 6,7 proc.), Turmanto seniūnijoje (124 gyventojais arba 38,6 proc.), Zarasų seniūnijoje (34 gyventojais arba 7,2 proc.), Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje (9 gyventojais arba 28 proc.). Nors socialines pašalpas gaunančių asmenų skaičius VVG regione mažėja, tačiau dar išlieka labai aukštas. *(3 priedo 2.3.7 lentelėje pateikiama VVG teritorijoje*

[48] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles12.
[49] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[50] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius. Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[51] Mažas pajamas gaunančioms šeimoms ar pavieniams asmenims socialinė pašalpa skiriama testuojant jų pajamas, kai jos yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas. Dėl to socialinės pašalpos gavėjų skaičius rodo, kiek gyventojų gyvena skurdžiai.
[52] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

gyventojų, gaunančių socialines pašalpas, skaičius pagal seniūnijas ir gyvenamąją vietą 2011 - 2015 m.).

Remiantis Lietuvos Respublikos departamento duomenimis, 2013 m. pabaigoje Zarasų rajono savivaldybėje buvo 139 (R210) (Visagino savivaldybėje – 74 (R211)) socialinės rizikos šeimos ir 307 (R212) (Visagino savivaldybėje – 128 (R213)) jose augantys vaikai. 2013 m., lyginant su 2011 m., socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje, Visagino savivaldybėje, apskrityje ir šalyje mažėjo. Analizuojamu laikotarpiu Zarasų rajone socialinės rizikos šeimų skaičius sumažėjo viena šeima, o jose augančių vaikų mažėjo 13 (R214) arba 4,1 proc. (R215). Visagino savivaldybėje socialinės rizikos šeimų sumažėjo 9,8 proc. (R216) (8 (R217) šeimomis), jose augančių vaikų skaičius – 14,7 proc. (R218) (22 (R219) vaikais). Tuo tarpu apskrityje ir šalyje socialinių rizikos šeimų skaičius mažėjo 5,6 proc. (R220) ir 3,5 proc. (R221), socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius – atitinkamai 9,2 proc. (R222) ir 6,4 proc. (R223)[53].

Zarasų – Visagino regiono VVG teritorijoje 2011 m. buvo 101 (R224) socialinės rizikos šeima ir jose augo 230 (R225) vaikų (Lyginant 2011 m. ir 2014 m., socialinės rizikos šeimų skaičius siekė 103 arba išaugo 2,0 proc., bet sumažėjo 12 (R226) vaikų augančiais šiose šeimose arba 5,5 proc. Didžiausias socialinės rizikos šeimų (20) (R227) ir vaikų (54) (R228) jose skaičius fiksuotas Zarasų seniūnijoje. Mažiausiai socialinės rizikos šeimų buvo Antazavės (6) (R229) ir Suvieko (5) (R230) seniūnijose, o jose atitinkamai augo 16 (R231) ir 12 (R232) vaikų.[54] Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje 2011-2014 m. socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų nebuvo.[55] Pagal gyvenamąją vietą daugiausiai tokių šeimų (60 arba 58,2 proc.) buvo gyvenvietėse nuo 1 iki 200 gyventojų, juose augo 130 vaikų arba 60,0 proc. vaikų), gyvenvietėse nuo 201 iki 1000 gyventojų buvo 32 socialinės rizikos šeimos arba 31,0 proc. ir jose augo 74 vaikai arba 33,9 proc. visų rizikos šeimose esančių vaikų, vienasėdžio tipo gyvenvietėse tokių šeimų buvo 11 arba 10,8 proc. ir jose augo 14 vaikų arba 6,1 proc. visų vaikų. *(Trečio priedo 2.3.8 lentelėje pateikiamas socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičius VVG teritorijoje 2011-2014 m.).*

Zarasų rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus duomenimis, 2011 metais Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 1759 asmenys su negalia, t.y. 9,3 proc. visų savivaldybės gyventojų; iš jų 74 vaikai [56], 2014 m. pabaigoje 1803 gyventojai turėjo negalią, iš jų 78 vaikai,[57] ir tai sudarė 9,7 proc. visų savivaldybės gyventojų. Neįgalių asmenų, vyresnių kaip 18 metų, skaičius, tenkantis 1000 savivaldybės gyventojų 2011 metais buvo 93,8. 2012 metais 1000 savivaldybės gyventojų teko 99,9 neįgalūs asmenys, 2013 metais – 97,8 neįgalūs asmenys ir 2014 metais 101,8 neįgalūs asmenys. Tūkstančiui Zarasų rajono savivaldybės vaikų 2011 teko 21,38 neįgalūs vaikai, 2012 m. – 26,64, 2013 m. – 26,5, ir 2014 m. 26,1 neįgalūs vaikai.[58]

Visagino savivaldybės socialinės paramos skyriaus duomenims, 2011 metais Visagino savivaldybės teritorijoje gyveno 685 asmenys su negalia, t.y. 2,5 proc. visų savivaldybės gyventojų, iš jų 100 vaikų[59]. 2014 m. pabaigoje Visagino savivaldybėje gyveno 586 gyventojai turintys negalią, iš jų 107 vaikai, t.y. 2,8 proc. visų savivaldybės gyventojų.[60] Neįgalių asmenų, vyresnių kaip 18 metų, skaičius tūkstančiui savivaldybės gyventojų 2011 metais buvo 48,21. Šis skaičius palaipsniui didėjo. 2012 metais tūkstančiui savivaldybės gyventojų teko 57,54 neįgalūs asmenys, 2013 metais – 58,6 neįgalūs asmenys ir 2014 metais - 61,26 neįgalūs asmenys. Tūkstančiui Visagino savivaldybės vaikų 2011 metais teko 23,74 neįgalūs vaikai, 2012 m. – 29,74, 2013 m. – 30,9, 2014 m. - 33,4 neįgalūs vaikai.[61]

---

[53] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize.
[54] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos. Žiūrėti 3 priedą.
[55] Šaltinis. Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[56] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės 2012 m. socialinių paslaugų planas. www.zarasai.lt
[57] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas. www.zarasai.lt
[58] Šaltinis. Lietuvos socialinis žemėlapis. http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?sav=59.
[59] [59] Šaltinis. Visagino savivaldybės savivaldybės 2012 m. socialinių paslaugų planas. www.visaginas.lt
[60] Šaltinis. Visagino savivaldybės savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas. www.zarasai.lt
[61] Šaltinis. Lietuvos socialinis žemėlapis. http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?sav=58.

2013 m. Zarasų rajono savivaldybėje darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliaisiais, skaičius siekė 87 (R233) (11,2 proc. (R234) mažiau nei 2011 m.), o vaikų, pirmą kartą pripažintų neįgaliaisiais, skaičius išaugo 3 (R235) asmenimis (nuo 6 (2011 m.) (R236) iki 9 (2013 m.) (R237)). Visagino savivaldybėje darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliaisiais, skaičius kito neženkliai (2011 m. buvo 103 (R238), 2013 m. – 101 (R239)), o vaikų išliko nepakitęs (2011 m. ir 2013 m. pripažinta neįgaliais po 10 (R240) vaikų).[62] Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje 2014 m. pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavo 139 gyventojai. Socialinių paslaugų namuose gavėjų skaičius lyginant 2011 m. ir 2013 m., Zarasų rajono savivaldybėje sumažėjo 8,5 proc. (R241) (nuo 152 (R242) iki 139 (R243)), Visagino savivaldybės teritorijoje 2014 m. pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavo 117 gyventojų. Socialinių paslaugų namuose gavėjų skaičius lyginant 2011 m. ir 2013 m., išaugo 125,0 proc. (R244) (nuo 52 (R245) iki 117 (R246)), Utenos apskrityje išaugo 11,8 proc. (R247), šalyje augimas siekė 7,7 proc. (R248).[63]

Zarasų rajono savivaldybės Socialinės paramos skyriaus duomenimis, VVG teritorijoje 2015 m. liepos 1 d. pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavo 60 gyventojų, iš jų: senyvo amžiaus 40 gyventojų, 20 neįgalių asmenų. Socialinių paslaugų gavėjų namuose skaičius VVG teritorijoje, lyginant 2013 m. ir 2015 m., sumažėjo 18,0 proc. (R249) (nuo 73 (R250) iki 60 (R251)). 2013 m. didžiausiu socialinių paslaugų gavėjų namuose skaičiumi pasižymėjo Degučių (14) (R252) ir Dusetų (23) (R253) seniūnijos, o 2015 m. pradžioje daugiausia socialinių paslaugų gavėjų namuose buvo Dusetų (19) (R254) ir Salako (13) (R255) seniūnijose. 2011-2015 m. socialinių paslaugų gavėjų namuose nebuvo Suvieko seniūnijoje ir Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje. Analizuojamu laikotarpiu socialinių paslaugų gavėjų skaičius namuose sumažėjo Dusetų seniūnijoje (17,4 proc. (R256), nuo 23 (R257) iki 19 (R258)).[64] *(Trečio priedo 2.3.10 pav. pateikiamas socialinių paslaugų gavėjų namuose skaičius VVG teritorijoje 2013 m. ir 2015 m. pradžioje.)*.

Zarasų rajono savivaldybės VšĮ Pirminės sveikatos priežiūro centro duomenimis, 2011 m. Zarasų psichikos sveikatos centre buvo dispanserizuoti 321 asmenys su psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį, iš jų iš VVG teritorijoje – 117, 2014 m. tokių asmenų buvo įregistruota Zarasų rajono savivaldybėje iš viso – 323, iš jų VVG teritorijoje - 117. Per ataskaitinį laikotarpį asmenų, kurie buvo dispanserizuoti su psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį padidėjo iš viso rajone – 2 asmenims arba 0,6 proc., VVG teritorijoje gyvenančių asmenų skaičius nepakito. 2011 metais Zarasų psichikos sveikatos centre dispanserizuotų asmenų su psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant narkotines medžiagas buvo 10, iš jų 4 VVG teritorijoje, 2014 metais tokių asmenų dispanserizuota Zarasų rajono savivaldybėje – 9[65], iš jų VVG teritorijoje – 4. Per ataskaitinį laikotarpį tokių asmenų rajone sumažėjo 1 asmeniu arba 0,1 proc., o VVG teritorijoje nepakito. (*Trečio priedo 2.3.9 lentelėje pateikiami Zarasų psichikos centre dispanserizuotų dėl priklausomybės ligų pacientų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje, VVG teritorijoje 2011-2014 m.*

Socialinės situacijos atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. Atliktoje VVG teritorijos gyventojų apklausoje išreikšta nuomonė, kad jų gyvenamoje vietovėje reikalingiausios paslaugos yra vyresnio amžiaus asmenų ir sunkių ligonių priežiūrai (84,1 proc.) (R265a) ir aplinkos tvarkymui (76,4 proc.) (R265b). Taip pat, respondentų teigimu, reikalingos yra specialios paslaugos sodyboms (74,2 proc.) (R265c), nesudėtingas pastatų remontas (72,0 proc.) (R265d) bei transporto paslaugos (70,9 proc.) (R265e). Palankiausiai respondentų vertinamos sritys yra pačių gyventojų dėmesys ir pastangos sveikatai gerinti ir sveikai gyvensenai palaikyti bei vaikų ir jaunimo ugdymas ir laisvalaikio užimtumas (R1a). Respondentų nuomone, labiausiai situacija nesikeičia kalbant apie gyventojų pasirengimą imtis nuosavo verslo, o

[62] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize.
[63] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. Šaltinis. https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize.
[64] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.
[65] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centras. Žiūrėti 3 priedą.

labiausiai blogėjančiomis situacijomis nurodomi jaunimo aktyvumas darbo rinkoje bei jaunų šeimų ir specialistų įsitvirtinimas vietovėje (R2a).

2.4. VVG teritorijos ekonominė situacija

Bendra informacija apie ekonominę situaciją. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybėje veikė 245 (R266) ūkio subjektai (Visagino savivaldybėje – 426 (R267) ūkio subjektai). (R273).[66] Lyginant su 2012 metais Zarasų rajono savivaldybėje veikiančių ūkio subjektų sumažėjo 72 įmonėmis arba 20,7 proc.; Visagino savivaldybėje sumažėjo 52 įmonėmis arba 10,1 proc.

2015 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybėje veikė 172 (R304), (Visagino savivaldybėje – 299 (R305)) mažos ir vidutinės įmonės. Didžiąją dalį mažų ir vidutinių įmonių Zarasų rajone sudarė įmonės turinčios iki 4 darbuotojų – 138 įmonės arba (57,0 proc.) (R306) (Visagino savivaldybėje –259 įmonės arba 61,9 proc. (R307)). Lyginant 2013 m. ir 2015 m. mažų ir vidutinių įmonių skaičius tiek Zarasų rajono savivaldybėje, tiek Visagino savivaldybėje sumažėjo.[67]

Analizuojant veikiančius ūkio objektus pagal teisinę formą, 2015 m. pradžioje didžiąją dalį Zarasų rajono savivaldybėje sudarė uždarosios akcinės bendrovės -107 arba 43,7 proc. (R321) ir individualios įmonės – 49 arba 20,0 proc., (R322), asociacijos - 22 arba 10 proc., savivaldybės biudžetinės įmonės - 21 arba 8,5 proc. Visagino savivaldybėje buvo: 221 uždaroji akcinė bendrovė, tai sudarė 51,9 proc. visų įmonių (R323), 67 individualios įmonės arba 15,7 proc. (R324) visų savivaldybės įmonių, 39 bendrijos arba 8,1 proc. visų įmonių, 29 asociacijos arba 16,3 proc. visų įmonių, 22 savivaldybės biudžetinės įstaigos arba 4,6 proc. visų veikusių ūkio subjektų. Lyginant 2013 m. ir 2015 m., Zarasų rajono savivaldybėje ir Visagino savivaldybėje uždarųjų akcinių bendrovių skaičius neženkliai išaugo, o individualių įmonių sumažėjo (atitinkamai 11 proc. (R325) ir 13 proc. (R326)), taip pat sparčiai mažėjo asociacijų skaičius – Zarasų rajono savivaldybėje 77,8 proc. (R327), Visagino savivaldybėje – 81,0 proc. (R328).[68]

Zarasų rajono savivaldybėje didžioji dalis veikiančių ūkio subjektų užsiėmė didmenine ir mažmenine prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu (49) (R268), apdirbamąja gamyba (29) (R269), kita aptarnavimo veikla (27) (R270). Visagino savivaldybėje daugiausia veikiantys ūkio subjektai vertėsi didmenine ir mažmenine prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu (105) (R271), kita aptarnavimo veikla (74) (R272) ir apdirbamąja gamyba (35). Lyginant 2011–2013 m. mažmeninės prekybos apyvarta, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą, Zarasų rajono savivaldybėje keitėsi neženkliai, o Visagino savivaldybėje sumažėjo 6,1 proc. (R329). Tuo tarpu mažmeninės prekybos apyvarta Utenos apskrityje augo 3,8 proc. (R330), šalyje – 11,7 proc. (R331). Variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninės ir mažmeninės prekybos bei remonto apimtys Zarasų rajono savivaldybėje mažėjo 22,5 proc. (R332), Visagino savivaldybėje – 41,3 proc. (R333). Maitinimo ir gėrimų teikimo veikla užsiimančių įmonių apyvarta 2011–2013 m. Zarasų rajono savivaldybėje išaugo 124,8 proc. (R334), Visagino savivaldybėje – 12,7 proc. (R335). [69]

Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, 2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje verslo liudijimus įsigijo 441 (R308) asmuo (Visagino savivaldybėje – 515 (R309)). Lyginant 2014 m. duomenis su 2011 m. duomenimis, asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius Zarasų rajono išaugo 1,1 proc. (R310), Visagino savivaldybėje – 7,7 proc. (R311). 2015 m. pradžioje gyventojų, vykdančių individualią veiklą, Zarasų rajono savivaldybėje buvo 213 (R312), Visagino savivaldybėje – 232 (R313).[70]

Veikla pagal lengvatinius verslo liudijimus Zarasų rajono savivaldybėje 2011-2014 m. mažėjo 42,2 proc. (R296) (nuo 211 (R297) iki 122 (R298)), Visagino savivaldybėje – 47,5 proc.

[66] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/3329771/Ukio_subjektai.pdf
[67] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles51.
[68] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18100 .
[69] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18100.
[70] Šaltinis. Valstybinė mokesčių inspekcija. https://www.vmi.lt/cms/gyventojai.

(R299) (nuo 337 (R300) iki 177 (R301)). 2011-2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje augo asmenų, siųstų į aktyvias darbo rinkos politikos priemones (51,9 proc.) (R302) skaičius, o Visagino savivaldybėje šis skaičius neženkliai sumažėjo (4,2 proc.) (R303)[71].

Zarasų – Visagino regiono VVG teritorijoje 2015 m. pradžioje veikė 198 (R320) įmonės,[72] didžiausias veikiančių ūkio subjektų skaičius fiksuotas Dusetų seniūnijoje (59) arba 30 proc. visų įmonių, (R314) ir Zarasų seniūnijoje (47) arba 23,8 proc. visų įmonių (R315), Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje 2015 m. pradžioje veikė 30 ūkio subjektų arba 15,5 proc. visų įmonių (R319). Mažiausias veikiančių ūkio subjektų skaičius buvo Suvieko seniūnijoje - (2) arba 1 proc. visų įmonių (R316), Imbrado seniūnijoje - (5) arba 2,5 proc. visų įmonių (R317) ir Degučių seniūnijoje - (7) arba 3,5 proc. visų įmonių (R318). *(Trečio priedo 2.4.1 pav. pateikiamas įmonių skaičius VVG teritorijoje 2015 m. pradžioje.)*

2015 m. pradžioje VVG atstovaujamoje teritorijoje buvo 65 gyventojai, savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą. Nuo 2011 m. tokių asmenų VVG teritorijoje sumažėjo 8 asmenimis arba 10,8 proc. Daugiausiai verslo liudijimų 2015 m. pradžioje išduota Dusetų seniūnijoje -16 (24,6 proc.), Visagino kaimiškoje teritorijoje 14 (21 proc.), mažiausiai Turmanto seniūnijoje – 1 (1,2 proc.), Suvieko seniūnijoje - 2 (3 proc.) [73] Lyginant su 2011 m. savarankiškai dirbančių asmenų pagal verslo liudijimą VVG teritorijoje sumažėjo 9 gyventojais arba 11 proc. *(Trečio priedo 2.4.1 lentelėje pateikiami VVG teritorijos gyventojai, savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą 2011 - 2015 m.)*

Investicijos ir Europos fondų pritraukimas. Bendrasis vidaus produktas Lietuvoje matuojamas tik apskričių lygmeniu, tad ekonominę tam tikro Lietuvos rajono ar regiono aplinką padeda apibūdinti tiesioginių užsienio investicijų (TUI) apimtys. Pagal tiesioginių užsienio investicijų dydį, tenkantį vienam gyventojui, Zarasų rajono savivaldybė užima priešpaskutinę vietą tarp Utenos apskrities savivaldybių, Visagino savivaldybė buvo antra po Utenos savivaldybės. TUI vienam Lietuvos gyventojui 2013 m. pabaigoje vidutiniškai sudarė 4 321 Eur[74] ir lyginant su 2012 m pabaiga išaugo 249 Eur arba 6,1 proc. Utenos apskrityje TUI 2013 m. pabaigoje buvo 1 461 Eur ir, palyginus su 2012 metų pabaiga, išaugo 6,1 proc., Zarasų rajono savivaldybėje tiesioginės užsienio investicijos 2013 m. pabaigoje buvo 54 Eur vienam gyventojui, lyginant su 2012 m., sumažėjo net 46,5 proc.; Visagino savivaldybėje 2013 m. pabaigoje TUI buvo 371 Eur ir lyginant su 2012 m. pabaiga sumažėjo 2,7 proc.[75] *(Trečio priedo 2.4.2 pav. pateikiamos TUI, tenkančios vienam gyventojui Lietuvoje, Utenos apskrityje bei Zarasų rajono ir Visagino savivaldybėse 2011 - 2013 m.)*

Tiesioginės užsienio investicijos koncentruojasi didžiuosiuose miestuose, o Zarasų rajono savivaldybę galima priskirti prie mažiausias TUI gaunančių savivaldybių. Zarasų rajono savivaldybėje vyrauja vidutinis ir smulkus verslas. TUI mažėjimas Visagino savivaldybėje siejamas su Ignalinos atominės elektrinės uždarymu. Prielaidas užsienio ir vietinių investicijų pritraukimui galėtų sudaryti turistų srautai, kuriuos galėtų padidinti laisvalaikio praleidimo ir renginių infrastruktūros sutvarkymas, didelių renginių organizavimas, aktyvaus laisvalaikio praleidimo būdų įvairovė.

2014 metais vienam Zarasų rajono savivaldybės gyventojui teko 60,0 Eur materialinių investicijų. Lyginant su 2011 m. materialinės investicijos vienam gyventojui Zarasų rajono savivaldybėje sumažėjo net 28 Eur arba 33,0 proc. ir buvo mažiausios Utenos apskrityje. 2014 metais vienam Visagino savivaldybės gyventojui teko 477 Eur. Pagal materialines investicijas tenkančių vienam gyventojui Visagino savivaldybė lyginant su 2011 metais Visagine materialinės

[71] Šaltinis. Valstybinė mokesčių inspekcija. https://www.vmi.lt/cms/gyventojai.
[72] Šaltinis. Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Mokestinių prievolių skyriaus Zarasų poskyris. Žiūrėti 3 priedą.
[73] Šaltinis. Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Mokestinių prievolių skyriaus Zarasų poskyris. Žiūrėti 3 priedą.
[74] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles40.
[75] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles40.

investicijos padidėjo 127 Eur.[76] Pagal materialines investicijas tenkančiam vienam gyventojui Visagino savivaldybė buvo antra po Utenos.

VVG teritorijoje 2011-2014 m. buvo įgyvendinti 25 ES ir kitų fondų lėšomis finansuoti projektai, kurių metu sutvarkytos VVG teritorijoje esančių gyvenviečių viešosios erdvės, rekonstruoti viešosios paskirties pastatai, įrengti daugiafunkciniai centrai, atlikti kultūros paveldo objektų tvarkybos darbai, atlikti vandentvarkos darbai, įgyvendinti socialinių paslaugų plėtros projektai(R15a). Pagal Zarasų savivaldybės vietos plėtros strategiją VVG teritorijoje įgyvendinti 58 projektai, pagal Zarasų – Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupės strategiją įgyvendinta 12 vietos projektų.[77]

2011 - 2014 m. VVG regione įgyvendinta Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupės strategija pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007 - 2013 m. programos krypties "LEADER metodo įgyvendinimas" priemonę "Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas", finansuotą iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai ir Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupės strategija, pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007 - 2013 m. veiksmų programos Ketvirtosios prioritetinę kryptį "Tvari žuvininkystės regionų plėtra" finansuotą iš Europos žuvininkystės fondo lėšų.

2010 - 2014 m. pagal Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupės strategiją įgyvendinti ir finansuoti 58 vietos projektai už 1 584 987[78] Eur. Daugiausiai lėšų skirta viešųjų pastatų, viešų erdvių, infrastruktūros tvarkymui.(R16a)2011 - 2014 m. pagal Zarasų –Visagino žuvininkystės regiono vietos plėtros strategiją[79] įgyvendinta ir finansuota 12 vietos projektų už 155 638 Eur. Daugiausia lėšų skirta verslo projektams, ežerų pakrančių infrastruktūros gerinimui. (R17a)

Pagal šias investicijas daugiausiai lėšų skirta Dusetų seniūnijai - 408 183 Eur, Antazavės seniūnijai 294 397 Eur, Suvieko seniūnijai – 100 337 Eur, mažiausiai lėšų skirta Visagino kaimiškajai teritorijai – 22 819 Eur. Pagal investicijas vienam seniūnijos gyventojui daugiausia lėšų skirta Antazavės seniūnijai – 294 Eur/gyventojui, Visagino kaimiškai teritorijai – 217 Eur/ gyventojui, Zarasų kaimiškajai teritorijai – 100 Eur/vienam gyventojui.[80] Mažiausiai skirta Turmanto seniūnijai – 93 Eur/gyventojui. *(Trečio priedo 2.4.3 pav. pateikiamos Zarasų savivaldybės VVG ir Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono VVG skirtos paramos lėšos pagal seniūnijas ir vienam seniūnijos gyventojui.)*

Bendruomeninio verslo tendencijos. Zarasų rajono savivaldybėje VVG teritorijoje šiuo metu veikia 24 kaimo bendruomenės. Pasinaudojus 2007- 2014 m. kaimo plėtros programa, pastebimos bendruomeninio, socialinio verslo tendencijos. Daugiausiai tai edukacinės programos, siūlomos vietos gyventojams ir turistams, taip pat maitinimo, apgyvendinimo, turistinių žygių (pėsčiomis, dviračiais, baidarėmis) organizavimo, gidų paslaugos. (R19a). Bendruomenė „Šlyninkos vandens malūnas“ turistams siūlo edukacines programas „Duonos kelias“, „Lino kelias“, ekskursiją po 300 metų vandens malūną; prekiauja sertifikuotais, į kultūros paveldo registrą įtrauktais duonos gaminiais, įvairių rūšių miltais; teikia maitinimo, apgyvendinimo paslaugas.[81]Vajasiškio kaimo bendruomenė – turistams siūlo edukacinę programą „Senolių kaimas“. programos metu kartu su bendruomenės nariais galima pasimokyti senovinių amatų - siūloma išmokti vepti, austi, vyti virves, drožti, dalyvauti senovinėje teminėje vakaronėje. Bendruomenė teikia maitinimo, apgyvendinimo paslaugas.[82]

Antalieptės kaimo bendruomenė sukūrė edukacinę programą „Lieptų kaimas“, jos metu apsilankoma „Šavašos“ pažintiniame take Gražutės regioniame parke, teatralizuotos programos metu supažindinama su baltų tikėjimu, sutinkamos mistiškos miško būtybės. Bendruomenė taip pat teikia maitinimo paslaugas.[83]

---

[76] Šaltinis. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles40.
[77] Šaltinis. Zarasų sav. VVG, Zarasų – Visagino ŽRVVG. Žiūrėti 3 priedą.
[78] Šaltinis. Zarasų sav. VVG, Zarasų – Visagino ŽRVVG. Žiūrėti 3 priedą.
[79] Šaltinis. Zarasų sav. VVG, Zarasų – Visagino ŽRVVG. Žiūrėti 3 priedą.
[80] Šaltinis. Zarasų sav. VVG, Zarasų – Visagino ŽRVVG. Žiūrėti 3 priedą.
[81] Šaltinis. Bendruomene „Šlyninikos malūnas“. http://www.slyninkosmalunas.lt.
[82] Šaltinis. Gražutės regioninis parkas. http://grazute.lt/lankymas/tradiciju-turizmas/senoliu-kaimas-vajasiskis
[83] Šaltinis. Gražutės regioninis parkas http://grazute.lt/lankymas/tradiciju-turizmas/lieptu-kaimas-antaliepte

VšĮ „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“ Antalieptės kaime yra įkūręs inovacijų slėnį, kuriame siūlo konferencijų, seminarų, stovyklų organizavimo paslaugas, organizuoja turistinius žygius pėsčiomis, dviračiais, baidarėmis, teikia maitinimo bei apgyvendinimo paslaugas[84]

Zarasų jaunųjų verslininkų asociacija įgyvendino projektą „Zarasų gidų akademija“. Projektas finansuotas iš Zarasų savivaldybės VVG strategijos įgyvendinimo lėšų. Projekto metu parengta 10 gidų (po 1 žmogų iš kiekvienos Zarasų savivaldybės seniūnijos). Įgyvendinus projektą sudarytos sąlygas vietos gyventojams įsitraukti į turizmo paslaugų organizavimą ir susikurti sau darbo vietas.[85]

VVG teritorijos gyventojų užimtumas ir nedarbas. Statistikos departamento duomenimis, 2011 metais buvo 4,9 tūkstančio užimtų (dirbančių) gyventojų. Lyginant su 2014 metais dirbančių gyventojų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje išaugo iki 7,9 tūkstančio arba išaugo 3 tūkstančiais (61 proc.)[86] Visagino savivaldybėje 2011 metais buvo 10,7 proc. užimtų (dirbančių gyventojų). Lyginant su 2014 metais, dirbančių gyventojų skaičius mažėjo 1,2 tūkstančio arba 21,2 proc. 2014 metais Visagino savivaldybėje užimtų (dirbančių) gyventojų skaičius buvo 9,5 tūkstančio[87].

Zarasų rajono savivaldybėje didelė užimtųjų dalis dirbo pramonėje (19,4 proc.) (R274), švietime (13,4 proc.) (R275), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto srityje (12,6 proc.) (R276) ir žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje (10,2 proc.) (R277). Visagino savivaldybėje užimtieji pramonėje sudarė 36,7 proc. (R278), statyboje – 11,4 proc. (R279), švietime – 10,9 proc. (R280) bei didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto srityje – 9,5 proc. (R281).[88]

2014 metais Zarasų teritorinėje darbo biržoje buvo registruota 1,6 tūkstančių Zarasų rajono savivaldybėje gyvenančių asmenų, kurie neturėjo darbo. Lyginant su 2011 metais bedarbių gyventojų skaičius sumažėjo 0,5 tūkstančio arba 23,8 proc. (iki 2,1 tūkstančio). Visagino savivaldybės Ignalinos teritorinėje darbo diržoje buvo registruoti 1,8 tūkstančiai savivaldybės gyventojų, neturinčių darbo. Lyginant su 2011 metais, darbo neturinčių savivaldybės gyventojų sumažėjo 0,5 tūkstančio arba 21,74 proc. (iki 2,3 tūkstančio)[89].

Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis (nedarbo lygis) Zarasų rajone 2014 m. siekė 15,7 proc. (R282), o Visagino savivaldybėje 13,1 proc. (R283). Zarasų rajono savivaldybėje nedarbo lygis 2011 – 2014 m. sumažėjo 3,9 proc. punktais (R284), Visagino savivaldybėje – 1,1 proc. punktais (R285). Zarasų rajono savivaldybėje ir Visagino savivaldybėje 2014 m. nedarbo lygis buvo aukštesnis nei apskrityje (12,8 proc.) (R286) ir šalyje (9,5 proc.) (R287). Nedarbo lygis VVG teritorijoje turi tendenciją mažėti.[90] *(Trečio priedo 2.4.4 pav. pateikiamas registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2011-2014 m.)*

Laisvų darbo vietų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje 2011 - 2014 m. augo (nuo 869 (R288) iki 1 111 (R289)). Taip pat laisvų darbo vietų skaičius augo ir Visagino savivaldybėje (nuo 1 903 (R290) iki 2 027 (R291)). Įdarbintų asmenų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje, lyginant 2011 m. su 2014 m., sumažėjo 5,4 proc. (R292) Visagino savivaldybėje įdarbinimas mažėjo 21,3 proc.).[91] (R293) 2015 m. balandžio 1 d. duomenimis, Zarasų rajono savivaldybės

---

[84] Šaltinis. VšĮ „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“. http://zmogui.lt/category/inovatoriu-slenis-antaliepteje/

[85] Šaltinis. Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupė. www. zarasuvvg.lt

[86] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles20.

[87] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles20.

[88] Šaltinis. Lietuvos darbo birža. www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pdf

[89] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles17.

[90] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles17.

[91] Šaltinis. Lietuvos darbo birža. www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pdf.

VVG teritorijoje buvo registruotos 6 (R294) laisvos darbo vietos, Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje – 3 laisvos darbo vietos (R295).[92]

Žemės ūkis. VVG teritorija pasižymi santykinai mažesne žemės ūkio naudmenų dalimi, nes ženkliai didesnę teritorijos dalį užima vandenys ir miškai. Tokia išskirtinė rajono žemės fondo struktūra parodo, kad ši teritorija pasižymi ne tik vaizdingu kraštovaizdžiu, bet ir neužterštomis žemės ūkio naudmenomis, o tai leidžia užauginti natūralius ir ekologiškus žemės ūkio produktus, vis labiau vertinamus Lietuvoje ir užsienio šalyse.

VVG teritorijoje 2014 m. žemės ūkio produkcijos gamybai buvo naudojami 33 615 ha žemės, iš jų Zarasų rajono savivaldybėje – 33 698 ha, Visagino savivaldybėje - 217 ha. Ariama žemė užėmė 6 866 ha, iš jų Zarasų rajono savivaldybėje - 6 780 ha, Visagino savivaldybėje - 86 ha; pasėliai užėmė – 6 250 ha, Zarasų rajono savivaldybėje - 6 168 ha, Visagino savivaldybėje - 82 ha; natūralių pievų ir ganyklų buvo 26 289 ha, Zarasų rajono savivaldybėje – 26 193 ha, Visagino savivaldybėje - 96 ha, sodai ir uogynai užėmė 295 ha, Zarasų rajono savivaldybėje - 260 ha, Visagino savivaldybėje - 30 ha. *(Trečio priedo 2.4.5 pav. pateikiamas žemės ūkio produkcijos gamintojų naudojamos žemės ūkio naudmenos VVG teritorijoje 2014 m.[93]).*

2014 metais Zarasų rajono savivaldybės Kaimo plėtros skyriaus duomenimis, Zarasų rajono VVG teritorijoje buvo įregistruoti 2146 (R358) ūkiai, kurių bendras plotas – 28 145,27 ha (R359), o vidutinis ūkio dydis siekė 13,47 ha (R360). Šis rodiklis buvo didžiausias Utenos apskrityje (apskrities vidutinio ūkio dydis – 10,2 ha (R361)) bei viršijo šalies vidurkį (9,59 ha) (R362). Lyginant su 2012 m., registruotų ūkių skaičius padidėjo 265 arba 12,3 proc., vidutinis ūkio dydis sumažėjo 0,70 ha.[94] Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje 2012 m. – 2014 m. buvo vienas ūkis turintis 1,95 ha (R369) žemės plotą.[95]

Ūkininkų ūkių žemėnaudų iki 5 ha dydžio plotu naudojosi 567 ūkininkai (R363), 6-20 ha – 958 ūkininkai (R364), 21-50 ha – 587 ūkininkai (R366), 51-100 ha – 30 ūkininkų (R367), daugiau nei 100 ha – 4 ūkininkai[96] (R368). Lyginant su 2012 metais, VVG teritorijoje ūkininkaujančių iki 5 ha 2014 metais ūkių skaičius išaugo 136 ūkiais arba 31,0 proc, nuo 6 - iki 20 ha padidėjo 138 ūkiais arba 17,0 proc. 2012 metais ūkininkaujančiu nuo 51 ir daugiau ha VVG teritorijoje nebuvo.[97] 2014 m. VVG teritorijoje ūkininkaujantys asmenys iki 39 m. sudarė 14,00 proc. visų ūkininkaujančių asmenų (300 ūkininkų) Ūkininkų nuo 40 m. iki 55 m siekė 25,3 proc. (544 ūkininkų) (R371), virš 55 m. amžiaus buvo 1302 ūkininkai tai sudarė 60,7 proc.(R372) ūkininkaujančių asmenų.[98] *(Trečio priedo 2.4.2 lentelėje pateikiamas ūkių skaičius, ūkių skaičius pagal ha, vidutinis ūkio dydis 2012 m. -2014 m.).*

Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. pabaigoje Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje žemės ūkyje dirbo 4452 darbuotojai; iš jų 4323 ūkininkai ir jų šeimos nariai, 105 nuolatiniai darbuotojai, 26 laikinai samdomi darbuotojai. Lyginant su 2007 m., darbuotojų dirbančių žemės ūkyje sumažėjo 1852 arba 70,6 proc. (6304 darbuotojai), ūkininkų ir jų šeimos narių dirbančių žemės ūkyje sumažėjo 1924 arba 69,2 proc. (2007 m. 6247 darbuotojai), nuolatinių darbuotojų dirbančių žemės ūkyje padaugėjo 52 arba 94,3 proc. (2007 m. 53 darbuotojai), laisvai samdomų darbuotojų padaugėjo 20 arba 430 proc. (2007 m. 6 darbuotojai). Visagino savivaldybėje tokių darbuotojų 2007 m., 2013 m. nebuvo.[99]

Bendrosios žemės ūkio produkcijos, kurią sudaro augalininkystės ir gyvulininkystės produkcija, gamybos apimtys VVG teritorijoje 2011 – 2013 m. sumažėjo 3,8 proc. (R378), Utenos apskrityje bendrosios žemės ūkio produkcijos gamybos apimtys mažėjo 1,7 proc. (R379), šalyje išaugo 8,3 proc. (R380).[100] 2013 m. VVG teritorijoje didesnę dalį visos žemės ūkio produkcijos

[92] Šaltinis. Utenos teritorinė darbo birža. /www.ldb.lt/tdb/Utena.
[93] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles57
[94] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės Kaimo plėtros skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[95] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. http://www.vic.lt
[96] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės Kaimo plėtros skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[97] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kaimo plėtros skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[98] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kaimo plėtros skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[99] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles57
[100] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles57

sudarė gyvulininkystės produkcija 53,9 proc. (R381). Apskrityje gyvulininkystės produkcijos buvo pagaminta 49,9 proc. (R382), šalyje – 40,7 proc. (R383).[101] Zarasų rajono savivaldybėje didesnę gyvulininkystės produkcijos dalį sudarė mėsiniai galvijai ir avys. (R33a). Zarasų rajono savivaldybės Kaimo plėtros skyriaus duomenimis, 2012 m. mėsinius galvijus laikė 1090 ūkininkų, jų ūkiuose buvo 5101 galvijai, 2015 m. pradžioje galvijus laikė 872 ūkininkai, jų ūkiuose buvo 5868 galvijai. Nors per ataskaitinį laikotarpį laikančių galvijus ūkininkų sumažėjo 20 proc. (-218 ūkininkų), galvijų skaičius ūkiuose išaugo 11,0 proc. (+767 galvijais).

2012 m. avis laikė 224 ūkininkai, jų ūkiuose buvo 3438 avys, 2015 m. avis laikė 275 ūkininkai, jų ūkiuose buvo 4786 avių[102]. Per atskaitinį laikotarpį avių augintojų skaičius išaugo – 11,8 proc. (+51 ūkis), avių skaičius ūkiuose išaugo 91,00 proc. (+2278 avys). Tai perspektyvios gyvulininkystės šakos, kurioms vystyti reikia mažiau sąnaudų, tinka kalvotas Zarasų rajono reljefas. *(Trečio priedo 2.4.3 lentelėje pateikiama gyvulininkystės situacija Zarasų rajone 2012-2015 m.)*

Maža dalis VVG teritorijos ūkių ne tik užsiima žemės ūkio produkcijos gamyba, bet ją perdirba. Pieno perdirbimu užsiima 8 (R384), grūdų perdirbimu 5 (R385), mėsos perdirbimu 3 (R386), žuvies perdirbimu 1 (R387), vaisių-uogų perdirbimu 7 (R388) ūkininkai ar įmonės. Daugiausia žemės ūkio produkcijos perdirbėjų yra įsikūrę Dusetų ir Zarasų seniūnijose (po 5). Kitose seniūnijose žemės ūkio produkcijos perdirbimu užsiima nuo vieno iki trijų ūkių.[103]

Turizmas. Turizmas – prioritetinė Zarasų rajono savivaldybės ekonomikos sritis. Kasmet Zarasų rajone atsiranda vis daugiau turizmo paslaugų teikėjų. Labiausiai paplitusi ir išvystyta turizmo forma Zarasų rajone yra kaimo turizmas. Pagal kaimo turizmo sodybų skaičių Zarasų rajono savivaldybė pirmauja visoje šalyje. (R353a) Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje 2014 m. buvo 41 (R353) kaimo turizmo sodyba. Lyginant su 2011 m., rajone sumažėjo viena kaimo sodyba. 2014 m. kaimo turizmo sodybose buvo apgyvendinta 9,3 tūkst. (R354) turistų. 2011 m. kaimo turizmo sodybose buvo apgyvendinta 8,9 tūkst. turistų, apgyvendinimas per ataskaitinį laikotarpį padidėjo (4,5 proc. (R355) arba – 0,4 tūkst. daugiau. 2014 m. suteikta 23,4 tūkst. (R356) nakvynių, 2011 m. - 2,13 tūkst. nakvynių - 109,8 proc. arba 21,37 tūkst. nakvynių (R357) daugiau nei 2011 m.). Viešbučių, poilsio namelių VVG teritorijoje 2011 m. – 2014 m. neįregistruota. Visagino savivaldybėje kaimo turizmo sodybų nebuvo.[104] *(Kaimo turizmo vystymosi tendencijos 2011-2014 m. pavaizduotos 3 priedo 2.4.6 pav.)*

Daugiausiai darbuotojų kaimo turizmo sektoriuje dirbo įsigijus verslo liudijimą. Net 16[105] proc. visų verslo liudijimų, išduotų Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje, buvo skirti turizmo paslaugoms teikti.

Turizmo sektorius Zarasų rajone kasmet plečiasi, didėja poilsiautojų srautai. Pagrindinė problema ta, kad trūksta infrastruktūros ir turizmo paslaugų įvairovės tam, kad atvykusį turistą galima būtų sudominti ilgesnį laiką. Suteikti ne tik nakvynę, bet ir maitinimo, užimtumo, aktyvaus poilsio ir kt. paslaugas. Didėjantys poilsiautojų srautai didina potencialių vietos produkcijos pirkėjų skaičių, todėl svarbu sugebėti išlaikyti ir padidinti atvykstančiųjų pailsėti turistų skaičių, bei pasiūlyti jiems įsigyti plataus asortimento kokybiškų vietos gaminių.

Žvejybos ar akvakultūros sektorius. VVG teritorijoje priskaičiuojama daugiau kaip 300 ežerų. Ežerų biologinės sąlygos yra tinkamos žuvininkystei plėtoti (R476a). Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento duomenimis, 2014 m. išduoti 89 leidimai naudoti žvejybos plotą Zarasų rajono vandens telkiniuose. Akvakultūros srityje dirbančių įmonių ir ūkių Zarasų – Visagino VVG yra tik du: UAB „Vasaknos“ ir ūkininkės Stasės Maigienės ūkis.

UAB „Vasaknos“ įkurta 1993 metais, buvusiame Vasaknų valstybiniame žuvininkystės ūkyje. UAB „Vasaknos“ – viena iš Lietuvos akvakultūros rinkos lyderių. Įmonėje 2014 m.

[101] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles57
[102] Šaltinis Zarasų rajono savivaldybės kaimo plėtros skyrius. Žiūrėti 3 priedą.
[103] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kaimo plėtros skyrius.
[104] Šaltinis. Valstybinis turizmo departamentas. http://www.tourism.lt/lt/naudinga-informacija/turizmo-statistika
[105] Šaltinis. Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Mokestinių prievolių skyriaus Zarasų poskyris.

dirbo 37 darbuotojai, užauginta ir realizuota 301 167 kg (R477) produkcijos.[106] UAB „Vasaknos“ veisiami ir auginami: karpiai, lydekos, baltieji amūrai, upėtakiai, eršketai, šamai, lynai, lydekos. Įmonės tvenkiniai užima 480 ha plotą, taip pat įmonė turi leidimus žvejybos plotui Zarasų rajono vandens telkiniuose, kurie užima 897 ha. Bendrovė organizuoja licencinę žvejybą trijuose ežeruose. (R477a) 2013-2014 m. UAB „Vasaknos“ įgyvendino projektus EŽF-13-ZVŽRVVG-01-003 „Žuvies perdirbimo cecho įkūrimas“ ir EŽF-14-ZVŽRVVG-02-001 „Naujų žuvies produktų realizavimo ir pateikimo vartotojams priemonių įdiegimas žuvininkystės ūkyje“. Projekto metu įsigyta žuvies perdirbimo technologinė įranga: šaldymo įranga, darbo stalai, vertikalus pjaustytuvas, rūkymo kamera, vakuuminio įpakavimo linija, kita įranga. Sukurtos 7 naujos darbo vietos. Pradėta gaminti 10 naujų produktų iš žuvies, tuo pačiu padidinant išaugintos žuvies pridėtinę vertę.(R478a)

2014 m. Stasės Maigienės ūkyje užauginta ir realizuota 150 kg (R478) produkcijos[107].

VVG teritorijoje yra daug vandens telkinių tinkančių mėgėjiškai žvejybai ir rekreacijai. Gerinant prieigas prie ežerų bei tvarkant pakrantes, VVG teritorijoje įgyvendintas ne vienas projektas, kuriuos inicijavo savivaldybės, kaimo bendruomenės bei kitos organizacijos. Dusetų seniūnijos ir parapijos bendruomenės santalka įgyvendino projektą „Infrastruktūros sutvarkymas žvejybos vietų prieinamumui pagerinti Sartų ežero pakrantėje“, Antazavės bendruomenės centras - „Zalvio ežero pakrantės infrastruktūros sutvarkymas, pritaikant mėgėjiškai žvejybai“, Zarasų medžiotojų ir žvejų draugija - „Judėjimo negalią turintiems asmenims pritaikytų mėgėjų žvejybai skirtų vietų įrengimas Zaraso ežere“, Visagino savivaldybės administracija – „Prieplaukos Drūkšių ežere statyba ir jos pritaikymas rekreaciniai žuvininkystės plėtrai“.(R18a)

Didėjant bendruomenės narių poreikiui mokytis ir kelti kvalifikaciją žuvininkystės ir akvakultūros srityje, buvo įgyvendintas projektas „Visuomeninės žuvisaugos sistemos tobulinimas ir nelegalios žvejybos prevencinių priemonių taikymas Zarasų rajono vandens telkiniuose“, kurio metu buvo organizuojami seminarai žuvininkystės bendruomenės narių mokymui (20 dalyvių) (R479).

2014 metais Zarasų rajono savivaldybė dalyvavo Aplinkos ministerijos rengtame konkurse „Žvejų rojus“ ir buvo atrinkta kaip nugalėtoja. 2015-05-19 pasirašyta Asociacijos sutartis Nr. B5-2015-8/SR-3201143-5[108] tarp Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos, Zarasų rajono savivaldybės. Pagal sutartį numatoma įkurti „Žvejų rojų“ Luodžio, Luodykščio, Asavo, ir Sartų ežeruose, Antalieptės tvenkinyje, bei Šventosios upės atkarpoje nuo Antalieptės iki Dusetų. (Šie vandens telkiniai yra VVG teritorijoje). Projekto įgyvendinimo metu, atlikus išsamius vandens telkinių žuvų bendrijų tyrimus, bus užtikrintas žuvies įveisimas mažiausiai 5 (penkerius) metus. Taip pat numatoma sukurti su žvejyba susijusių paslaugų (žvejybos įrankių nuomos, žvejybos mokymų, gidų ir kitų paslaugų) infrastruktūrą, inicijuoti viešosios infrastruktūros – kelių, privažiavimų, stovyklaviečių, prieplaukų, valčių nuleidimo vietų ir kitokios infrastruktūros plėtrą ir užtikrinti jos priežiūrą. (R27a).

Alternatyvios veiklos regione. VVG teritorijoje plėtojamos įvairios alternatyvios veiklos. Daugiausia užimtųjų dirba tekstilės, suvenyrų, medienos gaminių gamybos srityse. Dusetų seniūnijoje susitelkęs skaitlingiausias amatininkų skaičius (25) (R342), po to seka Zarasų seniūnija (23) (R343), Imbrado seniūnija (14) (R344). Kitose seniūnijose yra nuo 1 iki 5 amatininkų ir tik Suvieko seniūnijoje nėra nė vieno. Dusetų seniūnijoje daugiausia amatininkų darbuojasi tekstilės (7) (R345), medienos gaminių (4) (R346) ir suvenyrų gamyboje (4) (R347). Imbrado seniūnijoje suvenyrus gamina 7 (R348), o tekstilės gaminius 5 (R349) amatininkai. Zarasų seniūnijoje 6 (R350) amatininkai gamina tekstilės gaminius, 4 (R351) suvenyrus ir 4 (R352) bižuterijos gaminius. Nuo 1 iki 3 amatininkų seniūnijose dirba skirtingose srityse, tačiau šios sritys nėra dominuojančios.[109] *(Trečio priedo 2.4.7 pav. pateikiamas gyventojų skaičius ir alternatyvūs verslai VVG teritorijoje 2015 m. pradžioje.)*

[106] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. http://www.vic.lt.
[107] Šaltinis. Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Mokestinių prievolių skyriaus Zarasų poskyris.
[108] Šaltinis. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1278
[109] Šaltinis. Zarasų krašto muziejus. www.zarasumuziejus.lt

Ekonominės veiklos plėtra ir perspektyvos. Esminė ekonominė veikla, kurios galėtų imtis kaimo gyventojai, gavus Europos Sąjungos paramą, yra ūkininkų produkcijos realizavimas (58,8 proc.) (R21a), todėl atsiveria galimybė rajono ūkininkams ne tik užauginti produkciją, bet pagaminti ir parduoti produktą galutiniam vartotojui, tačiau tam trūksta šiuolaikiškai įrengtų produkcijos perdirbimo cechų, įrengtų ar mobilių prekybos vietų.(R34a).

Atliktame tyrime keliais procentais mažiau respondentai nurodė įvairių paslaugų turistams teikimą bei įvairių paslaugų vietos gyventojams teikimą. Šiek tiek mažesnė respondentų dalis įvardino amatininkų gaminių bei suvenyrų gamybą ir realizavimą, o daugiau nei trečdalis – kulinarinio paveldo produktų gamybą ir pardavimą(R32a) bei gamtos gėrybių (grybų, uogų žolelių ir pan.) rinkimą, džiovinimą ir realizavimą.

Į klausimą, ar patys VVG teritorijos gyventojai imtųsi smulkaus verslo, jei jo pradžiai būtų suteikta ES parama, daugiau nei pusę atsakė, kad imtųsi smulkaus verslo (R3a).

Bendruomeninio verslo iniciatyvų ir tokį verslą skatinančių projektų imtųsi 45,1 proc. respondentų, 18,7 proc. negalėjo atsakyti į klausimą, 17,6 proc. nurodė, kad jiems trūksta informacijos, tam kad galėtų imtis tokių iniciatyvų.

Labiausiai bendruomenei organizuoti savo verslą ir/arba teikti savo nariams būtiniausias paslaugas trukdo tai, jog bendruomenė neturi finansų ūkinei veiklai vykdyti, nenori rizikuoti ir vengia atsakomybės, bendruomeninė organizacija yra silpna organizaciniu požiūriu, trūksta palaikymo iš šalies, bendruomenei trūksta žinių ir paslaugų organizavimo patirties ir trūksta gerų idėjų (R4a).

Geriausiai vertinama (kaip gerėjanti) verslo įmonių veiklos tendencija yra verslo įmonių gebėjimo panaudoti vietos išteklius. Ši tendencija vertinama ir kaip pakankamai stabili (R5a). Kaip blogėjanti tendencija yra vertinama vietos įmonių rūpinimasis savo darbuotojais (R6a).

Nemaža dalis VVG teritorijos gyventojų, paslaugų ir produktų turistams vystymą rajone vertina kaip gerėjančią tendenciją panaši dalis – viešųjų paslaugų vietos gyventojams vystymo tendenciją nurodo kaip gerėjančią. Labiausiai nesikeičiančios nurodomos paslaugų vietos verslininkams vystymo tendencijos bei paslaugų socialiai pažeidžiamoms grupėms vystymo tendencijos

Atliktoje apklausoje respondentų paklausus, kas svarbiausia žuvininkystės sektoriuje jų gyvenamojoje vietovėje, maždaug pusė respondentų mano, kad svarbiausia jų gyvenamojoje teritorijoje yra plėtoti infrastruktūrą, skirtą turizmui, kuris būtų susijęs su žuvininkyste. (R23a) Didžioji dalis taip pat palaikytų kaimelių bei gyvenviečių, kuriuose vykdoma žuvininkystės veikla, atnaujinimą ir plėtrą bei žuvininkystės aplinkos išsaugojimą Buvo respondentų, kurie pažymėjo, kad žuvininkystės sektoriaus veikla jiems yra neaktuali, vienas nurodė, kad tikėtųsi naujų (nestandartinių) verslų, susijusių su žuvininkyste, sričių rėmimo, vienas – įžuvinti mažesnius ežerus.

2.5. VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

Švietimas. Remiantis Zarasų rajono savivaldybės Švietimo ir kultūros skyriaus duomenimis, Zarasų rajone (VVG teritorijoje) veikia dvi gimnazijos (Dusetų Kazimiero Būgos gimnazija ir Antazavės Juozo Gruodžio gimnazija), dvi pagrindinės mokyklos (Salako pagrindinė mokykla ir Turmanto pagrindinė mokykla), viena neformaliojo švietimo įstaiga (Zarasų rajono Dusetų meno mokykla). Ikimokyklinio ugdymo skyrius turi Antazavės Juozo Gruodžio gimnazija, Salako pagrindinė mokykla, Turmanto pagrindinė mokykla ir Zarasų Pauliaus Širvio progimnazija, kuri ikimokyklinio ugdymo skyrių turi Suvieke, Dusetų Kazimiero Būgos gimnazija turi priešmokyklinio ugdymo skyrių „Sartukas“. VVG teritorijoje yra Zarasų „Lakštingalos“ mokykla, ikimokyklinį ugdymą vykdanti Magučių skyriuje. Zarasų rajono Dusetų meno mokyklos skyrius veikia Antazavėje, o Zarasų meno mokykla yra įsteigusi skyrių Salake. Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje švietimo įstaigų nėra[110].

[110] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės Švietimo ir kultūros skyrius.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigose Zarasų rajono savivaldybėje buvo ugdomi 327 (R389) vaikai. 2011-2014 m. laikotarpiu ugdytinių skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose išaugo 44,0 proc. (R390). Utenos apskrityje ikimokyklinio ugdymo įstaigų ugdytinių skaičius augo 2,2 proc. (R391), šalyje – 16,1 proc. (R392), t. y. lėčiau nei Zarasų rajono savivaldybėje.[111]

Zarasų rajono savivaldybės Švietimo ir kultūros skyriaus duomenimis 2014-2015 m. VVG teritorijoje ikimokyklines ugdymo įstaigas lankė 195 vaikai. Vertinant vaikų skaičių ikimokyklinio ugdymo įstaigose VVG teritorijoje didžiausiu vaikų skaičiumi pasižymėjo Dusetų seniūnija (65) (R393), Zarasų rajono seniūnija (34) (R394) ir Antazavės seniūnija (27) (R395). Ikimokyklinio ugdymo įstaigų nėra Antalieptės ir Imbrado seniūnijose, bei Visagino kaimiškoje seniūnijoje. 2013-2014 m. ugdymo įstaigas VVG teritorijoje lankė 165 vaikai. Nuo 2013 metų ugdytinių skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose didėjo Dusetų, Suvieko ir Salako, Turmanto seniūnijose, kitose nebuvo arba mažėjo. Bendras ikimokyklinio amžiaus vaikų, kurie lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigas VVG teritorijoje per ataskaitinį laikotarpį padidėjo 15,4 proc. Laukiančių eilėse į ikimokyklinio ugdymo įstaigas VVG teritorijoje nėra.[112] *(Trečio priedo 2.5.1 lentelėje pateikiami ikimokyklinio amžiaus vaikų sudėtis VVG teritorijos ugdymo įstaigose 2013-2014m. – 2014-2015 m.)*

2013 m. - 2014 m. Zarasų rajono bendrojo ugdymo mokyklose mokėsi 1 770 (R396) mokiniai. Bendras mokinių skaičius per pastaruosius trejus mokslo metus sumažėjo 15,3 proc. (R397). Mokinių mažėjimo sparta buvo panaši į Utenos apskrities (13,8 proc.) (R398), tačiau didesnė nei šalyje (9,0 proc.) (R399).[113] *(Trečio priedo 2.5.2 lentelėje pateikiamas mokinių skaičius ir pokytis 2011 - 2014 m.)*

Zarasų rajono savivaldybės Švietimo ir kultūros skyriaus duomenimis VVG teritorijos mokyklose 2014-2015 mokslo metais mokėsi 698 (R400) mokiniai. Vertinant mokinių skaičių atskirose VVG teritorijos seniūnijose, 2014-2015 m. didžiausiu mokinių skaičiumi pasižymėjo Dusetų (287) (R402), Antazavės (198) (R401), ir Salako (104) (R403) seniūnijos. Mokyklų nebuvo Antalieptės ir Imbrado seniūnijose. 2011 – 2012 mokslo metais VVG teritorijoje esančiose mokyklose mokėsi 951 moksleivis. Per ataskaitinį laikotarpį mokinių mokyklose sumažėjo 253 mokiniais arba 26,6 proc. Didžiausias mokinių mažėjimas per ataskaitinį laikotarpį buvo Imbrado seniūnijoje 2014 m., uždarius pradinę mokyklą seniūnijoje neliko nei vienos ugdimo įstaigos, Degučių seniūnijos mokyklose – sumažėjo 40 mokinių arba 80 proc., mažiausiai mokinių skaičius pakito Salako seniūnijos mokykloje -3 mokiniai arba 2,81 proc. Visagino savivaldybės administracijos duomenimis Visagino kaimiškoje teritorijoje ugdymo įstaigų 2011-2015 m. nebuvo. [114] *(Trečio priedo 2.5.3 lentelėje pateikiamas mokinių skaičius VVG teritorijos mokyklose 2011-2012 m. - – 2014- 2015 m.).*

Remiantis Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, 2013 m. Zarasų rajono savivaldybės 87,1 proc. (R404) mokinių, baigusių 12 klasių, tęsė mokymąsi kitose švietimo įstaigose, iš jų: 37,4 proc. (R405) mokslą tęsė kolegijoje, 40,9 proc. (R406) universitete ir 21,7 proc. (R407) profesinėje mokykloje.[115]

Zarasų rajono Dimitriškių kaime veikia Zarasų žemės ūkio mokykla. Mokykloje rengiami kaimo turizmo organizatoriai, virėjai, technikos priežiūros verslo darbuotojai, apdailininkai (statybininkai), žemės ūkio gamybos verslo darbininkai, technikos šaltkalviai remontininkai, smulkiojo verslo organizatoriai, apeigų ir švenčių organizatoriai. Į mokyklą priimami tiek vidurinį išsilavinimą turintys, tiek nebaigę pagrindinio ugdymo programos pirmosios dalies (8 klasių). Mokykloje įsteigtas gimnazijos skyrius, todėl baigusieji įgyja brandos atestatą ir profesinio

---

[111] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1378&status=A

[112] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės Švietimo ir kultūros skyrius. Žiūreti 3 priedą.

[113] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1358&status=A

[114] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės švietimo ir kultūros skyrius, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[115] Šaltinis. Švietimo valdymo informacinė sistema. http://svis.emokykla.lt

mokymo diplomą. Taip pat mokykloje vykdomas suaugusiųjų mokymas. 2014-2015 m. m. mokykloje mokėsi 515 (R408) mokinių, tame tarpe 14-16 m. – 59 (R409), 17-20 m. – 190 (R410), 21 m. ir vyresni – 266 (R411).[116]

2013-2014 m. m. 95,2 proc. (R412) Zarasų rajono savivaldybėje dirbusių pedagogų turėjo aukštąjį, 4,2 proc. (R413) – aukštesnįjį, 0,5 proc. (R414) – vidurinį išsilavinimą. Aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų skaičius rajone buvo kiek mažesnis nei apskrityje ir šalyje. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2013-2014 m. m. Zarasų rajone dirbo 227 (R415) pedagoginiai darbuotojai. Atestuotų pedagogų dalis siekė 79,7 proc. (R416) bei buvo mažesnė nei šalyje (83,0 proc.) (R417)[117].

Neformalus ugdymas. Neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama vaikų ir jaunimo organizacijų, vaikų ir jaunimo klubų, laisvalaikio centrų veikla; muzikos, meno, dailės, sporto ir kitų panašių mokyklų veikla. Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija. Zarasų rajone veikia dvi neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančios ugdymo įstaigos: Zarasų rajono vaikų meno mokykla (Zarasų meno mokykla ir Dusetų meno mokykla) ir Zarasų sporto mokykla.

Kultūra. Kultūros įstaigų pagrindinis tikslas – tenkinti vietos bendruomenės kultūrinius poreikius, plėtojant meninę, švietėjišką (edukacinę), informacinę veiklą, organizuojant valstybines, kalendorines ir bendruomenines šventes.

Zarasų rajono savivaldybės kultūros centras profesionaliojo ir mėgėjiško meno sklaidą užtikrina Zarasų mieste, 3 teritoriniuose padaliniuose (Salako, Suvieko, Turmanto) ir 5 skyriuose (Avilių, Imbrado, Degučių, Samanių, Smalvų)[118]. Dusetose veikia kultūros centras „Dusetų dailės galerija“, kurioje rengiami klasikinės ir populiariosios muzikos koncertai, susitikimai, kūrybos vakarai, vakaronės, rodomi kino filmai, spektakliai. Šiame kultūros centre veikia saviveiklos kolektyvai, dailės studija. Organizuojamos dailės ir fotografijos parodos, plenerai, simpoziumai, leidžiami informaciniai leidiniai, meno albumai. Nuo 2008 metų kuriamas Dusetų skulptūrų parkas. Kultūros centras Dusetų dailės galerija turi du skyrius: Antazavėje ir Antalieptėje.[119] Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje kultūros centrų nėra.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Zarasų rajono savivaldybėje veikė 65 (R418) mėgėjų meno kolektyvai. 2011-2013 m. mėgėjų meno kolektyvų skaičius sumažėjo 23,5 proc. (R419). Utenos apskrityje meno kolektyvų skaičius mažėjo lėčiau, nei Zarasų rajono savivaldybėje, šalyje išaugo 12,1 proc. (R420) Analizuojamu laikotarpiu dalyvių skaičius mėgėjų meno kolektyvuose rajone sumažėjo 32,0 proc. (R421).[120] *(Trečio priedo 2.5.4 lentelėje pateikiamas mėgėjų meno kolektyvų skaičius 2011 - 2013 m.)*

Rajone veiklą vykdo kaimo kapelos, suaugusių ir vaikų folkloro ansambliai, pop muzikos atlikėjai, sportinių šokių kolektyvai, vaikų ir suaugusių teatrai. Zarasų rajono savivaldybės žymiausi meno kolektyvai: kapela „Sadūnai“, folkloro ansamblis „Seluona“, mišrus choras „Gelmė“; visų kartų tautinių šokių kolektyvai: „Ežerėlis“, „Ežerūnėlis“, „Ežerūnas“; orkestras „Zarasas“, moterų vokalinis ansamblis „Sidabro gija“, folkloro ansamblis „Bildukas“, suaugusių žmonių folkloro ansamblis „Karkluoja“.

2014 m. VVG teritorijoje buvo 41 meno kolektyvas, jų veikloje dalyvavo 391 gyventojas, daugiausia mėgėjų meno kolektyvų ir dalyvių juose buvo Salako seniūnijoje (106) (R422). Mažesnis skaičius gyventojų dalyvaujančių mėgėjų meno veikloje buvo Turmanto, Dusetų, Imbrado ir Suvieko seniūnijose. Degučių seniūnijoje buvo 2 meno mėgėjų kolektyvai (R423)), Zarasų seniūnijoje ir Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje mėgėjų meno kolektyvų nebuvo. 2012 metais VVG teritorijoje veikė 54 meno kolektyvai ir jų veikloje dalyvavo 530 gyventojų. Per ataskaitinį laikotarpį VVG teritorijoje meno kolektyvų sumažėjo 24 proc. (13

[116] Šaltinis. Švietimo valdymo informacinė sistema. http://svis.emokykla.lt
[117] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1242&status=A.
[118] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kultūros centras. http://www.zkc.lt
[119] Šaltinis. Kultūros centras „Dusetų dailės galerija“. http://www.dusetukultura.lt/kulturoscentras/
[120] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

kolektyvų), jose dalyvaijančių gyventojų sumažėjo 26,2 proc. (139 dalyviais)[121] *(Trečio priedo 2.5.5 lentelėje pateikiami meno mėgėjų kolektyvų ir dalyvių skaičius VVG teritorijoje 2012 m. - 2014 m.)*

VVG teritorijoje veiklą vykdo kultūros centras „Dusetų dailės galerija“, kuris pagal veiklos pobūdį yra specializuotas kultūros centras Jo pagrindinės veiklos sritys yra Lietuvos ir užsienio šalių vizualiųjų menų sklaida bei profesionalaus meno populiarinimas Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje. Dusetų dailės galerija rengia dailininkų, fotomenininkų parodas Lietuvoje ir užsienyje. Šiame kultūros centre veikia 10 saviveiklinių kolektyvų.[122]

VVG atstovaujamoje teritorijoje vyksta kasmetiniai, net už Lietuvos ribų žinomi renginiai, tokie kaip respublikinės Sartų žirgų lenktynės, tarptautinės automobilių lenktynės „300 lakes rally“, festivalis „Tundra“. Kasmet seniūnijos kartu su vietos bendruomenėmis, organizuoja kaimo festivaliusir šventes, iš kurių žymiausios - Dusetų kraštiečių šventė, Antalieptės šaltvyšnių valdymo varžybos, Šv. Petro ir Povilo atlaidai Salake, Antalieptės festivalis, rudens gėrybių mugė Dusetose, respublikinės polėdinės žūklės varžybos ant Sartų ežero.

2015 m. pradžioje rajono savivaldybės viešoji biblioteka turėjo 15 padalinių, kurie yra VVG atstovaujamoje teritorijoje: Dusetų miestelio, Turmanto miestelio, Antalieptės, Antazavės, Avilių, Baibių, Degučių, Imbrado, Sadūnų, Salako, Samanių, Smalvų, Suvieko, Šniukštų, Štadvilių[123] Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje bibliotekų nėra. Lyginant su 2012 metais bibliotekų tinklas sumažėjo 2 bibliotekomis. Uždaryti Dimitriškių ir Magučių bibliotekų padaliniai.

2015 m. sausio 1 d. Zarasų rajono bibliotekų tinklo registruotų vartotojų sąraše buvo užregistruota 6 153 skaitytojai (R424), t.y. 35,5 proc. rajono gyventojų (R425). Vaikai iki 14 m.- 1637 skaitytojai tai sudaro 26,6 proc. (R426), jaunimas –1458 skaitytojai arba 23,7 proc. (R427), suaugę – 3058 skaitytojai arba 49,7 proc. (R428) visų bibliotekos registruotų vartotojų.[124] 2014 m. VVG teritorijoje esančiose bibliotekose buvo registruoti 3756 skaitytojai; bibliotekose skaitytojai apsilankė 79108 kartus, vidutiniškai per metus vienas skaitytojas apsilankė 21 kartą. Daugiausiai registruotų skaitytojų 2014 m. buvo Dusetų bibliotekoje 812 skaitytojų (21,6 proc.), Turmanto bibliotekoje 411 skaitytojas (11,0 proc.) Mažiausiai registruotų skaitytojų buvo Smalvų bibliotekoje -54 arba (1,4 proc.) ir Sadūnų bibliotekoje – 75 skaitytojai arba (2 proc.) visų VVG teritorijoje registruotų skaitytojų. Lyginant su 2012 m., VVG teritorijoje esančiose bibliotekose registruotų skaitytojų skaičius sumažėjo 184 skaitytojais arba 1,0 proc., taip pat sumažėjo ir skaitytojų apsilankymų bibliotekose skaičius. 2014 metais skaitytojai bibliotekoje apsilankė 9105 kartus mažiau nei 2012 m. arba lankomumas VVG teritorijoje sumažėjo 10,3 proc.[125] *(Trečio priedo 2.5.6 lentelėje pateikiamas registruotų skaitytojų skaičius ir skaitytojų lankomumas. VVG teritorijoje esančiose bibliotekose 2012 - 2014 m.)*

2015 m. Viešosios bibliotekos ir struktūrinių padalinių fonduose buvo 193 573 vnt. (R429) knygų, periodinių leidinių, muzikos kompaktinių diskų, vaizdo filmų, elektroninių dokumentų ir kitų dokumentų.[126]

Nors Zarasų krašto muziejus yra įsikūręs Zarasų mieste, tačiau VVG teritorijoje yra struktūriniai muziejaus padaliniai: kalbininko Kazimiero Būgos memorialinis muziejus (Pažiegės kaimas, Dusetų sen., Zarasų raj.), Stelmužės bažnytinio meno muziejus (Stelmužės kaimas, Imbrado sen., Zarasų raj.). Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje muziejų ir jų padalinių nėra.

Socialinės paslaugos. Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje 2014 m. socialines paslaugas įvairioms klientų grupėms teikė 8 socialinių paslaugų įstaigos. Iš jų 2 stacionarios, 5

---

[121] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kultūros centras, Kultūros centras Dusetų dailės galerija, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[122] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės 2015 m. – 2021 m. strateginis veiklos planas. http://www.zarasai.lt/strateginio-planavimo-dokumentai_40.

[123] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės viešoji biblioteka. http://www.zarasubiblioteka.lt/lt/struktura-ir-kontaktai

[124] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės viešoji biblioteka.http://www.zarasubiblioteka.lt/media/public/nauji/Zarasu_2014.pdf.

[125] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės viešoji biblioteka. Žiūrėti 3 priedą.

[126] Šaltinis. Zarasų muziejus. www.zarasumuziejus.lt

nestacionarios, 1 mišrių socialinių paslaugų įstaiga (Salako bendruomenės centras) bei viena šeimyna („Valerijos šeimyna“). Pagal savo pavaldumą 1 pavaldi Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, 3 Zarasų rajono savivaldybei ir 4 priklausė NVO sektoriui. Didžiausia socialinių paslaugų įstaigų dalis 2013 m. priklausė NVO sektoriui, jos savo veiklą vykdė Zarasų miesto teritorijoje[127]. *(Trečio priedo 2.5.7 lentelėje pateikiama socialinių paslaugų teikėjai Zarasų rajone.)*

Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje (VVG teritorijoje) veikia Visagino socialinės globos namai.[128]

VVG teritorijoje socialines paslaugas teikia VšĮ Zarasų rajono socialinių paslaugų centras. Šiuo metu tai pagrindinė nestacionarių socialinių paslaugų įstaiga Zarasų rajone. Centre veikia paramos šeimai tarnyba, kurioje dirba 10 socialinių darbuotojų darbui su socialinės rizikos šeimomis. Tam tikslui panaudota 241,8 tūkst. Lt iš valstybės biudžeto. Per ataskaitinį laikotarpį 139 šeimoms, patyrusioms socialinę riziką, buvo suteiktos bendrosios socialinės paslaugos ir socialinės priežiūros paslaugos. Veikia du vaikų dienos centrai Zarasų mieste ir Dusetose, kuriuos lanko 116 vaikų iš socialinės rizikos šeimų: iš jų 91 Zarasų mieste, 25 Dusetose. Vaikų amžius nuo 4 - 18 metų. Vaikai dienos centruose ruošia pamokas, teikiamos darbinių įgūdžių formavimo ir užimtumo paslaugos, vyksta paskaitos.

Savivaldybės biudžetinėje įstaigoje, Zarasų rajono Antazavės vaikų globos namuose, teikiamos informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, darbinių įgūdžių ugdymo, laisvalaikio organizavimo, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugos. Šiuose vaikų globos namuose gyvena 74 ugdytiniai. Globojamam (rūpinamam) ar laikinai apgyvendintam vaikui užtikrinama globos (rūpybos), ugdymo ir socialinės paslaugos, sudaromos tinkamos sąlygos ir aplinka saugiai augti, vystytis, tobulėti ir pasiruošti grįžimui į šeimą, globai ar įvaikinimui.

Salako bendruomenės centre veikia 30 vietų senelių globos namai, kuriuose teikiamos trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugos. Kiekvienais metais juose gyvena 30 senyvo amžiaus gyventojų. Socialinių paslaugų tarnyba visiems Salako bendruomenės gyventojams teikia informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, asmens higienos ir priežiūros, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas. Šiomis paslaugomis per 2013 m. pasinaudojo 234 asmenys.

Zarasų socialinės globos namai yra valstybinė žmonių globos įstaiga, skirta seniems, taip pat fizinę bei protinę negalią turintiems neįgaliems žmonėms, kuriems reikalinga globa ir slauga Zarasų socialinės globos namai paslaugas teikia ne tik Zarasų miesto, bet ir Zarasų rajono bei kitų Lietuvos rajonų gyventojams. 2014 m. čia gyveno 220 gyventojų.[129]

Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje (VVG teritorijoje) veikia Visagino socialinės globos namai. Įstaiga įkurta prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kurios paskirtis – užtikrinti ilgalaikę (trumpalaikę) socialinę globą suaugusiems asmenims su negalia, dėl kurios jie negali gyventi savarankiškai, naudotis kitomis bendruomenės paslaugomis ir kuriems būtina nuolatinė specialistų priežiūra. Globos namuose apgyvendinami asmenys, kuriems dėl proto negalios ar psichinių sutrikimų nustatytas 0-40 procentų darbingumo lygis, specialusis nuolatinės slaugos ar nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis arba nustatytas didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis.[130]

Sveikata. Pirminio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugas Zarasų rajono savivaldybėje teikia viešoji įstaiga Pirminės sveikatos priežiūros centras. VVG teritorijoje veikia 15 pirminės sveikatos priežiūros centro medicinos punktų ir kitų struktūrinių padalinių, juose per 2014 m. pacientai apsilankė 12430 kartų, 2013 m. – 11813 kartus. Lyginant 2013 m. ir 2014 m. apsilankymų skaičius medicinos įstaigose beveik nepasikeitė (+617 arba padaugėjo 5,2), 2013 m. ir 2014 m medicinos punktuose dirbančios slaugytojos suteikė po 11 362 medicinos paslaugų,

[127] Šaltinis. 2014 m. Zarasų rajono savivaldybės socialinių paslaugų planas. www.zarasai.lt
[128] Šaltinis. Visagino savivaldybės 2016-2020 m. strateginis plėtros planas. www.visaginas.lt
[129] Šaltinis. 2014 m. Zarasų rajono savivaldybės socialinių paslaugų planas. www.zarasai.lt
[130] Šaltinis. Visagino savivaldybės 2016-2020 m. strateginis plėtros planas. www.zarasai.lt

2013 m. atlikta 2940, o 2014 m. 1152 procedūros namuose [131] *(Trečio priedo 2.5.8 lentelėje pateikiamas medicinos punktų ir ambulatorijų esančių VVG teritorijoje aptarnautų gyventojų skaičius 2013 - 2014 m.)*

Zarasų rajone antrinio lygio medicinos paslaugas teikia Zarasų rajono savivaldybės viešoji įstaiga Zarasų ligoninė. Zarasų rajono savivaldybėje veikia dvi privačios sveikatos priežiūros įstaigos. 2011-2013 m. privačių sveikatos įstaigų skaičius sumažėjo perpus, o SAM (Sveikatos apsaugos ministerijos) sistemai prikausiančių įstaigų skaičius išliko nepakitęs. Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje (VVG teritorijoje) sveikatos priežiūros įstaigų nėra. Visagino savivaldybės kaimiškosios teritorijos gyventojams asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikia VšĮ Visagino pirminės sveikatos priežiūros centras ir VšĮ Visagino ligoninė.

Praktikuojančių sveikatos priežiūros specialistų skaičius Zarasų rajono savivaldybėje, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, 2011-2013 m. mažėjo bei gerokai atsiliko nuo šalies vidurkio. 2013 m. 10 tūkst. Zarasų rajono gyventojų teko 21,4 (R433) praktikuojantys gydytojai, 4,0 (R434) odontologai, 60,6 (R435) slaugytojai ir akušeriai.[132]

2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje suaugusieji gyventojai daugiausiai sirgo kraujotakos sistemos ligomis, virškinamų organų ir jungiamojo audinio sistemos susirgimais. Rajone didėja sergama cukriniu diabetu, yra 704 ligoniai (naujai liga diagnozuota 72 gyventojams), 760 gyventojų stebimi dėl onkologinių susirgimų, per metus išaiškinti 68 nauji susirgimai.[133]

Vaikai daugiausiai sirgo ūmiais kvėpavimo takų susirgimais (49 proc. visų susirgimų), virškino ligų susirgimai sudarė 14 proc. visų susirgimų. [134]

Sportas. 2013 m. Zarasų rajono savivaldybėje veikė septynios sporto organizacijos, iš jų šeši sporto klubai. Rajone sportavo 592 (R436) gyventojai. 2013 m. Zarasų rajone buvo surengta 173 (R437) sporto ir sveikatingumo renginių, juose dalyvavo 2 125 (R438) asmenys.[135]

VVG teritorijoje Zarasų rajone veikia Zarasų rajono Dusetų sporto klubas „Ainiai“, kuris yra galiūnų, žūklės, stalo teniso ir futbolo federacijų bei LKSKA „Nemunas“ narys. Sporto klubas propaguoja šias sporto šakas: krepšinį, tinklinį, futbolą, stalo tenisą, šaškes. Imbrado seniūnijoje veiklą vykdo sporto klubas „Taškas“, Zarasų seniūnijoje sporto klubai „Akrobalansas“ ir „Nemunas“, baidarių ir kanojų irklavimo klubas „Koltitas“ bei aeroklubas „Orlėkis“. Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje (VVG teritorijoje) sporto organizacijų nėra.

Visuomenės saugumo užtikrinimas. Zarasų rajono savivaldybės gyventojų saugumą užtikrina Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Zarasų rajono policijos komisariatas. VVG teritorijoje policijos nuovadų nėra. VVG teritorijos gyvenvietes aptarnauja administracijų centruose dirbantys pareigūnai. 2014 metų pabaigoje Viešosios policijos skyriuje buvo 3 padaliniai (Kelių policijos ir Prevencijos poskyriai, Patrulių būrys). Šiuose padaliniuose dirbo 31 darbuotojas. Per 2014 metus Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – Utenos aps. VPK) Zarasų rajono policijos komisariate (toliau – Zarasų r. PK) buvo užregistruotos – 405 nusikalstamos veikos (2013 metais – 363; 2012 metais – 339; 2011 metais – 370). Iš pateiktų skaičių matyti, kad Zarasų rajone nusikalstamumas padidėjo palyginti su 2013 metais – 11,6 procento, arba 42 nusikalstamomis veikomis. [136]

Užregistruotų nusikaltimų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, 2013 m. Zarasų rajono savivaldybėje ir Visagino savivaldybėje siekė atitinkamai 2 080 (R439) ir 2 040 (R440) bei buvo

---

[131] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo 2014 m. veiklos ataskaita

[132] Šaltinis. http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=0b6c4972-6ae5-4dfc-a5f3-b045811085a3

[133] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo 2014 m. veiklos ataskaita. www.zarasupspc.lt

[134] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės VšĮ Pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo 2014 m. veiklos ataskaita. www.zarasupspc.lt

[135] Šaltinis. Lietuvos sporto statistikos metraštis. http://www.sportinfo.lt/leidiniai/10-knygos/93-lietuvos-sporto-statistikos-metrastis.

[136] Šaltinis. Zarasų policijos komisariatas. http://utena.policija.lt/media/file/2015_veiklos_rezultatai/Zarasu%20rajono%20policijos%20komisariato%20veikla%20per%202014%20metus.pdf

mažesnis nei apskrityje (2 318) (R441) ir šalyje (2 864) (R442). 2011 – 2013 m. laikotarpiu šis rodiklis Zarasų rajono savivaldybėje išliko panašus, Visagino savivaldybėje mažėjo 16,8 proc. (R443), tuo tarpu apskrityje ir šalyje – išaugo – 1,9 proc. (R444) ir 9,1 proc. (R445).[137]

Zarasų rajono savivaldybėje veikia Utenos apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdybos Zarasų priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba. Tarnyba įsikūrusi Zarasų mieste ir priešgaisrinės apsaugos postų VVG teritorijoje neturi. Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje priešgaisrinę apsaugą organizuoja Visagino priešgaisrinė gelbėjimo valdyba. Visagino savivaldybės VVG teritorijoje priešgaisrinės apsaugos postų nėra.

Nevyriausybinės organizacijos (NVO). Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis 2014 m. Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje veikė 110 NVO, iš jų 100 Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje bei 10 Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje.[138]

Zarasų rajono savivaldybėje veikia penkios neįgaliųjų organizacijos: Zarasų rajono neįgaliųjų draugija, Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Zarasų Viltis“, Zarasų krašto žmonių su negalia sąjunga, VšĮ Panevėžio ir Utenos regionų aklųjų centro Zarasų skyrius, VšĮ pagalbos ir informacijos šeimai tarnyba. Visagino savivaldybės VVG teritorijoje tokių NVO nebuvo

2015 m. pradžioje VVG teritorijoje buvo 27 (R446) kaimo bendruomenės. Kaimo bendruomenių skaičius 2011-2015 m. nekito. Visos kaimo bendruomenės veikė Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje, Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje kaimo bendruomenių nebuvo[139].

Nevyriausybinių organizacijų, prie kurių priskirti įvairūs būreliai, klubai, asociacijos, bendruomenės (tame tarpe religinės) ir kt. 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje buvo 73 (R447), iš jų sporto būreliai - 6, jaunimo klubai – 8, viena moterų organizacija, 3 žvejų būreliai.[140] 2011-2015 m. šių organizacijų skaičius išaugo 23,7 proc. (R448). Didžioji dalis NVO veikė Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje. Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje nebuvo jaunimo organizacijų, sporto klubų ar pan. organizacijų, visos 10 NVO – profesinės sąjungos.[141]

(Trečio priedo 2.5.9. lentelėje pateikiamas NVO ir kaimo bendruomenių skaičius VVG teritorijoje 2011 - 2015 m.)

2011 - 2014 m. Zarasų rajono savivaldybėje įgyvendinti 47 projektai, daugiausiai lėšų investiciniams projektams skirta 2012-2013 m., mažiausiai 2014 m. Daugiausiai projektų kaimo bendruomenės įgyvendino Dusetų ir Antazavės seniūnijose (po 7 projektus). Visagino kaimiškoje teritorijoje kaimo bendruomenių nebuvo. (R20a)

(Trečio priedo 2.5.10. lentelėje pateikiami VVG teritorijoje esančių kaimo bendruomenių įgyvendinti projektai 2011 - 2015 m.)

Atliktas tyrimas atskleidė, kad didžioji dauguma (84,6 proc.) respondentų teigė, jog patys (ir jų šeimos nariai) prisidėtų savanorišku darbu, jeigu kaimo bendruomenė arba kita nevyriausybinė organizacija organizuotų vietos gyventojams trūkstamas paslaugas (R9a).

Kultūros paveldo vertybės. Zarasų rajone sukaupta gausybė kultūros paveldo objektų. Remiantis kultūros vertybių registro, Zarasų rajono kultūros paveldo registro duomenimis, 2015 m. pradžioje Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje yra įregistruotos 460 (R449) kultūros

[137] Šaltinis. Zarasų policijos komisariatas. http://utena.policija.lt/media/file/2015_veiklos_rezultatai/Zarasu%20rajono%20policijos%20komisariato%20veikla%20per%202014%20metus.pdfLietuvos statistikos departamentas

[138] Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. http://db1.stat.gov.lt/

[139] Šaltinis. VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

[140] Šaltinis. Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupė. www.zarasuvvg.lt

[141] Šaltinis. VVG teritorijos Zarasų rajono savivaldybės seniūnijos, Visagino savivaldybės administracija. Žiūrėti 3 priedą.

paveldo vertybės (iš viso savivaldybėje 484 (R450))[142]. Visagino savivaldybės VVG teritorijoje registruota 11 (R451) kultūros paveldo vertybių.[143]

Didžiąją dalį kultūros vertybių Zarasų rajono savivaldybėje sudaro nekilnojamosios kultūros vertybės. Nekilnojamąjį kultūros paveldą sudaro archeologinės kultūros vertybės (piliakalniai, pilkapiai, kapinynai ir kt.), architektūros paminklai (bažnyčios, pastatai, sodybos), dailės ir istorijos paminklai (kapinės, kapai, koplytstulpiai, kryžiai ir kt.). Rajone priskaičiuojama 11 technikos paminklų. Tai Antalieptės, Šlyninkos, Velaikių, Zirnajų, Tiltiškių, Kavoliškių vandens malūnai. Antalieptėje ir Mineikiškių kaime pėsčiųjų pakabinami tiltai. Kaniukų kaime, Antazavėje, Dusetose, Salake, Zarasuose buvusios pieninės. Salako garinis ir Vencavų vėjo malūnai, Antalieptės hidroelektrinė, Lietuvos muitinė Smėlynės kaime, geležinkelio stotis Turmante. Visagino savivaldybėje visi kultūros paveldo objektai yra archeologinės kultūros vertybės (piliakalniai, gyvenvietės) [144]. *(Trečio priedo 2.5.11 lentelėje pateikiamas kultūros paveldo objektų išsidėstymas pagal seniūnijas VVG teritorijoje.)*

Tautinis paveldas. Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatyme (2007 m. birželio 26 d. Nr. X-1207) pateikiama tokia tautinio paveldo produktų samprata: tai nustatyta tvarka sertifikuoti tradiciniai gaminiai, tradicinių veislių augalai ir gyvūnai bei jų produktai, tradicinės paslaugos, pasižyminčios istoriškai Lietuvoje ar jos atskirame etnografiniame regione susiformavusia produkto tradicine forma, sudėtimi ir kitais specifiniais kokybiniais ypatumais.

Tautinio paveldo produktai skirstomi į šias grupes:
I grupė – tradiciniai gaminiai, II grupė – tradicinių veislių augalai, gyvūnai ir jų produktai,
III grupė – tradicinės paslaugos[145].

Zarasų rajone veiklą vykdo aštuoni tradiciniai ir netradiciniai amatininkai:

- ✓ Zenonas Striška. Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinis amatininkas, senųjų amatų dailidė, drožybos puoselėtojas. Sertifikuoti produktai: aviliai, inkilai, grėbliai. Iš viso 3 (R452) produktai.
- ✓ Stasys Sutkauskis. Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinis amatininkas, senojo grūdų malimo amato puoselėtojas. Grūdai malami Šlyninkos vandens malūnu, kuris pastatytas XIII a. pr. Malūne malamos visos grūdinės kultūros. Visi malimo procesai valdomi rankiniu būdu. Sertifikuoti produktai: ruginiai sijoti miltai, kvietiniai rupūs miltai, kvietiniai valcuoti miltai, manų kruopos su sėlenėlėmis, perlinės miežinės kruopos, perlinės kvietinės kruopos, smulkios miežinės kruopos. Iš viso 17 (R453) produktų.
- ✓ Jonas Navickas (Zarasai). Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinis amatininkas. Sertifikuoti produktai: drožyba, maisto ruošimo įrankiai: geldos, šaukštai, samčiai. Iš viso 6 (R454) produktai.
- ✓ Regina Veselienė. Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinė amatininkė, senojo duonos kepimo amato puoselėtoja. Duonos kepimo receptus perėmė iš savo prosenelės O. Laurinavičienės (1850-1952), receptai eina iš kartos į kartą. Sertifikuoti produktai: plikyta duona, blynai. Iš viso 10 (R455) produktų.
- ✓ Rimutė Vitaitė (Zarasai). Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinė amatininkė, senojo audimo amato puoselėtoja. Sertifikuoti produktai: drabužių audiniai, juostos. Iš viso 23 (R456) produktai.
- ✓ Erikas Čypas. Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinis amatininkas, senųjų amatų puoselėtojas. Sertifikuoti produktai: geldos, mediniai žaislai. Iš viso 25 (R457) produktai.
- ✓ Gediminas Kairys. Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinis amatininkas, senųjų amatų puoselėtojas. Sertifikuoti produktai: geldos, šaukštai, kultuvės, prieverpstės, mediniai žaislai. Iš viso 30 (R458) produktų.

[142] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kultūros paveldo registras, www.zarasai.lt/ticmages/paveldoregistras.
[143] Šaltinis. Visagino savivaldybės administracija. www.visaginas.lt
[144] Šaltinis. Zarasų rajono savivaldybės kultūros paveldo registras. www.zarasai.lt/ticmages/paveldoregistras., www.visaginas.lt
[145] Šaltinis. Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymas.

✓ Romualdas Pučekas. Sertifikuoti produktai: puodynės. Iš viso 31 (R459) produktas.[146]

Visagino kaimiškoje teritorijoje tradicinių amatininkų neužregistruota.

Socialinės infrastruktūros ir jos veiklos bei kultūros išteklių atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. Remiantis gyventojų poreikių tyrimo duomenimis, didžioji dauguma (85,2 proc.) respondentų teigia asmeniškai pajutę Europos Sąjungos paramos naudą sau ir savo gyvenamajai vietovei, nes jose buvo sutvarkytos ar įrengtos viešosios erdvės, kaimo gyventojams svarbūs pastatai.

Beveik pusės respondentų nuomone, gerėja bendruomenės narių gebėjimas rengti įgyvendinti projektus (R10a). Šiek tiek mažiau nei pusė respondentų teigia, jog gerėja vietos gyventojų mokėjimas susitarti dėl pagrindinių reikalų ir kartu spręsti bendras problemas, panašus skaičius mano, kad gerėja vietos valdžios, verslo ir bendruomenių gebėjimas bendradarbiauti. Labiausiai nesikeičiantys laikomi bendruomenės narių verslumo įgūdžiai

Kaimo jaunimo situaciją labiausiai pagerintų jaunimo verslo iniciatyvų finansavimas (R25a). Gana tolygiai pasiskirstę laisvalaikio galimybių didinimas ir jaunimo informavimas apie galimybes mokytis, kurti verslą ir pan. Mažiau nei trečdalis nurodė, kad kaimo jaunimo situaciją pagerintų ir jaunimo įsitraukimas į savanorišką veiklą ir saugios gyvenamosios aplinkos kūrimas.

Daugiau nei trečdalis respondentų gyventojų ir kaimo bendruomenių iniciatyvų skatinimą bei pagalbą jas įgyvendinant vertina kaip gerėjančias gyvenamojoje teritorijoje (R12a). Blogėjančia tendencija laikomas valdžios veiklos viešumas ir sprendimų priėmimo skaidrumas (R13a). Kaip nesikeičiančią tendenciją respondentai vertina rūpinimąsi asmens ir turto apsauga.

2014 – 2020 m. finansiniame laikotarpyje nurodomi svarbiausi poreikių prioritetai – sudaryti palankias sąlygas jaunimui įsikurti, kurti verslą ir skatinti užimtumą kaimo vietovėse, remti darbo vietų išlaikymą ir naujų darbo vietų kūrimą kaimo vietovėse bei mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse, didinant užimtumo galimybes.(R26a)

Reikalingiausios investicijos 2014 – 2020 m. finansiniame laikotarpyje respondentų gyvenamojoje vietovėje yra viešųjų vietų sutvarkymas, sporto ir poilsio zonų įrengimas (R11a). Visos kitos sritys (paramos sistemos jauniems žmonėms dirbti sudarymas; vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros vystymas bei geriamojo vandens kokybės užtikrinimas laisvalaikio galimybių didinimas; saugios gyvenamosios aplinkos kūrimas; jaunimo informavimas apie galimybes mokytis, kurti verslą ir pan.; viešųjų pastatų atnaujinimas) vertinamos pakankamai tolygiai.

2.6. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

Žemės ūkio fondas, jo struktūra, žemės ūkio naudmenų kokybė ir jų tinkamumas žemės ūkio veiklai. Žemės ūkio informacinės sistemos 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, Zarasų rajono savivaldybėje bendras žėmės plotas sudarė 133436,00 (ha), iš jų didžiąją dalį žemės fondo dalį sudaro žemės ūkio naudmenos - 50266,34 ha (37,7 proc.) (R460) ir miškai - 49703,50 ha (37,3 proc.) (R461) bei vandens telkiniai - 16306,45 ha (12,2 proc.)[147] Lyginant su Utenos apskritimi ir Lietuva, matyti, jog žemės ūkio naudmenų plotas Zarasų rajono savivaldybėje yra mažesnis, tačiau didesnis miškų ir vandenų plotas. Taigi, Zarasų rajono savivaldybės VVG atstovaujamoje teritorijoje yra palankios sąlygos vystyti žemės ūkį, žuvininkystę, miškininkystę bei turizmą.[148]. Zarasų rajono savivaldybėje vidutinis žemės našumo balas yra 29,9 balo,

Visagino savivaldybėje 2014 m. sausio 1 d. bendras žemės fondas sudarė 5841,50 ha, vidutinis žemės našumo balas- 27,9 balo. Daugiau nei pusę Visagino savivaldybės teritorijos

[146] Šaltinis. Lietuvos tautinis paveldas. http://www.tautinispaveldas.lt

[147] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. https://www.vic.lt/?mid=53

[148] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. . http://zis.lt/wp-content/uploads/2015/06/ZF_2014.pdf

užima miškai - 3282,54 ha arba 56,2 proc. Miškų plotai 23,6 proc. punktais (R462) didesni nei šalyje. Vandens telkiniai užėmė - 340,97 ha arba 5,8 proc. viso savivaldybės žemės ūkio fondo. VVG teritorija Visagino savivaldybėje puikiai tinka miškininkystei bei turizmui vystyti.[149] *(Trečio priedo 2.6.1 lentelėje pateikiama Žemės fondo sudėtis 2014 m. sausio 1 d.)*.

Zarasų rajono savivaldybėje didžiąją dalį žemės ūkio naudmenų užima ariamoji žemė - 33777,13 ha arba (67,2 proc.) (R463), tačiau, lyginant su apskrities (76,4 proc.) (R464) ir šalies (90,4 proc.) (R465) vidurkiu, yra ženkliai mažesnė. Sodai Zarasų rajone (1,6 proc.) (R466) užima panašų plotą kaip apskrityje ir šalyje (apie 1,7 proc.) (R467). Pievos ir natūralios ganyklos - 15703,59 ha (31,2 proc.) (R468) užima didesnius plotus nei apskrityje (21,9 proc.) (R469) ir šalyje (8,5 proc.) (R470). Atsižvelgiant į žemės plotus, kurie yra naudojami žemės ūkyje, galima teigti, kad VVG atstovaujamoje teritorijoje Zarasų rajono savivaldybėje žemės ūkio naudmenų pasiskirstymas sudaro palankias sąlygas žemės ūkio veiklai rajone tiek augalininkystės, tiek gyvulininkystės srityje.

Visagino savivaldybės VVG teritorijoje žemės ūkio naudmenos užima nedidelę dalį teritorijos - 424,92 ha arba 7,3 proc. viso svaivaldybės žemės fondo , iš kurių 249,82 ha apie 59,0 proc. (R471) užima sodai. VVG teritorija Visagino savivaldybėje žemės ūkio produkcijos gamybai nėra palanki.[150]

Kraštovaizdis ir jo tinkamumas rekreacijai, biologinė įvairovė ir saugomos teritorijos. Zarasų rajono ir Visagino savivaldybės išsidėsčiusios Baltijos kalvyno Aukštaičių aukštumų šiaurės rytų dalyje. Zarasų rajonas – unikali savo kraštovaizdžiu teritorija, kuri šiaurėje ribojasi su Latvijos Respublika, rytuose su Baltarusija, pietuose su Ignalinos ir Utenos rajonais, vakaruose – su Rokiškio rajonu. 12,2 proc. (R472) Zarasų rajono ploto užima vandens telkiniai – jų priskaičiuojama 305 (6 ežerai yra Zarasų mieste) (R473), kurių bendras plotas apie 13 000 ha, pradedant didžiausiu ežeru šalyje ir Zarasų – Visagino regione esančiu Drūkšių ežeru, Luodžio, Avilio, Sartų ežerais ir baigiant keliomis dešimtimis bevardžių miškų ežerėlių. Zarasų rajone vyrauja nedideli, iki 10 ha ploto ežerai. 114 (R474) ežerų yra saugomose teritorijose. Yra dirbtinių vandens telkinių – tvenkinių ir viena vandens talpykla – Antalieptės marios (plotas – 4 479 ha). Zarasų rajonas – ežeringiausia teritorija visoje Utenos apskrityje. Zarasų rajono ežeruose, įskaitant ir dirbtiniu būdu įveistas, gyvena 28 rūšių žuvys. Visagino savivaldybės šiaurėje plyti didžiausias Lietuvoje ežeras – Drūkšiai (Zarasų raj.), pietuose telkšo Visagino ežeras, pietvakariuose – Kukuižės ežeras. Drūkšių ežeras yra Zarasų rajone, bet ribojasi ir su Visagino savivaldybe. Visagino ežeras yra didžiausias savivaldybės teritorijoje, užimantis 220,4 ha plotą. Aplink Visaginą yra 10 (R475) įvairaus dydžio ežerų ir ežerėlių. Visagino savivaldybėje saugomų teritorijų nėra. Zarasų rajone yra 8 (R476) upės, iš kurių didžiausia – Šventoji, Zarasų rajono ribose vingiuojanti 44,7 km. Didžiausi jos intakai Zarasų rajone – Šavaša, Stromelė ir Indraja.[151]

VVG teritorijos miškuose daugiausia vyrauja pušynai. Zarasų krašto įžymybė – garsusis Stelmužės ąžuolas, kuris taipogi yra VVG teritorijoje. VVG teritorijoje du regioniniai parkai – Gražutės ir Sartų.

Zarasų ir Rokiškio rajonų sandūroje išsidėstęs Sartų parkas užima 12 107 ha plotą. Jame yra 30 vandens telkinių, užimančių 17 proc. teritorijos, 30 proc. užima miškai. Parko ašis – penktas pagal dydį Lietuvoje Sartų ežeras. Sartų ežeras – hidrografinis draustinis, turintis 8 stambias atšakas, 7 salas, daugybę įlankų, pusiasalių ir protakų. Išlikusiuose natūralių pievų lopinėliuose, pelkėse, miškuose ir ežeruose auga retieji mūsų krašto augalai. Sartų regioninio parko miškuose aptinkamos plačialapės klumpaitės ir labai reti šakotieji varpeniai, kai kuriuose Zarasų krašto ežeruose auga ypač reti mažieji ir didieji plukeniai.

Gražutės regioninis parkas, kurio plotas – 31 933 ha, apima dalį Zarasų ir Ignalinos rajonų. Jis priskiriamas miškingų ežeringų regioninių parkų grupei. Parke saugomas miškingas ežeringas Šventosios aukštupio kraštovaizdis. Net 16 km tęsiasi reto gražumo, sudėtingiausią konfigūraciją

[149] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. http://zis.lt/wp-content/uploads/2015/06/ZF_2014.pdf
[150] Šaltinis. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. http://zis.lt/wp-content/uploads/2015/06/ZF_2014.pdf
[151] Šaltinis. LR ežerų klasifikatorius, LR tvenkinių klasifikatorius, LR upių klasifikatorius. https://uetk.am.lt

Lietuvoje turintis vandens telkinys – Antalieptės marios su daugybe salų, pusiasalių ir įlankų. Šventosios vandeniu užpildytame duburyje susilieję net 26 ežerai. Regioniniame parke prasideda Šventoji – gražiausia Rytų Aukštaitijos upė. Čia gausu lėkštų, iki 20 m., aukščio kalvų. Gražutės regioninis parkas labai miškingas. Didžiausią plotą užima Gražutės giria, senovėje buvęs stambus miško masyvas.

VVG teritorijos giriose, miškuose, miškeliuose gyvena nemažai retųjų gyvūnų, auga retieji augalai. Daug gamtos gėrybių – uogų bei grybų. Peri jūriniai ereliai žuvininkai, gervės, tetervinai, žalvarniai ir kiti reti paukščiai. Miškuose prieglobstį randa briedžiai, elniai, vilkai, lapės, šernai.

VVG teritorija pasižymi gausiu gamtos ir kultūrinių turizmo objektų skaičiumi, tai sudaro sąlygas aktyviai vystyti turizmą. Regione labai geros gamtinės sąlygos plėtoti aktyvų poilsinį turizmą, ypatingai plėtoti turistinę žvejybą. Beveik visi vandens telkiniai vienaip ar kitaip naudojami rekreacijai. Daug poilsiautojų pritraukia Antalieptės marios, Sartai, Luodis, Čičirys, Aviliai, Drūkščiai. Turizmo veikla regione yra viena iš ekonominės plėtros prioritetų tiek Zarasų rajono savivaldybėje, tiek Visagino savivaldybėje.

Remiantis ekologinių ūkių žemėlapiu, 2015 m. pradžioje VVG teritorijoje buvo 31 (R373) ekologinis ūkis: iš jų 27 (R374) augalininkystės/gyvulininkystės ūkiai, 2 (R375) bitininkystės ūkiai, 1 (R376) laukinės augmenijos ūkis, 1 (R377) žuvininkystės ūkis. Visi ekologiniai ūkiai yra išsidėstę Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje, Visagino savivaldybės kaimiškojoje teritorijoje ekologinių ūkių nebuvo.[152] *(Trečio priedo 2.6.2 pav. pateikiami ekologiniai ūkiai VVG teritorijoje.)*

Vandens kokybė. Zarasų rajono savivaldybės VVG teritorijoje yra įrengtos 28 vandenvietės, iš jų 26 aptarnauja UAB „Zarasų vandenys“. Dvi vandenvietės, esančios Antazavės ir Rokų kaimuose priklauso Antazavės bendruomenės centrui. Bendruomenė, pasinaudojusi 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos „Leader metodo“ priemone „Vietos plėtros strategijos įgyvendinimas“, atnaujino vandenviečių vandens gręžinius bei įrengė geležies šalinimo sistemas. Šios vandenvietęs atitinka Lietuvos higienos normos HN 24:2003 reikalavimus.

Zarasų rajono saviavldybės vandenvietėse geriamasis vanduo išgaunamas iš 60-190 metrų gylio gręžinių. Remiantis UAB „Zarasų vandenys“ užsakymu atliktos geriamojo vandens cheminės analizės duomenimis, Kumpuolių, Raudinės, Dulių, Smėlynės, Vencavų ir Pakniškių vandenviečių gręžinių vandenyje esamas bendrosios geležies kiekis (mgk/l) viršija leidžiamą analitinės vertę pagal Lietuvos higienos normos HN 24:2003 reikalavimus. Visų kitų vandenviečių gręžinių vanduo atitinka Lietuvos higienos normos HN 24:2003 reikalavimus.[153]

Atsinaujinančios energijos gamybai naudotini ištekliai. Zarasų rajono saviavdybės VVG teritorijoje veikia viena seniausių ir didžiausių Pabaltyje kalnų tipo Antalieptės hidroelektrinė. Hidroelekrinės galingumas - 2620 kilovatų. Vanduo joje slėgmine derivacija ant turbinų ratų krinta iš didžiausio Lietuvos sąlygomis 35 metrų aukščio. Hidroelektrinės rezervai dideli: jos vandens saugyklos-tvenkinio plotas yra 1000 hektarų, tvenkinio naudingas tūris net 23,5 milijonų kubinių metrų vandens. Vandens paviršiaus lygis pakilęs net 34 m. Hidroelektrinei yra panaudotas Šventosios upės vingio vagos pažemėjimas. Be to, patvenkta Šventoji kartu su 26 ežerais, sudaro antrą pagal dydį tvenkinį Lietuvoje, vadinamą Antalieptės mariomis.[154] Zarasų rajono savivaldybėjė VVG teritorijoje yra įrengos 6 privačios saulės jėgainės, iš jų nuo 0 iki 1 MW (elektra) gamino 5 jėgainės, nuo 1 iki 10 MW (elektra) gamino 1 jėgainė. Visagino savivaldyje VVG teritorijoje veikė viena saulės jėgainė, ji gamino nuo 0 iki 1 MW (elektra).[155]Visagino savivaldybėjė VVG teritorijoje yra įrengtos 2 vandenvietės - viena Čeberakų kaime, ją

[152] Šaltinis. Ekologinių ūkių žemėlapis. http://www.geoportal.lt
[153] Šaltinis. UAB „Zarasų vandenys“. http://www.zarasuvandenys.lt/vandens-kokybe.html
[154] Šaltinis. Lietuvos šilumos teikėjų asociacija. http://www.lsta.lt/files/Leidiniai/Lietuvos%20HIDROENERGETIKA/Knyga_Lietuvos%20HIDROENERGETIKA.pdf
[155] Šaltinis. Lietuvos erdvinės informacijos portalas geoportal.lt (žr. interneto nuorodą http://www.geoportal.lt/avei/).

eksploatuoja VĮ "Visagino energija". Ši vandenvietė aptarnauja visą Visagino miestą arba šiuo gręžiniu naudojasi 99 proc. visų Visagino savivaldybės gyventojų. Geriamas vanduo išgaunamas iš Šventosios-Upininkų vandeningo sluoksnio iš 80-100 m. gylio. Šiuo metu iš esamų 18 artezinių gręžinių 8 yra užkonservuoti. Vandens poreikio didėjimo atveju juos galima eksploatuoti. Įrenginių pajėgumas 13,44 tūkst. m3 per parą. Šiuo metu apkrova sudaro nuo 3 iki 6 tūkst. m3 per parą. Vandens kokybė atitinka Lietuvos higienos normoje "Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai" nustatytus reikalavimus. Gręžinių vandens kokybę nuolat tikrina VĮ "Visagino energija" įmonės Chemijos ir bakteriologijos laboratorija, kurią 2014 m. atestavo LR valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos komisija. Laboratorija kontroliuoja, kad geriamasis vanduo atitiktų higienos normų reikalavimus. Antra vandenvietė yra įrengta Dūkšte ir yra skirta Visagino socialinės globos namų poreikiams (aptarnauja 175 asmenis) ir ją eksploatuoja Visagino socialinės globos namai. 1 gręžinys. Projektinis našumas 216 m3 per parą , faktinis 25 m3 per parą. Vandens kokybė neatitinka geležies koncentracijos normos. Atsinaujinančios energijos šaltinių, išgaunančių elektrą ar šilumą Visagino savivaldybės kaimiškoje teritorijoje neužregistruota. [156]

Krašto įvaizdžio ir pastangų jį puoselėti tendencijos vertinimas. Remiantis gyventojų nuomonės tyrimu, labiausiai gerėjantys savo krašto įvaizdžio ir pastangų jį puoselėti atspindys yra turistų ir kitų žmonių požiūris į kraštą ir jo gyventojus bei gamtos paminklai ir kraštovaizdis. Kaip labiausiai nesikeičiantis nurodomas kultūros, istorijos ir architektūros paveldas.

3. VVG teritorijos SSGG		
3.1	**Stiprybės**	**Stiprybę pagrindžiančio rodiklio numeris**
3.1.1.	Zarasų – Visagino VVG teritorija pasižymi turtinga gamta, vandens telkinių gausumu, todėl joje yra didelis plėtros potencialas turizmo, rekreacijos ir žuvininkystės plėtrai, stiprinant „Žvejybos rojaus" regiono įvaizdį.	R37- R39, R472-R478, R476a, R23a, R27a.
3.1.2.	VVG teritorijoje yra geros sąlygos plėtoti ekologinę žemės ūkio veiklą ir akvakultūrą.	R373-R377, R476a, R477a, R478a.
3.1.3.	VVG teritorija išsiskiria kaimo turizmo paslaugų gausa, išplėtota tautinio ir kulinarinio paveldo produktų gamyba.	R353a, R353-R356, R452-R459, R32a.
3.1.4.	VVG regione stiprus kaimo bendruomenių sektorius, kuris turi įvairių projektų vykdymo patirties bei poreikį projektais gerinti gyvenimo kokybę kaime.	R1a, R3a, R9a, R10a, R12a, R19a, R20a.
3.1.5.	VVG teritorijoje yra daug viešųjų erdvių ir pastatų, ežerų pakrančių infrastruktūros, kurie yra pritaikyti bendruomeninei veiklai vykdyti ir užimtumui didinti, kuriant bendruomeninį verslą.	R11a, R15a, R16a, R17a, R18a.
3.1.6.	VVG teritorijoje yra stiprių smulkių ir vidutinių žemės ūkių, auginančių mėsinius galvijus ir avis.	R381, R21a, R33a.
3.2	**Silpnybės**	**Silpnybę pagrindžiančio rodiklio numeris**
3.2.1.	Spartus VVG teritorijos gyventojų skaičiaus mažėjimas ir senėjimas.	R5, R49, R60– R65, R107-R110, R397, R28a.
3.2.2.	Žemas VVG teritorijos gyventojų ekonominis aktyvumas ir verslumas, didelis bedarbių skaičius.	R152 - R157, R168 - R183, R296 - R301,

[156] Šaltinis. VĮ „Visagino energija". . http://www.visaginoenergija.lt

		R4a, , R31a. R292 – R295.
3.2.3.	Nedidelis jaunimo aktyvumas darbo rinkoje, galimybių jaunoms šeimoms ir specialistams įsitvirtinti VVG teritorijoje trūkumas.	R2a, R25a, R26a, R29a.
3.2.4.	Didžiąją dalį ūkio subjektų sudaro smulkūs ūkiai ir labai mažos įmonės.	R306, R307, R325-R328, R363-R368, R3a.
3.2.5.	Nedidelis ūkininkų skaičius perdirba užaugintą produkciją ir ją realizuoja.	R384 - R388, R33a, R34a.
3.2.6.	Nepakankamai išplėtotos paslaugos kaimo bendruomenėms ir gyventojams.	R265a, R265b, R265c, R265d, R265e, R9a.
3.3.	**Galimybės**	
3.3.1.	*P (Political – Politiniu aspektu)* Šalies viešojo sektoriaus reformavimas, grindžiamas socialinės partnerystės praktika, sudarys palankias galimybes realizuoti VVG numatytą paslaugų sektoriaus stiprinimą VVG teritorijoje.	
3.3.2.	*E (Economic – Ekonominiu aspektu)* Didėjanti parama smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, palankus valstybės požiūris į verslo paramos ir plėtros infrastruktūrą.	
3.3.3.	*S (Social – Socialiniu aspektu)* Sparčiai augantis visuomenės dėmesys socialinei integracijai ir jaunimo vaidmens didinimui suteiks naujas galimybes spręsti socialinės atskirties, skurdo ir jaunimo socializacijos problemas VVG teritorijoje.	
3.3.4.	*T (Technological – Technologiniu aspektu)* Šiuolaikiškos technologijos leis ekonominiu požiūriu efektyviai gaminti nedidelius kokybiškos produkcijos kiekius.	
3.3.5.	*L(Legal – Teisiniu aspektu)* Numatomi teisinės aplinkos pokyčiai, susiję su naujojo socialinio modelio įgyvendinimu, sudarys geresnes sąlygas NVO imtis socialinio verslo ir organizuoti savanorišką veiklą.	
3.3.6.	*E (Environmental – Aplinkos aspektu)* Visuomenei vis labiau pripažįstant gamtos, istorijos, kultūros išteklių ir natūralių produktų vertę atsiveria naujos galimybės kaime plėtoti vietos maisto ir regioninių produktų gamybą, paslaugų teikimą.	
3.4.	**Grėsmės**	
3.4.1.	*P (Political – Politiniu aspektu)* Šalies biudžetinių asignavimų perskirstymas mažinant kaimo savivaldybių finansavimą ir mažėjantis dirbančių asmenų skaičiaus pačiose savivaldybėse lems savivaldybių biudžetų išlaidų, skirtų palaikyti viešąsias paslaugas bei socialinės infrastruktūros funkcionavimą kaime, ribojimą.	
3.4.2.	*E (Economic – Ekonominiu aspektu)* Šalies regionų ekonominė plėtra išliks netolygi, stiprės didmiesčių ir pirmaujančių šalies regionų konkurencinė galia, todėl kaimo vietovės susidurs su ekonominės plėtros sunkumais.	
3.4.3.	*S (Social – Socialiniu aspektu)* Sisteminiai šalies socialinės rūpybos sunkumai ypač padidins skurdo pavojų pensinio amžiaus žmonėms, gyvenantiems kaime, kurie ekonominių permainų laikotarpiu nepakankamai sukaupė darbo stažo.	
3.4.4.	*T (Technological – Technologiniu aspektu)*	

	Šiuolaikiškoms technologijoms sparčiai keičiant daugelį gyvenimo sričių kaimo vietovių konkurencingumas vis labiau priklausys nuo gebėjimo sparčiai diegti kaime įvairaus pobūdžio inovacijas ir naujas technologijas.
3.4.5.	*L(Legal – Teisiniu aspektu)* Viešosios tvarkos, priešgaisrinės saugos ir aplinkosaugos bei kultūros paveldo nuosmukio kaimo vietovėse bus išvengta tik socialinės partnerystės pagrindu sukūrus institucinės priežiūros sistemai stiprų veiklos partnerį – įgalintą ir organizuotą savanorių sąjūdį.
3.4.6.	*E (Environmental – Aplinkos aspektu)* Dėl globalizacijos ir klimato kaitos didėjantis žemės ūkio ir žuvininkystės produkcijos bei paslaugų kainų nestabilumas didins žemės ūkio subjektų veiklos riziką.
3.4.7.	*Eq (Equality – Lygybės aspektu)* Kapitalo koncentracija ir šalies mastu stiprėjanti verslo konkurencija gali lemti paslaugų rinkos (gyvybiškai svarbios vietos gyventojasm) mažėjimą kaimo vietovėse ir kartu aktualizuoti senyvo amžiaus, vienišų žmonių ir/arba neįgaliųjų asmenų ilgalaikės priežiūros reikalų sprendimą kaime.
3.4.8.	*E (Educational - Švietimo ir mokymo aspektu)* Šiuolaikiškos rinkos diktuojamas ir kaimo konkurencingumo stiprinimui reikalingas žinių poreikis gali viršyti vietos plėtros subjektų gebėjimą užtikrinti savo kompetenciją tinkamai įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą principą.

4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka 4.1. EŽŪFKP dalis				
Eil. Nr.	**VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas (prioritetine tvarka)**	**Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai (Nr.)**	**Sąsaja su KPP 2014–2020 m. nustatytais nacionaliniais kaimo plėtros poreikiais**	**Poreikio tenkinimas /netenkinimas iš VPS lėšų**
4.1.1	Sudaryti palankias sąlygas jaunimui įsikurti, kurti verslą ir skatinti užimtumą kaimo vietovėse.	3.1.2, 3.1.4, 3.2.1, 3.2.3, 3.3.3, 3.4.2, 3.4.8.	Nr. 8	taip
4.1.2	Remti darbo vietų išlaikymą ir naujų darbo vietų, ypač reikalaujančių kvalifikuotos darbo jėgos, kūrimą kaimo vietovėse.	3.1.2, 3.1.3, 3.1.6, 3.2.2, 3.2.4, 3.3.4, 3.4.2, 3.4.8.	Nr. 10	taip
4.1.3	Mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse, didinant užimtumo galimybes.	3.1.5, 3.2.6, 3.3.3, 3.4.1, 3.4.7, 3.4.3.	Nr. 9	taip
4.1.4	Sudaryti galimybes nevyriausybinių organizacijų projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime, užtikrinti vietos iniciatyvos tęstinumą.	3.1.4, 3.2.6, 3.3.5, 3.4.5.	Nr. 18	taip
4.1.5	Skatinti ekonomines, socialines ir kultūrines veiklas sutvarkytuose pastatuose, užtikrinant paslaugų teikimą vietos gyventojams.	3.1.5, 3.2.6, 3.3.1, 3.4.7.	Nr. 19	taip

4.1.6	Skatinti vietinės maisto produktų rinkos vystymąsi, stiprinant ryšius tarp vartotojų ir gamintojų, bei diegiant inovacijas.	3.1.3, 3.1.6, 3.2.5, 3.3.4, 3.3.6, 3.4.4.	Nr. 11	taip
4.2. EJRŽF dalis				
Eil. Nr.	**VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas žvejybos ir akvakultūros srityje (prioritetine tvarka)**	**Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai (Nr.)**	**Sąsaja su ES žvejybos ir akvakultūros sektoriaus nustatytais poreikiais**	**Poreikio tenkinimas /netenkinimas iš VPS lėšų**
4.2.1	Plėtoti infrastruktūrą, skirtą turizmui, susijusiam su žuvininkyste.	3.1.1, 3.1.3, 3.2.2, 3.3.6, 3.4.2.	Nr. 9.4.Ž.	taip
4.2.2	Užtikrinti kaimelių bei gyvenviečių, kuriuose vykdoma žuvininkystės veikla, atnaujinimą ir plėtrą	3.1.5, 3.2.2, 3.3.6, 3.4.2.	Nr. 9.2. Ž.	taip
4.2.3	Užtikrinti žuvininkystės aplinkos išsaugojimą.	3.1.1, 3.2.2, 3.3.6, 3.4.4.	Nr. 9.3.Ž	taip
4.2.4	Sudaryti sąlygas ekologinės žvejybos skatinimui.	3.1.1, 3.1.5, 3.2.6, 3.3.6, 3.4.6.	Nr. 9.4.Ž.	taip
4.2.5	Sudaryti galimybes NVO projektais prisidėti prie žuvininkystės regionų konkurencingumo stiprinimo, ekonominės, socialinės gerovės kėlimo, pakrančių vietovių aplinkos kokybės gerinimo.	3.1.1, 3.1.4, 3.2.2, 3.3.5, 3.4.2.	Nr. 9.2. Ž.	taip
4.2.6	Plėtoti infrastruktūrą, skirtą mažos apimties žuvininkystei.	3.1.2, 3.2.2, 3.2.5, 3.3.6, 3.4.6.	Nr. 9.2.Ž.	taip

II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?

5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys				
5.1.	**VPS prioritetai, priemonės ir jų veiklos sritys (jei veiklos sritys numatytos):**			**Sąsaja su VVG teritorijos poreikiais**
5.1.1	**I prioritetas: Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas.**			
		Kodai:	**Finansavimo šaltinis**	

5.1.1.1	**Priemonė**: "Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse".	LEADER-19.2 -7	EŽŪFKP	4.1.5.
5.1.1.1.1	- *veiklos sritis*: „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą".	LEADER-19.2-7.2.		
5.1.1.2	**Priemonė**: „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas".	LEADER-19.2-SAVA-5	EŽŪFKP	Nr. 4.1.3, 4.1.4, 4.1.5.
5.1.1.3.	**Priemonė**. Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies ir užsienio žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas.	BIVP-AKVA-SAVA-1	EJRŽF	Nr. 4.2.5.
5.1.1.4	**Priemonė**. „Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas".	BIVP-AKVA-SAVA-2	EJRŽF	Nr. 4.2.1, 4.2.4.
5.1.2	**II prioritetas: Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra**			
		Kodai:		
5.1.2.1	**Priemonė:** „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas".	LEADER-19.2-SAVA-6	EŽŪFKP	Nr. 4.1.2, 4.1.6.
5.1.2.1.1	- *veiklos sritis „*Žemės ūkio produkcijos perdirbimas"	LEADER-19.2-SAVA-6 - 1		
5.1.2.1.2	- *veiklos sritis „P*aslaugų ir vietos produktų kūrimas".	LEADER-19.2-SAVA-6 - 2		
5.1.2.2.	**Priemonė**: „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti".	LEADER-19.2-SAVA-8	EŽŪFKP	Nr. 4.1.1.
5.1.2.3.	**Priemonė**: „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra".	LEADER-19.2-SAVA-10	EŽŪFKP	Nr. 4.1.3.
5.1.2.4.	**Priemonė:** „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą".	LEADER-19.2-SAVA-9	EŽŪFKP	4.1.6.
5.1.2.5	**Priemonė.** „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas".	BIVP-AKVA-SAVA-3	EJRŽF	Nr. 4.2.2.
5.1.2.6	**Priemonė**. „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas".	BIVP-AKVA-SAVA-4	EJRŽF	Nr. 4.2.5.

6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais, EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis, EJRŽF konkrečiais tikslais ir uždaviniais									
6.1. EŽŪFKP dalis: VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis									
VPS turinys	**ESIF teminiai tikslai**								
	1	10	3	3	5-6	4	8	9	2

	EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys								
	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C
I VPS prioritetas: Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas									
Priemonė: „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“.									
Veiklos sritis: „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“.								X	
Priemonė: „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“.								X	
II VPS prioritetas: Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra									
Priemonė: „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas“.									
***Veiklos sritis*:** *„*Žemės ūkio produkcijos perdirbimas“.				X					
***Veiklos sritis*:** *„P*aslaugų ir vietos produktų kūrimas“.							X		
Priemonė: „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“.							X		
Priemonė: „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“.								X	
Priemonė: „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą“.	X								

6.2. EJRŽF dalis: VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir su EJRŽF konkrečiais tikslais ir uždaviniais

VPS turinys	**ESIF teminiai tikslai**							
	3	8	3	3	6	8	3	3
	EJRŽF prioritetai ir konkretūs tikslai ir uždaviniai							
	8.1.1.Ž	8.1.2.Ž	8.1.3.Ž	8.2.1.Ž	8.2.2.Ž	8.2.3.Ž	8.3.1.Ž	8.3.2.Ž
I VPS prioritetas: Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas								
Priemonė: „ Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas“ .				X				
Priemonė: „Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas“ .						X		
II VPS prioritetas: Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra								
Priemonė: „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas“ .	X							
Priemonė: „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas“.								X

7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS		
Strateginio dokumento pavadinimas		**VPS sąsajos pagrindimas**
7.1.	Zarasų rajono savivaldybės 2015–2021 metų strateginis plėtros planas	VPS sąsaja su Zarasų rajono savivaldybės 2015–2021 metų strateginiu plėtros planu (toliau – strateginiu plėtros planu). *Prioritetų lygiu*: Strateginiame plėtros plane yra nustatytos 3 prioritetinės kryptys: 1 prioritetas „Ekonominio aktyvumo didinimas“, 2 prioritetas „Sumani ir socialiai atsakinga bendruomenė“, 3 prioritetas „Gamtos ir kultūros išteklių išsaugojimas“. VPS I prioritetą „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ atitinka strateginio plėtros plano 2 ir 3 prioritetai. VPS II prioritetą „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ atitinka strateginio plėtros plano 1 prioritetas. *Priemonių lygiu*: VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ atitinka strateginio plėtros plano 3 prioriteto „Gamtos ir kultūros išteklių išsaugojimas“ 3.3 tikslo „Saugoti unikalų rajono kraštovaizdį ir biologinę įvairovę“ 3.3.2 uždavinio „Gerinti gyvenamąją aplinką“ priemones 3.3.2.3 „Tvarkyti apleistas teritorijas ir pažeistas žemes“, 3.3.2.4 „Tvarkyti bešeimininkius apleistus pastatus ir įrenginius“, 3.3.2.5 „Išvalyti užterštus vandens telkinius“, 3.3.2.6 „Gerinti gyvenimo kokybę seniūnijose, kuriant saugią ir švarią aplinką“ ir 3.3.2.9 „Vykdyti aplinkos apsaugos rėmimo specialiąją programą“. VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonės „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“ ir „Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas atitinka strateginio plėtros plano 2 prioriteto „Sumani ir socialiai atsakinga bendruomenė“ 2.3 tikslo „Ugdyti gyventojų bendruomeniškumą, pilietiškumą ir lyderystę“ 2.3.1 uždavinio „Stiprinti bendruomeniškumą ir ugdyti kūrybingumą“ priemones 2.3.1.2 „Skatinti bendruomenines saugumo iniciatyvas“, 2.3.1.3 „Skatinti nevyriausybinių organizacijų įtraukimą į viešųjų paslaugų teikimą“ ir 2.3.1.5 „Užtikrinti kultūrinių paslaugų įvairovę bendruomenėms ir organizuoti kultūrinę edukaciją“ bei 3 prioriteto „Gamtos ir kultūros išteklių išsaugojimas“ 3.2 tikslo „Ugdyti kokybišką kultūrą atpažįstančią ir tradicijas puoselėjančią bendruomenę“ 3.2.2 uždavinio „Remti ilgamečių tradicijų tęsimą“ priemonę 3.2.2.1 „Puoselėti etnokultūrą“. VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonė “Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas“ atitinka atitinka savivaldybės strateginio plėtros plano 1 prioriteto „Ekonominio aktyvumo didinimas“ 1.1 tikslo „Didinti gyventojų ir viešojo sektoriaus ekonominį aktyvumą“ 1.1.7 uždavinio „Vykdyti aktyvią turizmo rinkodarą“ 1.1.7.5. priemonę „populiatinti projekto „Žvejybos rojus“ idėją. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas“ atitinka strateginio plėtros plano 1 prioriteto „Ekonominio aktyvumo didinimas“ 1.1 tikslo „Didinti gyventojų ir viešojo sektoriaus ekonominį aktyvumą“ 1.1.1 uždavinio „Didinti gyventojų pajamas plėtojant vietos produktų gamybą“ priemones

		1.1.1.4 „Remti bendradarbiavimą tarp vietos produktų gamintojų ir paslaugų teikėjų“ ir 1.1.1.7 „Remti vietos gamintojų iniciatyvas, susijusias su produktų gamyba“ bei 1.2 tikslo „Didinti rajono ekonomikos konkurencingumą“ 1.2.1 uždavinio „Skatinti natūraliais rajono ištekliais paremtų verslų kūrimą ir plėtrą“ priemones 1.2.1.1 „Skatinti sapropelio gavybą ir produktų vystymą“ ir 1.2.1.2 „Skatinti biokuro gamybą“. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“ atitinka strateginio plėtros plano 1 prioriteto „Ekonominio aktyvumo didinimas“ 1.1 tikslo „Didinti gyventojų ir viešojo sektoriaus ekonominį aktyvumą“ 1.1.1 uždavinio „Didinti gyventojų pajamas plėtojant vietos produktų gamybą“ priemones 1.1.1.4 „Remti bendradarbiavimą tarp vietos produktų gamintojų ir paslaugų teikėjų“ ir 1.1.1.7 „Remti vietos gamintojų iniciatyvas, susijusias su produktų gamyba“ bei 1.2 tikslo „Didinti rajono ekonomikos konkurencingumą“ bei 2 prioriteto „Sumani ir socialiai atsakinga bendruomenė“ 2.3. tikslo „Ugdyti gyventojų bendruomeniškumą, pilietiškumą ir lyderystę“ priemones, 2.3.2. uždavinio “Pritraukti jaunus asmenis ir šeimas gyventi ir dirbti Zarsuose“ priemonę 2.3.2.1. „Remti jaunimo darbo vietų kūrimą“ VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ atitinka strateginio plėtros plano 2 prioriteto „Sumani ir socialiai atsakinga bendruomenė“ 2.3. tikslo „Ugdyti gyventojų bendruomeniškumą, pilietiškumą ir lyderystę“ 2.3.1 uždavinio „Stiprinti bendruomeniškumą ir ugdyti kūrybingumą“ priemones „Skatinti nevyriausybinių organizacijų įtraukimą į viešųjų paslaugų teikimą“, 2.4.2.2. „Užtikrinti socialinės priežiūros paslaugų teikimą pagal gyventojų poreikius“, 2.4.2.3. „Plėsti nestacionarių, bendruomeninių socialinių paslaugų infrastruktūrą, vykdant socialinės globos pertvarką“ VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonės „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas“ ir „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas“ atitinka strateginio plėtros plano 1 prioriteto „Ekonominio aktyvumo didinimas“ 1.1 tikslo „Didinti gyventojų ir viešojo sektoriaus ekonominį aktyvumą“ 1.1.1 uždavinio „Didinti gyventojų pajamas plėtojant vietos produktų gamybą“ priemonę 1.1.1.7 „Remti vieto gamintojų iniciatyvas, susijusias su produktų gamyba“ VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą“ atitinka strateginio plėtros plano 1 prioriteto „Ekonominio aktyvumo didinimas“ 1.1 tikslo „Didinti gyventojų ir viešojo sektoriaus ekonominį aktyvumą“ 1.1.1 uždavinio „Didinti gyventojų pajamas plėtojant vietos produktų gamybą“ priemones 1.1.1.4 „Remti bendradarbiavimą tarp vietos produktų gamintojų ir paslaugų teikėjų“ ir 1.1.1.7 „Remti vietos gamintojų iniciatyvas, susijusias su produktų gamyba“.
7.2.	Utenos regiono 2014–2020 metų plėtros planas	VPS sąsaja su Utenos regiono 2014–2020 metų plėtros planu (toliau – regiono plėtros planu). *Prioritetų lygiu*: Regiono plėtros plane yra numatyti 3 prioritetai: 1 prioritetas „Didinti teritorinę sanglaudą regione“, 2 prioritetas „Integrali ekonomika“, 3 prioritetas „Gyvenimo kokybės gerinimas“. VPS I prioritetą „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ atitinka regiono plėtros plano 1, 2 ir 3 prioritetai. VPS II prioritetą „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioritetas. *Priemonių lygiu*:

		VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ atitinka regiono plėtros plano 1 prioriteto „Didinti teritorinę sanglaudą regione“ 1.01 tikslo „Gyvenamosioms vietovėms (tikslinėms teritorijoms) būdingų problemų sprendimas, didinant konkurencingumą, ekonomikos augimą ir gyvenamosios vietos patrauklumą“ uždavinių 1.01.02 „Kompleksiškai atnaujinti 1–6 tūkst. gyventojų turinčių miestų (išskyrus savivaldybių centrus) viešąją infrastruktūrą“ ir 1.01.03 ”Kompleksiškai atnaujinti mažiau kaip 1 tūkst. gyventojų turinčių miestų, miestelių ir kaimų (iki vieno tūkst. gyventojų) viešąją infrastruktūrą (taikant kaimo plėtros politikos priemones)“ priemones. Taip pat minėta priemonė atitinka 3 prioriteto „Gyvenimo kokybės gerinimas“ 3.03 tikslo „Bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmens didinimas“ 3.03.01 uždavinio „Gerinti sąlygas bendruomenių ir NVO veiklai“ priemonę 3.03.01.02 „Bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamos infrastruktūros plėtojimas“, 3.01 tikslo „Mokymosi visą gyvenimą ir kūrybiškumo skatinimas“ 3.01.03 uždavinio „Skatinti kūrybiškumą ir dalyvavimą kūrybinėje veikloje“ 3.01.03.01 priemonę „Kūrybingumo infrastruktūros plėtra, nenaudojamų pastatų ir teritorijų kompleksiškas sutvarkymas ir pritaikymas veiklai“ bei 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonės „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“ ir „Žuvininkystės bendruomenės kompetencijųugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.02 uždavinio „Stiprinti ir remti kaimo bendruomenes, skatinti jų veiklos iniciatyvas“ priemones 2.04.02.01 „Aktyvaus bendruomenių dalyvavimo sprendžiant socialines, ekonomines, kultūrines problemas, išsaugant kultūrinio-istorinio paveldo ir rekreacijos objektus, skatinimas“, 2.04.02.02 „Bendruomenių dalyvavimo visuomeninėje veikloje skatinimas bei pilietinių iniciatyvų palaikymas“, 2.04.02.03 „Meno, verslų plitimo skatinimas, šia veikla užsiimančių gyventojų įtraukimas į bendruomenės veiklą, jų darbų propagavimas ir gerosios patirties skleidimas“ ir 2.04.02.05 „Bendruomenių programų ir projektų, įtraukiančių kaimo gyventojus, rizikos šeimas ir vaikus į socialines, ekonomines, kultūrines veiklas, ugdančių gyventojų bendruomeniškumą, bendradarbiavimą su kitomis organizacijomis, rėmimas bei skatinimas“. VPS I prioriteto „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ priemonė “Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.01 uždavinio „Gerinti gyvenimo kokybę ir plėtoti veiklą kaime, išnaudojant vietinius išteklius“ priemones, 2.04.01.02 „Kaimo turizmo verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas“, 2.04.01.03 „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“, 2.04.01.04 „Vandens telkinių (ežerų, upių ir kt.), esančių kaimų teritorijose, pakrančių kompleksiškas tvarkymas, jas pritaikant aktyviam poilsiui ir turizmui“. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.01 uždavinio „Gerinti gyvenimo kokybę ir plėtoti veiklą kaime, išnaudojant vietinius išteklius“ priemones 2.04.01.01 „Netradicinės bei alternatyvios, ekologiškai subalansuotos ūkinės veiklos bei smulkaus ir vidutinio verslo,

		amatų plėtros kaime skatinimas“, 2.04.01.02 „Kaimo turizmo verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas“, 2.04.01.03 „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.02 uždavinio „Stiprinti ir remti kaimo bendruomenes, skatinti jų veiklos iniciatyvas“ priemones 2.04.02.01 „Aktyvaus bendruomenių dalyvavimo sprendžiant socialines, ekonomines, kultūrines problemas, išsaugant kultūrinio-istorinio paveldo ir rekreacijos objektus, skatinimas“, 2.04.02.03 „Meno, verslų plitimo skatinimas, šia veikla užsiimančių gyventojų įtraukimas į bendruomenės veiklą, jų darbų propagavimas ir gerosios patirties skleidimas“. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonės „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas“ ir „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.01 uždavinio „Gerinti gyvenimo kokybę ir plėtoti veiklą kaime, išnaudojant vietinius išteklius“ priemones 2.04.01.03 „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“, 2.04.01.06 „Žuvininkystės ir žuvivaisos sektoriaus skatinimas ir rėmimas“. VPS II prioriteto „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą“ atitinka regiono plėtros plano 2 prioriteto „Integrali ekonomika“ 2.04 tikslo „Žemės ūkio, kaimo plėtra ir kaimo bendruomenių skatinimas“ 2.04.01 uždavinio „Gerinti gyvenimo kokybę ir plėtoti veiklą kaime, išnaudojant vietinius išteklius“ priemones 2.04.01.01 „Netradicinės bei alternatyvios, ekologiškai subalansuotos ūkinės veiklos bei smulkaus ir vidutinio verslo, amatų plėtros kaime skatinimas“ ir 2.04.01.03 „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“. VPS Utenos regiono plėtros tarybai susipažinti buvo išsiųsta registruotu laišku (2015-09-07 d. Nr. S-(5.3)- 15-52 „Dėl Zarasų - Visagino regiono vietos plėtros strategijos pristatymo Utenos regiono plėtros tarybos posėdyje“. 2015-09-15 d. įvyko Utenos regiono plėtros tarybos posėdis, kuriame VVG pirmininkas pristatė VPS: apžvelgė svarbiausius teritorijos demografinius, nedarbo, verslo statistinius rodiklius, palygino juos su Utenos apskrities ir Lietuvos rodikliais, pristatė VPS prioritetus, apibūdino VPS priemones, atsakė į užduotus klausimus. Utenos regiono plėtros taryba pritarė pateiktai VPS.
7.3.	Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	ES Baltijos jūros regiono strategija yra pirmoji Europos Sąjungos vidaus regioninė strategija. ESBJRS prisideda prie pagrindinių Europos Sąjungos politikos tikslų įgyvendinimo ir stiprina regiono integraciją. Strategiją įgyvendina 8 Europos Sąjungos valstybės (Švedija, Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Latvija, Lietuva ir Lenkija). Įgyvendinant ESBJRS yra siekiama trijų pagrindinių tikslų: 1) išsaugoti jūrą, 2) suvienyti regioną, 3) didinti gerovę regione. Su antruoju ESBJRS tikslu „Suvienyti regioną“ glaudžiai susijusios šios VPS priemonės: LEADER-19.2-SAVA- 5, BIVP-AKVA-SAVA-1, LEADER-19.2-SAVA-10, LEADER-19.2-SAVA-4, LEADER-19.2-SAVA-9. Su trečiuoju ESBJRS tikslu „Didinti gerovę regione“ susiję abu VPS prioritetai: „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas“ bei „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“ bei visos juose esančios VPS priemonės.

III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?

8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	
LEADER metodo principai	
8.1.	**Teritorinis principas:**
8.1.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS:* Teritorinis požiūris į vietovių raidą sudaro LEADER pagrindą, kuris apibūdinamas kaip metodas, leidžiantis kaimo plėtros politikoje vyrauti teritoriniam aspektui. Kintant kaimo vaidmeniui, vienodėjant kultūriniams kontekstams, vietovių identiteto kūrimas ir puoselėjimas įgyja ypatingą reikšmę kaip atpažinimo elementas, atskleidžiantis ir pabrėžiantis vietinius išskirtinumus bei privalumus, teigiamai veikiantis konkurencingumą bei patrauklumą, gyventojų gyvenimo kokybę. Zarasų – Visagino regiono VVG dvisektorės VPS rengimo procese buvo laikomasi teritorinio principo, užtikrinančio ilgalaikei vietos plėtrai svarbių problemų sprendimą ir vietos išteklių racionalų naudojimą. Zarasų–Visagino regiono vietos veiklos grupės teritorija apima Zarasų rajono savivaldybės (išskyrus Zarasų miestą) ir Visagino savivaldybės teritorijos dalį, į kurią neįeina Visagino miestas. Savivaldybių teritorijos susisiekia Drūkšių ežero pakrante, o sausumoje Zarasų rajono Turmanto seniūnija ribojasi su Visagino kaimiškąja teritorija, todėl geografiškai VVG atitinka geografinio vientisumo principą. Pagal taisyklių reikalavimus į vietos veiklos grupės teritoriją patenka viensėdžiai, kaimai, miesteliai ar miestai, kuriuose gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus. Bendras VVG teritorijos plotas – 13 742, 4 km^2 arba 98,1 proc. visos VVG teritorijos. Siekiant tinkamai įgyvendinti teritorinį principą, buvo svarbu atlikti išsamią VVG teritorijos vietovių analizę, ištirti turimus išteklius. Atlikus išsamią VVG teritorijos analizę, atsirado galimybė apibrėžti galimas vietos plėtros sritis. Rengiant dvisektorę VPS buvo laikomasi teritorinio principo: a) atliekant teritorijos situacijos analizę bei siekiant atskleisti VVG teritorijos ypatumus, visų seniūnijų ir Visagino savivaldybės buvo prašoma pateikti informaciją apie kiekvienos seniūnijos išskirtinius bruožus, kraštovaizdį, identitetą, saugomas teritorijas, kultūros paveldo objektus, socialinę, ekonominę, kultūrinę, švietimo bei infrastruktūros situaciją. Prašoma įvardinti galimus vietos plėtros svarbių problemų sprendimus ir galimybes racionaliai panaudoti vietos išteklius; b) siekiant ištirti VVG teritorijos gyventojų poreikius, jų gebėjimus įgyvendinti vietos plėtros strategiją, taip pat siekiant sutelkti vietos bendruomenės bendriems tikslams 2015–2020 m. laikotarpiu, regioniniu principu buvo organizuota 13 susitikimų su kaimo vietovių seniūnais, bendruomenėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis, jaunimo atstovais, savivaldybės specialistais, verslininkais, ūkininkais. Susitikimų metu buvo aptariamos projektų idėjos, jų nauda rajono plėtrai. Siekiant ištirti teritorijos plėtros poreikį, buvo dalinamos anketos. Interneto svetainėje www.zarasuvvg.lt buvo viešai paskelbta tyrimo anketa (anketų tyrimo ataskaita pateikiama 4 priede). Atsižvelgiant į šiuos darbo metodus, jų metu išskirtas problemas, galimus sprendimų būdus, teritorijos ypatumus, situaciją, gyventojų poreikius bei projektų idėjas, buvo suformuoti dvisektorės VPS prioritetai, priemonės bei veiklos sritys. Visos VVG teritorijos gyventojai aktyviai dalyvavo rengiant VPS, išsakė savo nuomonę, įvardino problemas, kurias reikia spręsti, siūlė jų sprendimo būdus, buvo išryškintas VVG teritorijos išskirtinumas, identitetas, garsi bendra istorija, tamprūs kaimo bendruomenių, kitų NVO socialiniai ryšiai, bendra aktyvi veikla, rengiant ir įgyvendinant projektus, siekiant bendrų ilgalaikių VVG teritorijos plėtros tikslų.

	Visi VVG teritorijos duomenys, jos išskirtinumas, identitetas, socialinės, ekonominės, socialinės infrastruktūros, kultūros, gamtos išteklių atlikta analizė ir vietos gyventojų poreikiai pateikti dvisektorės VPS analizės dalyse, bendri ilgalaikiai tikslai numatyti vizijoje, jų sprendimo būdai – prioritetuose, priemonėse ir veiklos srityse. VPS rengimo metu VVG įgyvendino LEADER metodo teritorinį principą.
8.1.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS:* Zarasų–Visagino regiono VVG bendruomenė, siekdama tinkamai panaudoti vietos išteklius bei užtikrinti vietos interesų grupių bendradarbiavimą, išskyrė keletą svarbiausių prioritetų, kurie leis realizuoti daugiaaspektį vietovės plėtros potencialą. Plėtotės kryptyse numatyta kurti ir plėtoti verslus, didinant darbo vietų skaičių bei skatinti gyventojų užimtumą, tokiu būdu prisidedant prie žmogiškųjų išteklių (ypač jaunų žmonių) išsaugojimo kaimo vietovėse. Tam skirta VPS veiklos sritis „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“. Įgyvendinant VPS taip pat , Ryšys tarp vietovės gyvenimo kokybės ir vietos bendruomenės narių aktyvumo yra labai svarbus: nuoseklus bendruomeniškumo stiprėjimas sutelkia gyventojus, bendruomenines organizacijas, verslo ir valdžios atstovus bendrai veiklai, partnerystės, panaudojant vietos išteklius, stiprinimui. Tam skirtas prioritetas „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“. Zarasų - Visagino regiono VVG teritorija išsiskiria gamtos išteklių, ežerų gausa. Šie gamtos turtai stiprina vietovės rekreacinį potencialą, daro įtaką viso regiono ekologinei darnai, kraštovaizdžio tvarumui, pabrėžia VVG teritorijos savitumą ir unikalumą. Be gamtinės aplinkos išskirtinumo VVG pasižymi kultūros ir tautinio paveldo tradicijomis. Teritorijos principo įgyvendinimą užtikrins VVG administracija bei VVG valdymo organas. Kiekvienoje kaimiškojoje seniūnijoje kvietimų teikti vietos projektus metu bus organizuojamas VPS projekto prioritetų, priemonių pristatymas potencialiems vietos projektų pareiškėjams. Numatomi susitikimai sudarys sąlygas susipažinti su VPS, numatomais įgyvendinti veiksmais bei galimybėmis kaimo plėtros dalyviams prisidėti, įgyvendinant VPS tikslus. Informacinių renginių metu bus išgrynintos vietos projektų idėjos ir aptariamos jų įgyvendinimo galimybės. Daugiausia dėmesio bus skiriama skirtingų sektorių partnerystei, kas sudarys sąlygas įgyvendinti projektus, orientuotus į VVG teritorijos identiteto puoselėjimą, inovatyvumą, išskirtinumą bei sudarys galimybę sukurti VVG teritorijos pridėtinę vertę. VVG parengta dvisektorė VPS užtikrins ilgalaikę ir tolygią plėtrą, skatins pridėtinės vertės kūrimą. VPS numatyta teikti paramą vietovės ekonomikos skatinimui, kuri apima verslų kūrimą ir plėtrą, įvairias bendradarbiavimo tarp skirtingų sektorių iniciatyvas, investicijas į viešąsias erdves ir kaimui svarbius pastatus. Šių veiklų plėtojimas, grįstas glaudžiais partnerystės ryšiais, taps vietovės ekonominio stabilumo ir tolimesnio klestėjimo pagrindu. Įgyvendinant VPS bus laikomasi LEADER metodo teritorinio principo.
8.2.	**„Iš apačios į viršų“ principas:**
8.2.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS:* Principas „iš apačios į viršų“ yra vienas svarbiausių LEADER metodo principų kaimo plėtrai, grindžiamas tuo, jog plėtros procesą inicijuoja patys kaimo gyventojai, o į plėtros politiką įtraukiamas platesnis dalyvių spektras: verslas, valdžia. VPS tampa bendru VVG ir vietos bendruomenės bendradarbiavimo rezultatu. Tačiau taikant principą „iš apačios į viršų“, suteikiama galimybė vietos organizacijoms ir gyventojams dalyvauti formuojant ir įgyvendinant vietos politiką, priimant

	sprendimus, tiesiogiai lemiančius jų gyvenimo kokybę, patiems inicijuoti permainas kaimo vietovėse ir aktyviai jas įgyvendinti. Šiuo principu paremta vietos plėtros strategija geriau atspindi realią kaimo padėtį ir lūkesčius, ji tampa priimtinesnė ir suprantamesnė kaimo gyventojams. Vietos gyventojus, bendruomenines organizacijas, kitas NVA, pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus Zarasų – Visagino regiono VVG į dvisektorės VPS rengimo procesą įtraukė visuose dvisektorės VPS parengimo etapuose: I etape organizuojant parengiamuosius susitikimus su vietos gyventojais ir projektinių pasiūlymų rinkimus; II etape atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG; III etape nustatant VVG teritorijos gyventojų poreikius ir suteikiant jiems prioritetus; IV etape nustatant VPS prioritetus, pasirenkant VPS priemones, veiklos sritis; V etape planuojant VPS įgyvendinimo etapus, VPS įgyvendinimo finansinius išteklius. Zarasų – Visagino regiono VVG dvisektorės strategijos rengimas prasidėjo gerokai anksčiau, nei projektas „Zarasų – Visagino regiono VVG dvisektorės strategijos parengimas.“ 2015 m. pradžioje Zarasų–Visagino regiono VVG inicijavo preliminarių *projektinių pasiūlymų* 2014–2020 m. VPS vietos projektams surinkimą. Nuo kovo 24 iki balandžio 3 dienos įvyko 13 susitikimų su Zarasų seniūnijų ir Visagino kaimiškosios teritorijos vietos gyventojais, jaunimo, įmonių, organizacijų, savivaldos, verslo atstovais. Susitikimuose dalyvavo 185 dalyviai. (Asmenų sąrašai saugomi VVG būstinėje). Susitikimų metu VVG gavo 72 bendruomeninių organizacijų, vietos verslininkų ir fizinių asmenų projektinius pasiūlymus, kurie buvo „kertiniai akmenys“ VPS poreikių nustatymui. Kaip alternatyvi galimybė poreikiams nustatyti buvo anketos. Šias anketas interneto svetainėje www.zarasuvvg.lt galėjo užpildyti visi norintys. (Anketų tyrimo ataskaita pateikiama 4 priede). Zarasų–Visagino regiono VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizė bei stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) nustatymas buvo vienas iš ilgiausiai trukusių VPS rengimo etapų. Šiame rengimo etape aktyviai dalyvavo seniūnijų atstovai. Seniūnijų darbuotojai aktyviai dalyvavo teikiant statistinius duomenis, platinant ir surenkant anketas. Buvo surinkta ir apibendrinta 115 anketų, 69 anketos buvo užpildytos internetu. Tuo pačiu buvo preliminariai nustatyti VVG teritorijos gyventojų poreikiai ir jiems suteikti prioritetus; Šių prioritetų svarstymui, priemonių ir veiklos sričių detalizavimui ir išgryninimui nuo 2015 m. liepos 27 d. iki rugpjūčio 26 d. Zarasų–Visagino regiono VVG organizavo papildomus 11 darbo grupių susitikimus su seniūnijų gyventojams ir 3 tikslinius renginius tikslinės teritorijos jaunimui (2015.07.30), verslininkams (2015.08.27) ir NVO (2015.09.09). (Asmenų sąrašai saugomi VVG būstinėje). Juose buvo pristatyti VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys. Kiekviename iš jų buvo išklausomi skirtingų partnerystės grupių atstovų argumentai ir pasiūlymai. Zarasų rajono seniūnijose ir Visagino kaimiškoje teritorijoje vykusiuose 14 darbo grupių susitikimuose dirbo 171 žmogus. 2015 m. rugsėjo 15 d. darbo grupei, kurioje dalyvavo VVG valdymo organo nariai, bendruomenių atstovai, savivaldybių strateginio planavimo specialistai, buvo pristatyti Zarasų – Visagino dvisektorės strategijos VPS įgyvendinimo etapai, VPS finansinius išteklių paskirstymas. Strategijos projektas buvo pristatytas visuomenei viešam svarstymui, o 2015 m. rugsėjo 18 d. įvyko atviras visuotinis narių susirinkimas, kuriame buvo pritarta

	parengtai strategijai, joje pasirinktiems 2014–2020 m. VPS prioritetams, priemonėms ir veiklos sritims, finansiniam planui ir kt. VPS rengimo metu VVG įgyvendino LEADER metodo principą „iš apačios į viršų“.
8.2.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Dvisektorės VPS įgyvendinimo metu į visus VPS įgyvendinimo procesus bus įtraukiamos VVG teritorijos bendruomeninės organizacijos, kitos NVO, pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai. VPS įgyvendinimo pradžioje bus organizuojami informaciniai renginiai VVG teritorijoje veikiančioms visuomeninėms organizacijoms, verslo atstovams bei vietos valdžios atstovams, kurių metu bus pristatyti VPS prioritetai ir priemonės bei jų tikslai, VPS įgyvendinimo etapai. Rengiant kvietimų teikti vietos projektų dokumentaciją bus vadovaujamasi nustatytomis administravimo taisyklėmis, dvisektorės strategijos nuostatomis, valdymo organo sprendimais. Prieš skelbiant kvietimus teikti vietos projektų paraiškas bei kvietimų metu, VVG administracijos darbuotojai teiks konsultacijas paraiškų pildymo klausimais, kad būtų užtikrinta aukštesnė pateiktų paraiškų kokybė. Potencialiems vietos projektų pareiškėjams bei projektų vykdytojams bus teikiamos konsultacijos bei organizuojami mokymai viešųjų pirkimų vykdymo, mokėjimo prašymų bei ataskaitų pildymo klausimais. Visa informacija apie kvietimus teikti vietos projektų paraiškas bei kvietimų įgyvendinimo etapus bus skelbiama VVG interneto svetainėse www.zarasuvvg.lt, www.zarasai.lt, www.visaginas.lt bei regioninėje spaudoje. Informacija taip pat bus teikiama VVG būstinėje, be to, gauti konsultacijas bei patarimus vietos projektų vykdymo klausimais VPS įgyvendinimo metu bus galima telefonu ir elektroniniu paštu. Vietos projektų tvirtinimo procese principo „iš apačios į viršų“ bus laikomasi taip: a) projektų atrankos ir sprendimų priėmimo tvarka bus vieša, skaidri ir pagrįsta atsakomybe, t. y. balsavimas priimant sprendimus bus patvirtintas dokumentais. Taip pat bus nustatyta interesų konfliktų prevencijos tvarka bei aiški ir paprasta sprendimų apskundimo tvarka; b) bus parengta nediskriminuojanti ir skaidri projektų atrankos procedūra, sprendimų priėmimo procesas ir objektyvūs projektų atrankos kriterijai, kuriais remiantis jie bus priimami; c) tvirtinant vietos projektus bus organizuojami vietos projektų atrankos posėdžiai, kuriuose bus kviečiami dalyvauti valdybos nariai, projektų vertintojai, vietos pareiškėjai, NMA bei Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (toliau – ŽŪM) atstovai. Principo „iš apačios į viršų“ bus laikomasi, pristatant vietos gyventojams VPS įgyvendinimo rezultatus. VVG organizuos informacinius renginius, seminarus ir konferencijas, kuriuose bus pristatomos LEADER galimybės, VPS prioritetai, priemonės ir jų tikslai, remiamos veiklos sritys, galimi pareiškėjai, tinkamos finansuoti išlaidos, pradėti ir baigti įgyvendinti projektai, tarptautinė ir teritorinė patirtis. Į konferencijas bus kviečiamos dalyvauti bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, verslo ir valdžios atstovai, taip pat NMA, ŽŪM bei Leader programos ir žemdirbių mokymo metodikos centro atstovai. Įgyvendinant VPS dirbs kvalifikuota specialistė, kuriai bus priskirtos aukščiau įvardintos gyventojų aktyvinimo veiklos. Įgyvendinant VPS viešinimui ir gyventojų aktyvinimui bus skiriamas ypatingas dėmesys: sistemingai skelbiamos informacijos regiono laikraščiuose, www.zarasuvvg.lt, www.zarasai.lt, www.visaginas.lt.

	VVG dvisektorės strategijos įgyvendinimo metu įrengs aiškinamąjį stendą, viešinimui bus naudojami popieriniai ir elektroniniai leidiniai, išorės ženklinimo priemonės. Įgyvendinant VPS bus laikomasi LEADER metodo principo „iš apačios į viršų“.
8.3.	**Partnerytės principas:**
8.3.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Siekdami stiprinti partnerystę tarp pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios dvisektorės VPS rengimo metu Zarasų –Visagino regiono VVG įvertino, jog visi partneriai skiriasi savo patirtimi, organizuotumu, žmogiškuoju ir socialiniu kapitalu, todėl viena iš pirmųjų ir svarbiausių užduočių buvo įvertinti partnerių grupės gebėjimų stiprinimo poreikį ir į tai atsižvelgus buvo organizuoti informaciniai susitikimai seniūnijose, kuriuose dalyvavo ir savo nuomonę su skirtingais požiūriais išsakė visi partneriai. Visą dvisektorės VPS rengimo laikotarpį į VVG buvo aktyviai kviečiami nauji nariai, nes VVG, kaip asociacija yra atvira naujiems nariams, užtikrina lanksčią, atvirą ir nediskriminuojančią naujų narių priėmimo tvarką. Šiuo metu Zarasų – Visagino regiono vietos veiklos grupė jungia 55 narius, iš kurių 32 yra pilietinės visuomenės atstovai, arba 58 proc. visų VVG narių; 21 - verslo sektoriaus atstovai, arba 38 proc. visų VVG narių; 2 - vietos valdžios sektoriaus atstovai, arba 4 proc. visų narių. 2015 m. vasario 10 d., laikantis partnerystės principo, buvo išrinkta Zarasų - Visagino regiono VVG taryba iš 13 narių. Šioje taryboje verslo partneriai sudaro 30,76 proc., valdžios atstovai – 23,08 proc., o pilietinė visuomenė – 46,16 proc. tarybos narių. Žvejybos arba akvakultūros sektorių atstovauja 30,76 proc. tarybos narių. Du nariai, arba 50 proc. verslo sektoriaus narių, atstovauja žvejybos arba akvakultūros sektorių. Taryboje pilietinės visuomenės atstovų dauguma leidžia užtikrinti tai, kad į socialinių grupių interesus bus atsižvelgta visapusiškai. VVG tarybos sudėtyje yra jaunų žmonių (iki 40 metų), kurie sudaro 38,46 proc. tarybos narių. Visų sektorių partnerystė labai svarbi ir tada, kai siekiama didinti socialinę įtrauktį. NVO, verslo ir valdžios atstovų partnerystė suvienija visus suinteresuotuosius subjektus, dalyvaujančius nustatant problemą ir vėliau ją sprendžiant, todėl rengiant VPS, visų pirmiausia, VVG turėjo tikslą sustiprinti partnerystę tarp šių sektorių. Partnerystei stiprinti į susitikimus seniūnijose buvo kviečiami visų sektorių atstovai. Tai leido išgryninti bendras visiems tos seniūnijos sektoriams opiausias problemas, siūlyti idėjas ir inicijuoti bendrus projektus. Zarasų - Visagino regiono VVG, rengdama dvisektorę VPS įgyvendino partnerystės principą pasitelkusi šiuos būdus: a) tiesioginį partnerių įtraukimą į dokumentų rengimo procesą; b) tarpinių rezultatų aptarimą su partneriais; c) partnerių bei visuomenės informavimą. Partnerystės tikslams pasiekti buvo suburiamos darbo grupės, kur partneriai turi iniciatyvos ir sprendimo priėmimo teisę paramos panaudojimo prioritetų nustatymui, tiek apklausas, kai galima buvo sužinoti partnerių nuomonę apie konkrečias problemas arba siūlomus jų sprendimo būdus. Visuomenės informavimui buvo skirtos tokios priemonės, kaip viešas aptarimas susitikimuose ir supažindinimas, nes visuomenė turi patariamąją teisę, todėl galėjo teikti savo siūlymus. VPS rengimo metu VVG įgyvendino LEADER metodo partnerystės principą.
8.3.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS:*

	Įgyvendinant dvisektorę VPS, Zarasų–Visagino regiono VVG sieks toliau užtikrinti konstruktyvią pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios partnerystę sėkmingos bei tvarios Zarasų ir Visagino rajonų plėtros labui: a) VPS įgyvendinimo laikotarpiu Zarasų–Visagino regiono VVG valdymo organas išlaikys proporcingą pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovavimą; b) VVG sieks, kad ekonominiai bei socialiniai partneriai, verslo ir valdžios atstovai bei įvairios pilietinę visuomenę atstovaujančios organizacijos aktyviai ir glaudžiai dalyvautų visuose VPS įgyvendinimo etapuose: pasirengimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo, nes partnerystė gali duoti daug naudos ir sukurti pridėtinės vertės. Partnerystės principo įgyvendinimas – tai visų partnerių, ypač turinčių ribotus išteklius, įgalinimas. Kai kuriems suinteresuotiesiems partneriams sunku dirbti partnerystės principais dėl jų nepakankamų žinių ar resursų aktyviai veikti. Taigi, nuolatinis gebėjimų stiprinimas partneriams yra būtinas. Bus rengiami mokymai socialinių partnerių bei NVO gebėjimams stiprinti – mokymams, tinklų kūrimo priemonėms, socialinio dialogo stiprinimui ir veiklai, kurios imamasi kartu su socialiniais partneriais. Taip pat bus organizuojami mokymai NVO, veikiančių socialinės įtraukties, lyčių lygybės ir lygių galimybių srityse, gebėjimams stiprinti. Bus ieškoma galimybių organizuoti bendrus privataus ir viešojo sektoriaus partnerių mokymus. Taip bus siekiama užtikrinti partnerių įsitraukimą ir jų dalyvavimo kokybę. Partnerystė VPS įgyvendinime bus grindžiama atvirumo, partnerių įtraukimo, skaidrumo ir tarpusavio atsakomybės principais. Partnerystė bus grindžiama abipusiu pasitikėjimu ir įsipareigojimu siekti maksimaliai efektyvaus paramos panaudojimo, visų partnerių indėlis bus pripažįstamas ir vertinamas. Įgyvendinant VPS bus laikomasi LEADER metodo partnerystės principo.
8.4.	**Inovacijų principas:**
8.4.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Dvisektorės VPS rengimo etape ypatingas dėmesys buvo skirtas novatoriškoms bendradarbiavimo formoms. Daug laiko ir pastangų skirta vidinės ir išorinės komunikacijos tarp atskirų regiono subjektų plėtojimui. Rengiant VPS buvo bandoma naujai pažvelgti tiek į problemas, tiek į galimybes ir ieškoti naujų būdų į jas reaguoti, stengiamasi išgirsti kuo daugiau inovatyvių pasiūlymų, kurie buvo generuoti strategijos rengimo darbo grupių susitikimuose. Susitikimų darbo grupėse metu buvo pateikiami sprendimai ir projektų pavyzdžiai, kurie sėkmingai buvo įgyvendinti kituose rajonuose bei kitose valstybėse, ir kas galėtų būti Zarasų–Visagino regiono VVG teritorijos inovacijomis. Šių susitikimų metu buvo išgrynintos pagrindinės inovacijų kryptys VVG teritorijoje, kurios bus skatinamos ateinančiu laikotarpiu: a) socialinių inovacijų ir naujų paslaugų kryptis; VVG, siekdama inovatyviai įgyvendinti socialinės įtraukties, skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros skatinimo prioritetą, VPS nusimatė inovatyvią priemonę „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“. Ieškant inovatyvių sprendimų VPS rengimo metu buvo iškeltas tikslas atrasti priemones, kurias pritaikius socialinis verslas galėtų prisidėti prie užimtumo didinimo, bendruomenių regeneracijos ir socialinės ekonomikos augimo. b) naujų bendradarbiavimo formų kryptis, stiprinanti įvairių subjektų, sektorių, skirtingų VVG bendradarbiavimą; VVG, siekdama inovatyviai įgyvendinti novatorišką bendradarbiavimo principą VPS nusimatė inovatyvią veiklos sritį „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“. Čia bus sudaromos sąlygos meninės kūrybinės saviraiškos galimybėms jaunimui, bendruomenės kultūrinio aktyvumo

	skatinimui, pilietiškumo ugdymui. Įgyvendinant šią priemonę atsiras galimybės tarpusavyje bendradarbiauti skirtingiems partneriams: bendruomenėms, kultūros centrams, bibliotekoms, muziejams, regioniniams parkams, meno kolektyvams. Novatoriška partnerystė sukurs sąlygas naujiems, netikėtų idėjų projektams. Kultūrinės industrijos – viena iš novatoriškų galimybių sukurti naujas darbo vietas bendruomenėse, tenkinant kultūrinius poreikius ir skatinant meninės kūrybinės saviraiškos galimybės jaunimui. a) inovacinių sprendimų versle įgyvendinimo kryptis, numatant kurti naujus produktus, teikti naujas paslaugas arba įgyvendinti naujus veiklos būdus VVG teritorijos sąlygomis. Zarasų – Visagino VPS priemonėse, skirtose projektams, kuriantiems darbo vietas, vienas iš atrankos kriterijų, būsiančių kvietimo taisyklėse, yra tai, jog projekto įgyvendinimo metu turės būti diegiamos inovacijos. Šis kriterijus taikomas priemonėms: „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą“, „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas“, „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“, „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas“, „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas“. Poreikių tyrimo etape VVG pasirinko vieną iš inovatyvesnių regione informacijos rinkimo metodų – internetinį anketavimą. Inovatyvios informacinės technologijos buvo pritaikytos praktikoje. Tokiame anketavime dalyvavo 69 respondentai. VPS rengimo metu VVG įgyvendino LEADER metodo inovacijų principą.
8.4.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS:* Inovacijų principo bus laikomasi ir užtikrinant efektyvią VPS įgyvendinimo veiklą. Vietos projektų atrankos metu bus taikomos naujausios informacinės ir komunikacinės technologijos, novatoriškumo ir naujumo principas įgyvendinamas mažinant informacinę izoliaciją tarp skirtingų VVG vietovių, užtikrinant, jog projektų atranka vyktų bendradarbiaujant politikos, vietos valdžios, bendruomenės atstovams. Tokiu būdu vykdoma atranka leis stiprinti bendruomeninius ryšius, garantuoti atvirą ir skaidrų projektų atrankos procesą. Inovatyvių vietos projektų įgyvendinimo metu bus stengiamasi palaikyti sąveiką tarp skirtingų gyventojų, verslo, valdžios segmentų, siekiant įsitikinti projektų įgyvendinimo intensyvumu, vietos poreikių tenkinimo, projektinių veiklų koordinavimo sėkme. Bendradarbiavimo metu bus kuriami ir plėtojami įvairiausi veiklos efektyvinimo metodai, ieškoma bendrų sprendimų projektų įgyvendinimo efektyvumui užtikrinti, skatinamas atvirumas, siekiant visapusiško bendruomenės įsitraukimo. Projektų rezultatų sklaida bus užtikrinama remiantis visuotinumo principu: informacija apie VVG teritorijoje vykdytus projektus, pasitelkiant viešinimo veiklas, modernias informacines technologijas, bus prieinama visoje VVG teritorijoje, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietovės, socialinės padėties ir kt. Įgyvendinant VPS bus pradėta naudoti nauja informacinė erdvė – socialinio tinklo Facebook paskyra. Įgyvendinant VPS bus laikomasi LEADER metodo inovacijų principo.
8.5.	**Integruoto požiūrio principas:**
8.5.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS:* Integruoto požiūrio principas siekia spręsti ne atskirų sektorių problemas, o parengti skirtingų sektorių plėtrą apimančią vietos plėtros strategiją. Nors Zarasų – Visagino regiono VVG rengiama vietos plėtros strategija vadinama dvisektore, tačiau kita prasme ji turi daugiasektorinį pobūdį, kurio esmė priklauso nuo gebėjimo sujungti ekonomikos, socialinio, kultūros ir aplinkos sektorių veiklas.

	Rengiant VPS ypatingas dėmesys skirtas integruoto požiūrio principui; buvo siekiama aprėpti visus svarbiausius poreikius ir problemas, o tada dėmesys buvo sutelktas į tas sritis, kuriose yra daugiau galimybių, naudojantis įvairių fondų parama, pasiekti rezultatų vietos lygmeniu. Įvairūs Zarasų - Visagino regiono gyvenimo aspektai – ekonominis, socialinis ir demografinis, aplinkos, klimato – yra glaudžiai tarpusavyje susiję, todėl mūsų krašto plėtra gali būti sėkminga, tik laikantis integruoto požiūrio į plėtrą. Dėl to rengiant VPS buvo kreipiamas dėmesys, kad VPS priemonės būtų derinamos su kitomis priemonėmis, kuriomis skatinama socialinė integracija, kultūra, ekonominė plėtra ir aplinkos apsauga. Rengiant VPS buvo derinami visų sektorių poreikiai ir interesai, todėl strategijoje numatytas platus įgyvendinamų priemonių ratas, t. y. įtraukti įvairių sektorių būklę plėtojantys veiksmai. Kad VPS būtų geriau pritaikyta naujai kylančioms problemoms spręsti, daugiau dėmesio būtų skiriama tiems dalykams, kurių VVG teritorijos gyventojai iš tiesų nori ir gali pakeisti vietos lygmeniu. Rengiant VPS bendruomenių buvo prašoma kolektyviai įvertinti įvairių esamų fondų ir iniciatyvų paramos būdus, nes taip galima padidinti vietos plėtros naudą, įgyvendinant regionines ir nacionalines programas. Siekiant, kad VPS numatyta veikla ir projektai būtų susieti į visumą visos VVG teritorijos ir regiono atžvilgiu, buvo atliktas VPS priemonių palyginimas su Zarasų rajono savivaldybės ir Visagino savivaldybes 2014–2020 m. strateginiais plėtros planais bei Utenos regiono plėtros planu 2014–2020 metams. Šis įvairių sektorių susiejimas yra vienas iš svarbiausių sėkmingo integruoto požiūrio principo elementų įgyvendinimas. Zarasų – Visagino regiono VVG strategija 2015 m. rugsėjo 15 d., buvo pristatyta Utenos regiono plėtros taryboje, kurioje buvo jai pritarta. VPS rengimo metu VVG įgyvendino LEADER metodo integruoto požiūrio principą.
8.5.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Siekiant integruotai, tarpusavyje susietai ir nuosekliai spręsti atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosaugos sektorių problemas, įgyvenant VPS bus organizuojami kvietimai pagal atskiras VPS priemones ir veiklos sritis, atsižvelgiant į atskirų sektorių tematiką. Siekiant tikslingai panaudoti VPS lėšas bei atliekant nuolatinę VPS įgyvendinimo stebėseną ir VVG teritorijos gyventojų aktyvinimą, kvietimai bus skelbiami pagal atskiras VPS priemones, VPS priemonių lėšas panaudojant kelių skirtingų kvietimų metu. Įgyvendinant VPS planuojama skelbti VII kvietimus teikti vietos projektų paraiškas. 2021 – 2023 m. planuojamas projektų įgyvendinimo kontrolė ir rezervinių projektų (pagal galimybes) įgyvendinimas. Kvietimai preliminariai išdėstyti strategijos veiksmų plane. Finansiniai ištekliai, skirti kvietimams yra pagrįsti bei logiškai suplanuoti, atsižvelgiant į VPS prioritetus, priemones bei įgyvendinimo planą ir išdėstyti finansiniame plane. Įgyvendinant VPS bus laikomasi integruoto požiūrio principo.
8.6.	**Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas:**
8.6.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS:* Zarasų–Visagino regiono vietos veiklos grupė yra Vietos veiklos grupių tinklo narė nuo 2015 m. balandžio mėn. 16 d. bei Žuvininkystės vietos veiklos grupių narė nuo 2015 m. rugsėjo 16 d. Nors šio juridinio asmens narystė nėra ilga, tačiau Zarasų–Visagino regiono vietos veiklos grupė vykdo Zarasų savivaldybės vietos veiklos

	grupės bei Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupės veiklų tęstinumą, joje dirba tie patys žmones, todėl bendradarbiavimo patirtis neabejotina. (*Pastaba*. Zarasų savivaldybės vietos veiklos grupė į Vietos veiklos grupių tinklą įstojo 2009 m. kovo 31 d. Zarasų - Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė į Žuvininkystės vietos veiklos grupių tinklą įstojo 2010 m. rugsėjo 17 d. Zarasų savivaldybės VVG, *kaip dalyvis* dalyvavo šiuose susirinkimuose, seminaruose ar renginiuose: 1. 2011-04-11/15 d. tarptautinis seminaras Estijoje, Suomijoje, Švedijoje, Latvijoje, įgyvendinant Vietos veiklos grupių tinklo projektą Nr. 4NT-KK-10-1-0070-PR001 „Baltijos valstybių VVG bendradarbiavimas ir patirties sklaida, ugdant verslumo įgūdžius kaime“; 2. 2012-02-08 Vietos veiklos grupių tinklo visuotinis ataskaitinis susirinkimas; 3. 2012-02-21/24 tarptautinė konferencija „Partnerystės stiprinimas, įgyvendinant Lietuvos ir Slovakijos kaimo plėtros strategiją“; 4. 2012-05-9/10 konferencija „Penkeri metai kartu su LEADER metodu“; 5. 2012-04-14 Lietuvos VVG ir Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos atstovų susitikimas; 6. 2012-09-19 Vietos veiklos grupių tinklo visuotinis susirinkimas; 7. 2013-02-02 VVG tinklo ataskaitinis posėdis, aptariant 2012 m. rezultatus; 8. 2013-02-12 nacionalinis lyderystės forumas; 9. 2014-01-09 VVG tinklo konferencija; 10. 2014-02-18 Vietos veiklos grupių tinklo visuotinis ataskaitinis–rinkiminis susirinkimas; 11. 2014-11-25 VVG tinklo valdybos posėdis–susitikimas su miestų bendruomenių lyderiais; 12. 2015-01-06/7 Vietos veiklos grupių tinklo atstovų susitikimas.) **Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG.** 1. Zarasų savivaldybės VVG kartu su Kupiškio VVG 2012–2013 m. sėkmingai įgyvendino du teritorinio bendradarbiavimo projektus: „Zarasų ir Kupiškio VVG ir bendruomenių renginių organizavimo materialinės bazės užtikrinimas skatinant tarpregioninį bendradarbiavimą“ (koordinatorius) bei „...ti graži vėtala ir širdžiai ramumas, tų žmonėlių suvajimas ir visas linksmumas...“ (partneris). 2. Zarasų ir Visagino ŽRVVG kartu su Utenos žuvininkystės regiono VVG 2013–2015 m. sėkmingai įgyvendino regioninio bendradarbiavimo projektą „Zarasų ir Visagino ŽRVVG bei Utenos ŽRVVG regioninis bendradarbiavimas“ (koordinatorius). **Bendradarbiaujant su kitomis užsienio VVG ar kitomis su vietos plėtros skatinimo veikla susijusiomis organizacijomis.** Zarasų VVG kartu su Daugpilio VVG, Preili VVG, Kraslava VVG ir Trakų VVG įgyvendino tarptautinio bendradarbiavimo projektą „Vietos produktų ir paslaugų plėtra panaudojant inovacinius rinkodaros metodus kaimo turizme“ (partneris). **Bendradarbiavimo sutartys.** 2010 m. Zarasų savivaldybės VVG kartu su Lietuvos ir Latvijos asociacija „Kaimo partnerystė Sėlija“, Biržų rajono VVG, Kupiškio rajono VVG, Rokiškio rajono VVG, Utenos rajono VVG pasirašė bendradarbiavimo sutartį siekdami glaudesnio tarpteritorinio bendradarbiavimo kaimo plėtros srityje ir stiprinant regiono žmonių etnokultūrinę savimonę ir gaivinant sėliškos kilmės raišką. Tais pačiais metais Zarasų savivaldybės VVG pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Austrijos LEADER Region Donau-Bőhmerwald. Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Čekijos POSAZAVI O.P.S. žuvininkystės VVG.

	Zarasų savivaldybės VVG yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su šiomis Lietuvos VVG: Kupiškio VVG, Ignalinos vietos veiklos grupe, VVG „Rietavo iniciatyvos“, Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“. Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su šiomis Lietuvos žuvininkystės regionų VVG: Utenos žuvininkystės regiono VVG, Ignalinos rajono žuvininkystės VVG, Žuvininkystės regiono VVG „Vilkauda“, Kretingos žuvininkystės regiono VVG.) Zarasų – Visagino regiono VVG 2015-04-16 d. VVG dalyvavo VVG tinklo ataskaitiniame susirinkime ir buvo priimta į tinklo narius. 2015-05-04 d. dalyvavo VVG tinklo išplėstiniame posėdyje. 2015-09-16 d. Zarasų – Visagino regiono VVG dalyvavo žuvininkystės VVG tinklo visuotiniame susirinkime ir buvo priimta į tinklo narius. VPS rengimo metu Per trumpą naujos narystės tinkluose laikotarpį VVG įgyvendino LEADER metodo tinklaveikos ir bendradarbiavimo principą bei turi žmogiškųjų resursų ir patirties metodui taikyti.
8.6.2.	Principo laikymasis įgyvendinant VPS: *Dalyvaujant VVG ir ŽVVG tinkluose:* - Zarasų - Visagino regiono VVG aktyviai dalyvaus tinklų atstovų susitikimuose, posėdžiuose, forumuose ir konferencijose; - Zarasų - Visagino regiono VVG inicijuos dvisektores strategijas įgyvendinančių vietos veiklos grupių reguliarių susitikimų organizavimą (kartą per ketvirtį), pasitarti dėl neaiškumų, kilusių įgyvendinant dvisektores VPS, teritorinio ir tarptautinio bendradarbiavimo projektus; - Zarasų - Visagino regiono VVG 2015 m. lapkričio mėn. inicijuos dvisektores strategijas įgyvendinančių vietos veiklos grupių bendradarbiavimo sutarties pasirašymą; *Dalyvaujant tarptautiniuose tinkluose:* Užtikrindama Zarasų ir Visagino ŽRVVG veiklos tęstinumą, Zarasų – Visagino regiono VVG toliau dalyvaus Europos žvejybos regionų tinkle (FARNET). *Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG:* - Zarasų - Visagino regiono VVG pasirašys (atnaujins) bendradarbiavimo sutartis su Zarasų savivaldybės VVG ir Zarasų ir Visagino ŽRVVG partneriais šalyje ir užsienyje. - Zarasų - Visagino regiono VVG, gyvendinant 2016–2023 m. Zarasų – Visagino regiono dvisektorę VPS, inicijuos teritorinio bendradarbiavimo projektą su viena iš dvisektorę strategiją įgyvendinančia VVG, kuris skatintų regioninį bendradarbiavimą. Šis teritorinio bendradarbiavimo projektas būtų skirtas skatinti jaunimo, bendruomenių ir žuvininkystės sektoriaus atstovų verslumą. *Bendradarbiaujant su kitomis užsienio VVG*: - Zarasų - Visagino regiono VVG ketina inicijuoti tarptautinio bendradarbiavimo projektus su Austrijos LEADER Region Donau-Bőhmerwald vietos veiklos grupe bei Čekijos POSAZAVI O.P.S. žuvininkystės VVG, skirtus vietos produktų ir paslaugų populiarinimui, bendruomenių ir žuvininkystės sektoriaus atstovų verslumo skatinimui; - Pasinaudodama Europos žvejybos regionų tinklo (FARNET) duomenų baze, Zarasų - Visagino regiono VVG užmegs naujus santykius su naujais partneriais, ieškančiais būdų spręsti jaunimo užimtumo ir socialinės atskirtiems mažinimo problemas. Įgyvendinant VPS bus laikomasi tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo.
8.7.	**Vietos finansavimo ir valdymo principas:**
8.7.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS:*

	Vietos finansavimo ir valdymo principo laikymasis, kuris mažina vietos iniciatyvų finansavimo pasiūlos ir paklausos neatitiktį, buvo užtikrintas tarpusavyje bendradarbiaujant vietos valdžiai, verslui ir pilietinei visuomenei. Formuojant VPS prioritetus, priemones ir veiklos sritis susitikimuose ir individualiose diskusijose aktyviai dalyvavo verslo sektoriaus atstovai. Diskusijų metu buvo atrastos naujos iniciatyvos, tariamasi dėl jų įgyvendinimo finansavimo galimybių prisidedant verslo sektoriui. Susitikimuose su Zarasų–Visagino regiono VVG teritorijos gyventojais buvo akcentuojama, kad 2014–2020 m. VPS ypatingas dėmesys bus skiriamas inovatyviems vietos projektams, todėl potencialūs vietos projektų vykdytojai buvo raginami ieškoti naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų bendrafinansavimo būdų. 2007–2013 m. VPS įgyvendinimo pradžioje visuomenės požiūris į bendruomeninį judėjimą bei *Leader* programą buvo skeptiškas ir nepalankus vietos iniciatyvoms. Įgyvendindama 2007–2013 m. VPS ir 2007-2013 m. Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos plėtros strategiją bei 2014–2020 m. dvisektorę VPS, Zarasų–Visagino regiono VVG sugebėjo pakeisti visuomenės požiūrį į bendruomeninį judėjimą bei vietos iniciatyvas. Šie Zarasų–Visagino regiono VVG įdirbio sąlygoti visuomenės požiūrio ir vertinimo pasikeitimai yra papildomas akstinas veikti naujuoju laikotarpiu. Teigiamas visuomenės požiūris skatina projektų iniciatorius ir ugdo vietos bendruomenės pasitikėjimą jų idėjomis. Palankus vietos bendruomenės požiūris bei kooperavimasis užtikrins projektų lyderių ir naudos gavėjų bendradarbiavimą projektuojant ateities veiklas. Rengiant 2014–2020 m. VPS, Zarasų–Visagino regiono VVG nebuvo sudėtinga priderinti ilgalaikės plėtros strateginius sprendimus prie aktualių vietos poreikių tenkinimo, kadangi vietos bendruomenės diskusijų metu bei teikdamos preliminarius ikiprojektinius pasiūlymus dėl savo vietos problemų sprendimo, pirmiausia atsižvelgė į viso regiono kontekstą, problemas ir ieškojo galimybių spręsti vietos projektų finansavimo ir valdymo galimybių ir sprendinių.
8.7.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS:* Įgyvendinant VPS, projektų vykdytojai bus skatinami ieškoti vietos projektų finansavimo mechanizmų ir vietos projektų bendrafinansavimo būdų: <u>1. Vietos finansavimo mechanizmų paieška ir kūrimas.</u> VVG planuoja realizuoti finansinės inžinerijos veiksmus, kurie užtikrins, jog įgyvendindami VPS projektus pareiškėjai turės pakankamai finansinių išteklių. Zarasų ir Visagino savivaldybės bendrafinansuos NVO projektus, skirdama paramą būtiniausioms reikmėms iš atitinkamos savivaldybės bendruomenių programos. Derindama vietos iniciatyvų paklausos ir pasiūlos balansą ir siekdama suteikti paramą pareiškėjams, kuriems trūksta projektams įgyvendinti apyvartinių lėšų, VVG planuoja panaudoti finansinės inžinerijos priemonę, kai apyvartines lėšas projektams vykdyti pareiškėjai skolinasi iš finansų institucijų, o paskolos procentus dengia savivaldybės administracija. <u>1. Galimybė suvienyti partnerių išteklius</u>. Siekiant VVG teritorijos plėtros, numatoma telkti tiek privačias, tiek viešąsias lėšas, tiek vietos gyventojų savanorišką veiklą. Visų projektų, finansuojamų 80 proc. intensyvumu, pareiškėjai turės galimybę prisidėti prie projekto įgyvendinimo ne tik piniginiu įnašu bet ir įnašu natūra – savanorišku darbu. <u>2. Bendras užsibrėžtų vietos plėtros uždavinių sprendimas.</u> VVG teritorijos bendruomenės stiprinimas yra privaloma vietos plėtros valdymo pokyčių sąlyga. Daugelio VPS priemonių įgyvendinimą VVG grindžia kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO žmogiškųjų ir institucinių gebėjimų stiprinimu. (priemonės LEADER-19.2-SAVA-5; BIVP-AKVA-SAVA-1) Pasiekus

	kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų kaime veikiančių NVO finansinį savarankiškumą, bus lengviau įgyvendinti VPS. Optimalų vietos iniciatyvų poreikio ir pasiūlos balansą padės atrasti ir VVG viešųjų ryšių specialistas, kuris bus a tsakingas už vietos gyventojų ir organizacijų aktyvinimą ir įsitraukimą į VPS įgyvendinimą. VVG planuoja įvairiais būdais skatinti pareiškėjus. Techninė pagalba bus teikiama konsultuojant. Konsultuodama pareiškėjus VVG vertins, ar vietos pareiškėjų lūkesčiai yra realūs. VVG savo veikloje pabrėžia taupumo ir projektų kokybiško įgyvendinimo bei tęstinumo užtikrinimo vertybes. Palaikydama glaudžius ryšius tarp VVG teritorijos gyventojų bei jų interesams atstovaujančių organizacijų ir jas tinkamai informuodama, VVG galės sustiprinti LEADER projektų poveikį. Tinkamas koordinavimas padės išvengti veiklos dubliavimo bei užtikrins jau įgyvendintų projektų veiklų papildymą ir palaikymą. Siekiant gerinti papildomo finansavimo paiešką, vietos projektų pareiškėjai bus skatinami atlikti detalesnę savo rėmėjų paiešką ir finansavimo analizę, t.y. rėmėjų įnašo dalis išskaidyti į smulkesnes struktūrines dalis, atskirai apskaičiuojant iš savivaldybės, valstybės, labdaros ir paramos fondų ir kt. pelno nesiekiančių organizacijų ir verslo sektoriaus (fizinių asmenų ar verslo organizacijų) gautų lėšų dalį. Įgyvendinant VPS bus laikomasi vietos finansavimo ir valdymo principo.
Horizontalieji principai ir prioritetai:	
8.8.	**Jaunimas:**
8.8.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS*: Zarasų–Visagino regiono VVG, rengdama dvisektorę VPS, didelį dėmesį skyrė VVG teritorijoje gyvenantiems jauniems žmonėms. Zarasų – Visagino regiono VVG, norėdama įtraukti jaunus žmones į ekonominės, socialinės, kultūrinės ir aplinkos situacijos analizę bei SSGG sudarymą ir siekdama išsiaiškinti jaunimo poreikius bendradarbiavo su savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriumi, Zarasų jaunimo centru ir jaunimo visuomenine organizacija „Apvalus stalas“ išsiunčiant jiems paklausimus bei kviečiant į susitikimus. 2015 m. liepos 30 d. Zarasų–Visagino regiono VVG organizavo atskirą susitikimą tik su jaunimo organizacijomis, kurio metu buvo iškristalizuotos opiausios jaunimo problemos, o pasiūlymai įtraukti atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG. VVG teritorijos bendruomenių, jaunimo organizacijų, mokyklų atstovų bei VVG narių buvo prašoma pasiūlyti aktyvius, motyvuotus jaunus žmones nuo 14 m. iki 29 m. ir nuo 30 m. iki 40 m., kurie norėtų bei galėtų prisidėti prie VPS rengimo. Zarasų rajono seniūnijose ir Visagino kaimiškoje teritorijoje vykusiuose 14 susitikimų/darbo grupių dirbo 171 žmogus, iš jų: 9 jauni žmonės nuo 14 m. iki 29 m. ir 15 – nuo 30 m. iki 40 m. Jauni žmonės buvo įtraukti atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG. Vykdant gyventojų poreikių tyrimą, asmenys iki 24 m. sudarė 7,7 proc. visų respondentų, o asmenys nuo 25 m. iki 34 m sudarė 18,7 proc. visų respondentų, o rengiant SSGG buvo atsižvelgiama į gyventojų poreikių tyrimo rezultatus, susijusius su jaunimo problemų sprendimo būdais bei jaunų žmonių situacijos analizės rezultatus. Analizuojant pateiktas poreikių idėjas, anketas, VPS rengimo informacinių renginių ir susitikimų su jaunimo organizacijų atstovais metu, buvo išgryninti jaunų žmonių poreikiai. Buvo prieita išvados, kad regiono jaunimui ypač aktualios yra socialinės jaunimo problemos – nedarbas, socialinė atskirtis, todėl didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas prevencinėms veikloms: jaunimo verslumo skatinimui, paramai verslo pradžiai. Jaunimo atstovų

	manymu, vietos valdžia turėtų aktyviau prisidėti prie jaunimo organizacijų stiprinimo ir jų veiklų skatinimo, be to, reikėtų didelį dėmesį skirti lyderių ugdymui, neorganizuoto, probleminio jaunimo motyvacijos skatinimui. Taip pat prieita prie vieningos nuomonės, kad ženkliai didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas jaunimo užimtumo galimybėms didinti. Atsižvelgiant į VVG teritorijos situacijos analizę per jaunimo problemų sprendimo prizmę, išskiriamos šios jaunimo poreikius atitinkančios veiklos sritys: „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8), „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ (kodas LEADER-19.2-7.2); „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5).
8.8.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:* Zarasų–Visagino regiono VVG VPS įgyvendinimo metu ir toliau sieks konstruktyvaus jaunimo įtraukimo į kaimo plėtros procesus. Jaunimo užimtumas, sąlygų sudarymas jų idėjoms realizuoti kaimo vietovėse – laikomas svarbiu veiksniu, galinčiu sudominti jaunus žmones. Jaunimo aktyvus įsitraukimas į vietos viešąjį gyvenimą, savo verslo kūrimą bei užimtumo užtikrinimą gali formuoti alternatyvą įprastam jaunimo išvykimui iš gimtojo krašto. Jauni asmenys bus įtraukti į atskirus VPS administravimo ir įgyvendinimo procesus: - *organizuojant VVG valdymo organo darbą*, visu VPS įgyvendinimo laikotarpiu bus laikomasi principo, jog ne mažiau kaip 35 proc. visų VVG tarybos narių būtų iki 40 m. amžiaus ir bent vienas asmuo – iki 29 m. amžiaus. - *kviečiant teikti vietos projektų paraiškas*, papildomai bus teikiama informacija, kokios yra galimybės vietos jaunimui, įgyvendinant VPS lėšomis finansuojamus projektus ir atkreipiamas dėmesys, jog projektams, kurių naudos gavėjai arba projektų dalyviai yra 14 - 29 m. ar 30 - 40 m. asmenys, bus papildomai skiriami pirmumo balai; - *bus atrenkami* tik patys geriausi vietos projektai, atitinkantys 14 - 29 m. ir 30 - 40 m. asmenų poreikius. Vietos projektų paraiškose, esant nepakankamai informacijos apie projekto naudą jauniems asmenims, vietos projektų pareiškėjų bus prašoma pateikti papildomą informaciją, kaip vietos projektas pakeis jaunų asmenų situaciją ilgalaikės perspektyvos požiūriu. Bus atsisakoma remti vienkartines akcijas, skirtas 14-29 m. ar 30-40 m. asmenims. Projekto pareiškėjų bus prašoma pagrįsti, jog projektas, kurio tikslinė grupė yra jauni asmenys, priklausantys 14 - 29 m. ar 30 - 40 m. amžiaus grupei (arba kurį įgyvendinant šie asmenys dalyvauja), teikia ilgalaikę naudą; - *pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus* bus atrenkami pavyzdiniai, 14 -29 m. ar 30 40 m. amžiaus asmenims skirti projektai, kurie bus viešinami kaip gerosios praktikos pavyzdžiai. Vietos projektų pareiškėjai bus raginami atsižvelgti į jaunų asmenų poreikius ir į projekto rengimą įtraukti asmenis, priklausančius 14-29 m. ar 30-40 m. amžiaus grupei;. Informacija apie VVG teritorijoje vykdomus jaunų žmonių projektus bus viešinama VVG interneto puslapyje www.zarasuvvg.lt. Sėkmingi bei novatoriški projektai kaip pavyzdiniai bus pristatomi ir kituose jaunimo renginiuose, konferencijose bei susitikimuose. - *vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas* potencialūs vietos projektų pareiškėjai bus konsultuojami individualiai apie galimybes parengti jaunų asmenų (priklausančių 14-29 m. ar 30-40 m. amžiaus grupei) poreikius atitinkančius projektus. Prireikus bus organizuojamos specialistų konsultacijos. Vietos bendruomenė bus raginama kartu, sutelktai gerinti jaunų asmenų gyvenimo kokybę, suplanuojant tokias projektų veiklas, kurios būtų priimtinos įvairių amžiaus grupių gyventojams, tačiau būtinai ir jauniems asmenims.

	Bendradarbiaujant su kitomis šalies VVG ir ŽRVVG, užsienio partneriais, bus dalinimasi gerosios patirties pavyzdžiais, generuojamos idėjos teritoriniams ir tarptautiniams projektams. VVG aktyviai dalyvaus jaunimo forumuose, renginiuose, kurių metų skleis informaciją apie galimybę jauniems žmonėms pasinaudoti ir kitų Europos Sąjungos fondų parama.
8.9.	**Kultūra:**
8.9.1.	*VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi rengiant VPS:* Kultūros puoselėjimas – vienas svarbiausių vietovės plėtros veiksnių. Kultūra stiprina tautinį vietos gyventojų tapatumą, bendruomeninius ryšius, padeda įprasminti kultūrinius idealus, kurti nacionaliniu identitetu paremtas vertybes. Siekiant nustatyti VVG teritorijos kultūros išteklių plėtros poreikius, atlikta vietovės kultūros išteklių analizė, įvertinant kultūros resursų pakankamumą gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimui, vietos bendruomenės gebėjimą organizuoti tradicinius renginius, tokiu būdu išsaugant vietovės unikalumą, per daugelį metų suformuotas vertybines normas. Siekiant numatyti VPS prioritetus ir priemones bei veiklos sritis, kurios stiprintų VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinę tapatybę, didintų jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, vykdytos aktyvios diskusijos su bendruomenės nariais susitikimų seniūnijose metu. Siekiant nustatyti VVG teritorijos kultūros išteklių plėtros poreikius, į informacinius renginius seniūnijose buvo kviečiami dalyvauti kultūros centrų, bibliotekų, mokyklų ir bendruomenių atstovai. Susitikimų metu pasidalinta gerąja patirtimi, aptartos problemos, pateikti pasiūlymai problemoms spręsti. Atlikus VVG teritorijos vietos gyventojų poreikių analizę, nustatyta, kad VVG teritorijos gyventojai ypatingą dėmesį skiria bendradarbiavimui ir krašto tradicijoms puoselėti ir saugoti, todėl, siekiant stiprinti VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, VPS yra numatyta veiklos sritis „Kaimo gyventojų ir NVO gebėjimų ugdymas, bendradarbiavimas su šalies ir užsienio vietos bendruomenėmis, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas,“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5).
8.9.2.	*VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi įgyvendinant VPS:* Įgyvendinant VPS aukščiau paminėtą veiklos sritį bus galima vykdyti kultūrinę, kūrybinę, bendruomeniškumą ir pilietiškumą skatinančią veiklą bendruomenėse, tačiau ne pavieniui, o bendradarbiaujant ir dalinantis patirtimi. Bus sudaromos sąlygos meninės kūrybinės saviraiškos galimybėms jaunimui, bendruomenės kultūrinio aktyvumo skatinimui, pilietiškumo ugdymui. Įgyvendindama VPS VVG sieks glaudžiau bendradarbiauti su kultūros centrų, bibliotekų, muziejaus, regioninių parkų, etnografinių kolektyvų specialistais, kvies juos į informacinius renginius, mokymus ir konferencijas. <u>Numatomos VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklos prioritete „Kultūra“</u>*:* 1) informacinių renginių organizavimas. Renginiai bus organizuojami prieš kiekvieną kvietimą teikti vietos projektų paraiškas. Potencialūs projektų pareiškėjai bus informuojami, pagal kokias VPS priemones teikiant projektus galima planuoti veiklas kultūrinei tapatybei stiprinti, kūrybiškumui didinti, bendruomeniškumui ir pilietiškumui ugdyti. Šių renginių metu bus pateikiama gerosios praktikos pavyzdžių iš kitų teritorijų; prireikus bus kviečiami atskirų sričių specialistai, galintys suteikti vertingų praktinių žinių, reikalingų planuojant ir įgyvendinant tokio pobūdžio iniciatyvas. Informacinių renginių dalyviai bus kviečiami į asmenines konsultacijas. 2) konsultacijų teikimas. Pagal poreikį vietos projektų pareiškėjai bus konsultuojami asmeniškai visu VPS įgyvendinimo laikotarpiu. VVG administracijos darbuotojai padės vietos projektų pareiškėjams suformuluoti projektų idėjas taip, jog

	jos atitiktų priemonės, pagal kurią yra teikiamos, tikslą bei prisidėtų prie vietos gyventojų ir jų bendruomenės kultūrinės tapatybės stiprinimo, jų kūrybingumo didinimo, bendruomeniškumo ir pilietiškumo ugdymo. Esant reikalui bus padedama surasti projekto partnerius, kad įgyvendinamas projektas duotų kuo didesnę pridėtinę vertę minėtoje srityje. Aktyvinant veiklas ir skatinant bendradarbiavimą, VVG inicijuos tarpusavio partnerystės ryšių užmezgimą naujiems, netikėtų idėjų projektams. Kultūrinės industrijos – viena iš galimybių sukurti naujas darbo vietas bendruomenėse tenkinant kultūrinius poreikius ir skatinant meninės kūrybinės saviraiškos galimybės jaunimui. Vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklas (dalykinius bei vietos gyventojų susitikimus ir kt.) bus stengiamasi įtraukti įvairaus amžiaus, socialinio statuso, tautybės žmones jų neišskiriant, o suvokiant kaip vieningos, nesusiskaldžiusios bendruomenės dalyvius.
8.10.	**Darnus vystymasis (įskaitant aplinkosaugą ir klimato kaitos švelninimo veiksmus):**
8.10.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:* Zarasų–Visagino regiono VVG darnų vystymąsi supranta kaip ekonomikos, socialinės plėtros ir aplinkos apsaugos tikslų derinimą, atkreipiant dėmesį į daugialypę jų tarpusavio priklausomybę bei numatomas įgyvendinimo pasekmes. Darnus vystymasis lemia lanksčią, žiniomis grindžiamą ekonomiką, demokratiją, teisingumą ir socialinę sanglaudą, aplinkos apsaugą ir išmintingą išteklių vartojimą, kad būtų sudarytos teritorijos aplinkos būklės tyrimais ilgalaikės sąlygos žmogaus gyvenimo kokybei gerinti ir visuomenės pažangai. Darnaus vystymosi apibrėžimas bendruomeniniu lygmeniu suprantamas kaip ryšių tarp pelno nesiekiančių, verslo, valdžios ir piliečių grupių kūrimas, siekiant sukurti bendrą ateities viziją. Tai reiškia užimtumo didinimą, darbo vietų kūrimą, atsakingai naudojant gamtos ir žmogiškuosius išteklius, bendras pastangas, galimybes visiems piliečiams gyventi sveikoje, švarioje ir saugioje bendruomenėje. Siekis užtikrinti darnų vystymąsi buvo vienas pagrindinių VPS prioritetų: poreikis gerinti kaimo gyventojų gyvenimo kokybę, stiprinti regiono viešąjį gyvenimą remiasi ilgalaikėmis VVG regiono kaimo plėtros prielaidomis. Be to, visos kryptys atitinka Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos iki 2020 m. tikslus, atnaujintą 2015–2021 m. strateginį planą bei atnaujintą Visagino savivaldybės 2015–2021 m strateginį planą. Poreikis užtikrinti darnų vystymąsi VVG teritorijoje buvo akcentuotas tiek susitikimų su vietos gyventojais metu, tiek bendraujant su valdžios ir verslo atstovais. Atliekant SSGG analizę, tiriant vietos poreikius, VVG siekė apimti tris darnaus vystymosi koncepcijos gerovės dimensijas (ekonominę, socialinę ir ekologinę) ir jų tarpusavio kompleksines sąveikas: a) Ekonominės veiklos poveikį aplinkai (vietos išteklių naudojimas, atliekos) ir aplinkos apsaugos ekonomikai (vietos gamtiniai ištekliai, atliekų kaupimo ir perdirbimo galimybės, indėlis į ekonominį užimtumą ir efektyvumą); b) Visuomenės poveikis ekonomikai (žmogiškieji ištekliai, švietimas ir mokymas) ir ekonominės veiklos poveikis visuomenei (darbo vietos, pajamos, produktai ir paslaugos); c) Aplinkos apsaugos visuomenei (naudojimasis gamtiniais ištekliais, kraštovaizdžio privalumais, rekreacinės, sveikatingumo galimybės, gyvenimo ir darbo sąlygos) ir visuomenės poveikis aplinkai (ženkli emigracija, gimstamumo mažėjimas). Darnaus vystymosi principų taikymas ypač aktualus rengiant VPS. VVG veikla neapsiribojo vien esamos situacijos analize. Ji apėmė potencialių, konkurencingų išteklių paiešką, galimybes sąveikauti su valstybės institucijomis, privataus verslo

	atstovais, kitais partneriais. Atsižvelgiant į tai, VPS rengimo metu buvo siekiama esminio darnios vietos visuomenės kūrimo aspekto – vietos gyventojų įtraukimo į plėtros procesus. Tai suprasdama ir to siekdama, VVG strategijoje numatė priemones, kurios turės teigiamą poveikį darniam vystymuisi VVG teritorijoje. Strategija prisidės prie kultūrinio, socialinio ir ekonominio VVG teritorijos augimo, prie aplinkosaugos, klimato kaitos švelninimo ir gamtos išteklių prieinamumo. Strategija tenkina dabartinius plėtros poreikius, kartu nepažeisdama ateities kartų poreikių įgyvendinimo galimybių. Darniam vystymuisi VVG teritorijoje įtakos turės ir VPS suformuoti prioritetai, priemonės bei veiklos sritys. *Teigiamą tiesioginį poveikį* turės abiejų prioritetų priemonės ir veiklos sritys. *Neutralių ar turinčių neigiamos* įtakos darniam vystymuisi priemonių nebus.
8.10.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS*: Darnaus vystymosi principų palaikymas ir užtikrinimas yra vienas svarbiausių vietovės plėtros veiksnių, ypač įgyvendinant dvisektorę strategiją. Todėl šių principų bus laikomasi ir VPS įgyvendinimo metu; bus siekiama prisidėti prie dviejų esminių darnaus vystymosi tikslų: a) vystymosi tikslo - užtikrinti tinkamą, saugų, gerą gyvenimą visiems žmonėms; b) darnumo tikslo - gyventi ir dirbti, atsižvelgiant į biofizines aplinkos ribas. Siekiant VVG teritorijos darnaus vystymosi ir jos aplinkos būklės gerinimo atskirais VPS įgyvendinimo etapais, VVG numatė imtis tokių veiksmų visuose VPS įgyvendinimo etapuose: 1. Kvietimų teikti vietos projektus metu VVG teiks informaciją, konsultacijas apie darnaus vystymosi principus bei metodinę pagalbą. 2. Rengiant taisykles vietos pareiškėjams, bus numatytas reikalavimas vietos projektų vykdytojams pagrįsti, kad vietos projektas neturės neigiamos įtakos VVG teritorijos darniam vystymuisi ir jos aplinkos būklei. Kvietimų teikti paraiškas etape ypatingai bus akcentuojama, kad įgyvendinamų projektų veiklos, turinčios neigiamą įtaką, bus nepriimtinos, bus akcentuojama, kad VVG teritorijoje įgyvendinami projektai turi numatyti papildomas priemones, kurios įgalintų įgyvendinti aplinkosaugos ir klimato kaitos švelninimo veiksmus. 3. Vietos projektų atrankos etape pagal poreikį bus konsultuojamasi su specialistais, turinčiais gebėjimų darnaus vystymosi ir aplinkosaugos srityje, tam, kad jie galėtų įvertinti galimas atrankos procese dalyvaujančių projektų aplinkosaugos, klimato švelninimo ir kt. veiklas. 4. Vietos projektų įgyvendinimo metu VVG darbuotojai teiks visą metodinę pagalbą susiduriantiems su aplinkos apsaugos reikalavimais, taip pat, iškilus klausimams dėl aplinkos apsaugos reikalavimų laikymosi, bus konsultuojamasi su savivaldybės bei Aplinkos apsaugos agentūros specialistais. 5. VPS rezultatų sklaidos metu bus raginama naudotis gerąja VVG teritorijos darnaus vystymo patirtimi: potencialiems vietos projektų pareiškėjams bus pristatomi įgyvendinti pavyzdiniai projektai, konkrečiai demonstruojantys, kaip galima realiai užtikrinti VVG teritorijos darnųjį vystymą; 6. Įgyvendinant VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo priemones bus teikiamos kompleksinės paslaugos (be viešų, informacinio pobūdžio susitikimų, projektų rengėjai galės pasinaudoti individualiomis konsultacijomis, taip pat bus parengta metodinė darnaus vystymo medžiaga ir t.t.) nuolat primenant potencialiems vietos projektų vykdytojams, jog VPS finansuojamais vietos projektais siekiama telkti vietos bendruomenę bei ją orientuoti į ilgalaikę ir darnią krašto plėtrą.

	VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo metu bus imamasi kompleksinių veiksmų darnaus vystymosi principams palaikyti ir užtikrinti.
8.11.	**Moterų ir vyrų lygios galimybės ir nediskriminavimo skatinimas**
8.11.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:* Siekdama moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo dėl tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją, kuri yra leidžiama įgyvendinant VPS), šeiminės padėties, lytinės orientacijos, Zarasų–Visagino regiono VVG VPS rengimo procesą organizavo atvirą, skaidrų bei viešą. Vietos plėtros strategijos rengime galėjo dalyvauti visi norintys ir įvairias sritis atstovaujantys vietos gyventojai, neatsižvelgiant į jų tautinę kilmę, religiją ar įsitikinimus, negalią, amžių, šeiminę padėtį, lytinę orientaciją. Lyčių lygybė ir nediskriminavimas VPS rengimo kontekste apėmė šiuos tikslus: siekti vienodos ekonominės moterų ir vyrų padėties, t. y. subalansuotai skatinti verslumą, skatinti vienodą moterų ir vyrų dalyvavimą priimant sprendimus. Rengiant VPS lyčių lygybė ir nediskriminavimas kaip horizontalusis prioritetas buvo taikomas kiekviename VPS rengimo etape. Atliekant SSGG analizę, konsultuotasi su suinteresuotomis pusėmis, kad būtų identifikuota nepalankesnėje padėtyje esančių grupių padėtis ir poreikiai. Poreikiams nustatyti buvo atliekama anketinė apklausa. Apklausos anketą turėjo galimybę pildyti visi: tiek vyrai, tiek moterys, taip pat kiekvienas nepriklausomai nuo amžiaus – ir jaunas, ir senyvo amžiaus asmuo, bedarbiai, neįgalūs, neatsižvelgiant į jų tautinę kilmę, religiją ar įsitikinimus, šeimyninę padėtį ar seksualinę orientaciją. Laikantis lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo, buvo sudaromas ir kolegialus VVG valdymo organas – taryba, turinti teisę priimti sprendimus. Išrinkta taryba, kuri sudaryta iš 13 narių. Moterys sudaro 46,15 proc. visų tarybos narių, vyrai – 53,85 proc., jauni žmonės taryboje sudaro 38,46 proc. visų tarybos narių.
8.11.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:* Zarasų – Visagino VVG, įgyvendindama VPS sieks moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo dėl lyties, tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją, kuri yra leidžiama įgyvendinant VPS), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos: a) Organizuojant VVG administracijos darbą - visiems darbuotojams bus sudaromos vienodos darbo ir poilsio sąlygos – tiek vyrams, tiek moterims, taip pat bus užtikrinamas nediskriminacijos principo laikymasis, t. y. nebus atsižvelgiama į darbuotojų tautinę kilmę, religiją ar įsitikinimus, negalią ar amžių, šeiminę padėtį ar seksualinę orientaciją. Visiems darbuotojams bus sudarytos vienodos sąlygos kelti kvalifikaciją; b) Organizuojant VVG valdymo organo darbą, visiems jo nariams bus užtikrintos vienodos galimybės dalyvauti VVG veikloje bei sprendimų priėmime. Visiems VVG nariams bus sudarytos vienodos galimybės būti renkamiems į VVG tarybą, išlaikant VPS atrankos taisyklėse reglamentuojamą 40/60 proc. lyčių santykį; c) Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas, lyčių lygybės ir nediskriminavimo principas bus naudojamas kaip priemonė įgyvendinti moterų ir vyrų bei kitų tradiciškai diskriminuojamų socialinių grupių lygias galimybes visose remiamose srityse. Strategijoje numatyti prioritetai bei priemonės turės teigiamą poveikį lygių galimybių bei diskriminuojamų grupių plėtrai, išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją, kuri yra leidžiama įgyvendinant VPS; d) Tvirtinant vietos projektus, bus akcentuojama, kad bus remiami tokie projektai, kurie nekuria jokių produktų, gėrybių ar paslaugų, kurie būtų neprieinami diskriminuojamoms grupėms (asmenims su įvairiomis negaliomis, šeimos ir darbo įsipareigojimus derinantiems asmenims ir pan.). Visiems naudos gavėjams ir

	skirtingų tikslinių grupių atstovams bus suteikiamos lygios teisės dalyvauti projektų veiklose ir naudotis projektų rezultatais; e) Pristatant įgyvendinimo rezultatus planuojama į galutines ataskaitas įtraukti lyčių lygybės ir nediskriminavimo klausimus. Nuolat bus konsultuojami projektų vykdytojai iškilus sunkumams įgyvendinant šį principą. Pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus, bus užtikrinta, kad informacija pasiektų kuo įvairesnes grupes, o ne vien tikslines; f) vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas – organizuojant mokymus, informacinius renginius, bus siekiama, kad šiose veiklose būtų tolygiai atstovaujama visiems VVG teritorijos gyventojams, vengiant diskriminacijos dėl lyties, tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimynės padėties, lytinės orientacijos.

9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas.		
9.1.VPS priemonės, neturinčios veiklos sričių.		
9.1.2.VPS priemonė „Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5).		
9.1.3.	VPS priemonės tikslas: telkti VVG atstovaujamos teritorijos bendruomenę įgyvendinant bendradarbiavimo ir partnerystės iniciatyvas, ugdyti įvairiapusiškus gebėjimus, skatinti kultūrines ir jaunimo veiklas.	
9.1.4.	Priemonės apibūdinimas	VVG, atlikusi teritorijos gyventojų poreikių tyrimus, nustatė vieną iš pagrindinių poreikių „Skatinti ekonomines, socialines ir kultūrines veiklas sutvarkytuose pastatuose, užtikrinant paslaugų teikimą vietos gyventojams“. Priemonė skirta: 1. telkti VVG teritorijos bendruomenę, skatinant organizacijų tarpusavio bendradarbiavimą ir socialinę partnerystę su kitais vietos plėtros dalyviais. (Bendradarbiavimo projektų pavyzdžiai: verslių bendruomenių, saugios kaimynystės, sveikatą puoselėjančių bendruomenių ir kt. teminių tinklų organizavimas, gerosios patirties sklaida ir kt.); 2. ugdyti kaimo bendruomenių gebėjimus, didinti kaimo bendruomeninių organizacijų žmogiškuosius ir institucinius gebėjimus, stiprinti pilietinę visuomenę. (Gebėjimo ugdymo projektų pavyzdžiai: NVO finansinių ir institucinių gebėjimų stiprinimas, ekonominės veiklos planavimas ir įgyvendinimas, bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis mechanizmų kūrimas ir stiprinimas, partnerystės plėtojimas, bendruomenių narių kompetencijų tobulinimas, mokymas, kvalifikacijos kėlimas, kt.). *Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojama įgyvendinti 7 projektai. Priemonei skiriama 2,81proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.1.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.6.1.	*pelno*	☐
9.1.6.2.	*ne pelno*	☒

9.1.7.	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų įstatymus Viešųjų įstaigų įstatymus.
9.1.8.	Priemonės tikslinė grupė	VVG teritorijos vietos gyventojai.
9.1.9.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1 Tinkamais paramos gavėjais gali būti Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti subjektai, veiklą vykdantys VVG teritorijoje.2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje ir (arba) kitų Lietuvos Respublikos savivaldybių teritorijose.
9.1.10.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projektas teikiamas su partneriu (-iais). 2. Į projekto veiklas įtrauktas jaunimas iki 29 m. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.11.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	9759,00
9.1.12.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 95, kai vietos projektas susijęs su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir jį teikia viešasis juridinis asmuo arba NVO ir teikiamas veiklos vietos projektas (veiklos vietos projektu laikomas toks vietos projektas, kurio galutinis rezultatas pats savaime nėra materialusis turtas. Esmė yra pats projektas, o ne nuolatinė veikla).
9.1.12.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[X]
9.1.12.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[ ]

9.1.13 VPS priemonė „Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas.“ (kodas BIVP-AKVA-SAVA-1).		
9.1.14.	VPS priemonės tikslas: VVG atstovaujamos teritorijos žuvininkystės bendruomenėje ugdyti gebėjimus ir kompetencijas žuvininkystės ir akvakultūros srityje, skatinti bendradarbiavimą ir jaunimo gebėjimų ugdymą.	
9.1.15.	Priemonės apibūdinimas	VVG, atlikusi teritorijos gyventojų poreikių tyrimus, nustatė vieną iš pagrindinių poreikių „Sudaryti galimybes NVO projektais prisidėti prie žuvininkystės regionų konkurencingumo stiprinimo, ekonominės, socialinės gerovės kėlimo, pakrančių vietovių aplinkos kokybės gerinimo“. Veiklos sritimi siekiama remti profesinį mokymą žuvininkystės ir akvakultūros srityse, mokslo žinių ir

		inovacinės praktikos pavyzdžių platinimą, naujų profesinių gebėjimų akvakultūros srityje įsigijimą. Remiamais projektais siekiama žuvininkystės bendruomenės atstovus supažindinti su žuvininkystės, kaip ūkio šakos, vystymosi tendencijomis Lietuvoje: gilinti žinias apie žuvininkystės plėtros galimybes, akvakultūros įvairovę ir naujoves, šiuolaikines akvakultūros technologijas ir jų taikymą. Priemone vietos projektuose dalyvauti ypač skatinami jauni žmonės iki 40 metų. Bendradarbiavimo projektais siekiama perimti žuvininkystės bendruomenių ir įmonių veiklos gerąją patirtį pažangiose šalies bendruomenėse ir akvakultūros įmonėse, skatinti su mokymusi žvejybos ir akvakultūros srityje visą gyvenimą susijusias priemones. Galimi projektų pavyzdžiai: mokymai, seminarai, sesijos, bendradarbiavimo projektai. *Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 1 projektą . Priemonei skiriama 0,37 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.1.16.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.17.1.	*pelno*	☐
9.1.18.2.	*ne pelno*	☒
9.1.19.	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų, Viešųjų įstaigų (kurių steigėjas nėra valstybė ar savivaldybė) ir Labdaros ir paramos fondų įstatymus.
9.1.20.	Priemonės tikslinė grupė	Su žuvininkyste susiję VVG teritorijos vietos gyventojai.
9.1.21.	Tinkamumo sąlygos	1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti subjektai; 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje ir (arba) kitų Lietuvos Respublikos savivaldybių teritorijose.
9.1.22.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projektas teikiamas su partneriu (-iais). 2. Į projekto veiklas įtrauktas jauni žmonės iki 40 metų. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.23.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	6677,00
9.1.24.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 80, Iki 95, kai vietos projektas susijęs su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir jį teikia viešasis juridinis asmuo arba NVO ir teikiamas veiklos vietos projektas (veiklos vietos projektu laikomas toks vietos projektas, kurio galutinis rezultatas pats savaime nėra materialusis turtas. Esmė yra pats projektas, o ne nuolatinė veikla).
9.1.24.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	☐

9.1.24.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	*X*

9.1.25. VPS priemonė „Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas“. (kodas BIVP-AKVA-SAVA-2).		
9.1.26.	VPS priemonės tikslas: skatinti žvejybos paveldo išsaugojimą ir pritaikymą rekreacinei žvejybai, kuriant vandens telkinių viešąją infrastruktūrą.	
9.1.27.	Priemonės apibūdinimas	VVG, atlikusi teritorijos gyventojų poreikių tyrimus, žuvininkystės sektoriuje nustatė vieną iš pagrindinių poreikių „Plėtoti infrastruktūrą, skirtą turizmui, susijusiam su žuvininkyste“. Priemone siekiama aktyvinti žuvininkystės bendruomenes, turistinės, rekreacinės žvejybos regione propagavimui bei žvejybos paveldo išsaugojimui. Priemone yra skirta regiono žvejybos paveldo išsaugojimui ir pritaikymui rekreacinei žvejybai bei vandens telkinių ir pakrančių infrastruktūros kūrimui, pritaikant ją rekreacinei žvejybai. Remiamų veiklų pobūdis: regiono žvejybos paveldo saugojimas ir pritaikymas rekreacinei žvejybai (mėgėjiškos žvejybos įrankiais ir būdais); vandens telkinių ir pakrančių infrastruktūros įrengimas turistinei, rekreacinei žvejybai: žvejybos lieptelių, prieplaukų įrengimas, valčių įleidimo į vandenį vietų įrengimas ir kiti vandens telkinių ir pakrančių infrastruktūros kūrimo, įrengimo ir tvarkymo darbai. *Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 4 projektus. Priemonei skiriama 6,22 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.1.28.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.28.1	*pelno*	
9.1.28.2.	*ne pelno*	*x*
9.1.29.	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų, Viešųjų įstaigų įstatymus, Zarasų rajono savivaldybė, Visagino savivaldybė.
9.1.30.	Priemonės tikslinė grupė	VVG teritorijos vietos gyventojai.
9.1.31.	Tinkamumo sąlygos	1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti subjektai; 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.1.32.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projektas įgyvendinamas prie kelių vandens telkinių. 2. Sudaromos sąlygos rekreacinei žvejybai ten, kur jų nebuvo. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.33.	Didžiausia paramos suma	30 467

	vietos projektui (Eur)	
9.1.34.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 80
9.1.35.	Priemonės įgyvendinimo finansavimo šaltinis:	
9.1.35.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos*	☐
9.1.35.2.	*EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos*	*X*

9.1.36. VPS priemonė „Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti“. (kodas LEADER-19.2-SAVA-8).		
9.1.37.	VPS priemonės tikslas: didinti jaunų žmonių užimtumą ir verslumą kaimo vietovėse, sudarant geresnes sąlygas jaunų žmonių privataus verslo kūrimuisi ir plėtrai.	
9.1.38.	Priemonės apibūdinimas	Priemonės išskirtinumą lemia pagrindinis VVG teritorijos gyventojų poreikis „Sudaryti palankias sąlygas jaunimui įsikurti, kurti verslą ir skatinti užimtumą kaimo vietovėse“. Priemone siekiama skatinti jaunų žmonių verslo kūrimąsi, sudarant palankias paramos sąlygas šiai tikslinei grupei iki 40 m. Parama bus suteikiama fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti ir plėtoti savo verslą, ūkininkams iki 40 m., verslo įmonėms, kurių valdymo organų amžius/amžiaus vidurkis paraiškos pateikimo metu yra iki 40 metų. Priemonė skirta ne žemės ūkio verslo kūrimui ir vykdomos veiklos plėtrai. Remiami projektai, kuriais kuriamos naujos verslo nišos ir naudojami vietiniai ištekliai įvairių, ne žemės ūkio produktų, gamybai, paslaugų gyventojams, verslui bei atvykstantiems turistams teikimo plėtrai. Projektų pavyzdžiai: gaminių iš vietos žaliavų gamyba (maisto produktai, namų apyvokos reikmenys, amatininkų ir tautodailininkų gaminiai, kt.), paslaugų vietos gyventojams ir turistams teikimas (maitinimas, aptarnavimas, gidų veikla, pramogos, įvairios paslaugos ir jų paketai, kt.) *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu* *Planuojama įgyvendinti 4 projektus, įsteigti 4 naujas darbo vietas. Priemonei skiriama 5,87 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*

9.1.39.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.40.1.	*pelno*	☒
9.1.40.2.	*ne pelno*	☐
9.1.41.	Tinkami paramos gavėjai	Fiziniai asmenys, ūkininkai, juridiniai asmenys: labai mažos, mažos, vidutinės įmonės.
9.1.42.	Priemonės tikslinė grupė	Fiziniai asmenys iki 40 metų. Labai mažos, mažos, vidutinės įmonės, kurių valdymo organų amžius/amžiaus vidurkis paraiškos pateikimo metu yra iki 40 metų.
9.1.43.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti juridiniai ir VVG teritorijoje registruoti fiziniai asmenys. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.1.44.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.45.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	30 015
9.1.46.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 50 (vidutinėms ir mažoms įmonėms) Iki 70 (fiziniams asmenims ir labai mažoms įmonėms)
9.1.47.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.1.47.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]
9.1.48.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	☐

9.1.49. VPS priemonė VPS priemonė „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“. (kodas LEADER-19.2-SAVA-10).		
9.1.50.	VPS priemonės tikslas: skatinti socialinę ekonominę kaimo vietovių plėtrą, stiprinti kaimo gyventojų interesus atstovaujančių organizacijų gebėjimus spręsti socialines–ekonomines vietos problemas, jaunų žmonių užimtumo problemas.	
9.1.51.	Priemonės apibūdinimas	Priemonės išskirtinumą lemia VVG teritorijos gyventojų poreikiai „Sudaryti galimybes nevyriausybinių organizacijų projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime, užtikrinant paslaugų teikimą vietos gyventojams“, „Mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse, didinant užimtumo galimybes“. Parama

		įgalins vietos projektų pareiškėjus imtis socialinio verslo. Tai verslo modelis, pagal kurį, išnaudojant rinkos mechanizmą, pelno siekimas susiejamas su socialiniai tikslais ir prioritetais, remiamasi socialiai atsakingo verslo bei viešojo ir privataus sektorių partnerystės nuostatomis, taikomos socialinės inovacijos. Socialinis verslas apima tris pagrindinius aspektus: verslumo (nuolatinė ūkinė komercinė veikla), socialinį (socialinių tikslų siekimas) ir valdymo (ribotas pelno paskirstymas, skaidrus valdymas). Priemonė skirta socialinio verslo pagalba mažinti kaimo gyventojų socialinę atskirtį ir skurdą, kurti darbo vietas, teikiant paslaugas ir (arba) produktus, skirtas socialinėms reikmėms (būsto, sveikatos priežiūros, pagalbos pagyvenusiems asmenims ar neįgaliesiems, pažeidžiamų grupių socialinės įtraukties, vaikų priežiūros ir tt.) Gaminant prekes arba teikiant paslaugas tokiu būdu, kad būtų siekiamas socialinio pobūdžio tikslas (socialinė ir profesinė integracija, suteikiant dirbti asmenims, kurie atsidūrė nepalankioje padėtyje dėl atskirtį ar atstūmimą lemiantčios menkos kvalifikacijos arba profesinių problemų.) Priemonės įgyvendinimas padės kaimo bendruomenėms ir kitoms kaimo vietovėse veikiančioms NVO bei kitiems socialinio verslo subjektams geriau panaudoti vietos išteklius, kaimo vietovėse esančius viešuosius pastatus, erdves ir taip užtikrinti kaimo gyventojų ekonominei, socialinei, kultūrinei veiklai reikšmingų paslaugų prieinamumą; spręsti jaunų žmonių užimtumo problemas. Pagal priemonę remiama ūkinė veikla turi atitikti LR Ūkio ministro 2015-04-03 įsakymu Nr.4-207 patvirtintą Socialinio verslo koncepciją. Priemonę įgyvendinančių projektų pavyzdžiai: socialiniam verslui vykdyti reikalingos gamybos priemonių įsigijimas ir infrastruktūros gerinimas; socialinių paslaugų įvairovės didinimas ir kiti projektai, kuriais prisidedama prie priemonės tikslo įgyvendinimo. *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 3 projektus, sukurti 2 darbo vietas. Priemonei skiriama 4,69 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.1.52.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.52.1.	*pelno*	☒
9.1.52.2.	*ne pelno*	☐
9.1.53.	Tinkami paramos gavėjai	Paramos gavėjai gali būti: įvairių teisinių formų: bendrijos, bendrovės, kooperatyvai, savitarpio draudimo įmonės, asociacijos, susivienijimai, fondai ir kt. (išskyrus valstybės ir savivaldybės institucijas bei įstaigas, viešojo sektoriaus organizacijas ir kitas organizacijas).

9.1.54.	Priemonės tikslinė grupė	VVG teritorijos vietos gyventojai, kuriems bus teikiamos socialinės /viešosios paslaugos ir projektą įgyvendinantys socialinio verslo subjektai.
9.1.55.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik VVG teritorijoje registruoti subjektai; 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje. 3. Pagal priemonę remiama ūkinė veikla turi atitikti LR Ūkio ministro 2015-04-03 įsakymu Nr.4-207 patvirtintą Socialinio verslo koncepciją.
9.1.56.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.57.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	30 017
9.1.58.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai vietos projektas yra socialinio verslo pobūdžio, arba jį teikia NVO ar kitas viešasis juridinis asmuo.
9.1.59.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.1.59.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]
9.1.59.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[ ]
9.1.60. VPS priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą“. (kodas LEADER-19.2-SAVA-9)		
9.1.61.	VPS priemonės tikslas: stiprinti vietos gamintojų konkurencingumą ir užtikrinti bendradarbiavimą, vykdant vietoje užaugintos žemės ūkio produkcijos perdirbimą ir (ar) trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą.	
9.1.62.	Priemonės apibūdinimas	Priemonės išskirtinumą lemia pagrindinis VVG teritorijos gyventojų poreikiai “Skatinti vietinės produktų rinkos vystymąsi, stiprinant ryšius tarp vartotojų ir gamintojų, bei diegiant inovacijas“, „Remti darbo vietų išlaikymą ir naujų darbo vietų, ypač reikalaujančių kvalifikuotos darbo jėgos, kūrimą kaimo vietovėse“ bei „Mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse, didinant užimtumo galimybes“ ir „Sudaryti galimybes nevyriausybinių organizacijų projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime, užtikrinti vietos iniciatyvos tęstinumą“.

		Priemonės įgyvendinimo investicijos skirtos maisto produktų gamybai ir (arba) perdirbimu ir (arba) rinkodarai, produkcijos perdirbimo gebėjimų ir prieinamumo didinimui bei žemės ūkio verslo subjektų valdomų maisto tiekimo grandinių kūrimui. Galimi projektų pavyzdžiai: mažų pajėgumų skerdyklos įrengimas, pieno, mėsos, vaisių, uogų ir kt. žemės ūkio žaliavų perdirbimas ir maisto tiekimo grandinių sukūrimas. Žemės ūkio produkcijos perdirbimo linijų įrengimas skatins trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą, asortimento plėtrą bei didins vietos produkcijos konkurencingumą. Projektų pareiškėjai: – kaimo vietovėje veikiančios asociacijos, kurios galės gauti paramą numatytiems darbams atlikti ir reikiamai įrangai įsigyti siekiant skatinti vietos produkcijos perdirbimą ir didinti realizavimo galimybes. Projektas sukurs galimybes perdirbti, saugoti ir paruošti pardavimui, taip pat nesiekiant pelno tarpininkauti parduodant vietos produkciją galutiniam vartotojui. Asociacijos, vykdydamos regioninių produktų rinkodarą ir plėtodamos tiesioginius ryšius tarp vartotojų ir gamintojų, padės pastariesiems kurti didesnę pridėtinę vertę; - kaimo vietovėse veikiantys fiziniai ir privatūs juridiniai asmenys, kurie galės gauti paramą savo užaugintos produkcijos perdirbimui, realizavimui, kas padidins kuriamų produktų pridėtinė vertę, sumažins realizacijos kaštus. Stiprins vietos gamintojų konkurencingumą, praplės vietos produktų rinką, leis suformuoti pastovius ryšius tarp vartotojų ir gamintojų Priemonės įgyvendinimas skatins kaimo gyventojų ekonominį aktyvumą ir geresnį turimų gamybinių pajėgumų panaudojimą, didins jaunimo užimtumą ir gyvenimo kokybę kaime. *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įsteigti 2 naujas darbo vietas, įgyvendinti1 projektą. Priemonei skiriama 5,5 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.1.63.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.63.1.	*pelno*	☒
9.1.63.2.	*ne pelno*	☐
9.1.64.	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų įstatymą, fiziniai asmenys, privatūs juridiniai asmenys
9.1.65.	Priemonės tikslinė grupė	VVG teritorijos vietos gyventojai ir paramos gavėjai.
9.1.66.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1 Vietos projektas teikiamas su partneriu (-iais). 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.

9.1.67.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Naujų darbo vietų skaičius 2. Projekte užtikrinamas bendradarbiavimas, vykdant vietoje užaugintos žemės ūkio produkcijos perdirbimą ir (ar) trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.68.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	Didžiausia paramos vietos projektui suma priklauso nuo sekančių rodiklių: Sukurta 1 darbo vieta – didžiausia galima paramos suma iki 44 000,00 Eur; Sukurtos 2 darbo vietos – didžiausia galima paramos suma iki 98 644,00 Eur.
9.1.69.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Didžiausia paramos lėšų vietos projektui įgyvendinti lyginamoji dalis procentais nurodyta VPS atrankos taisyklių aktualioje redakcijoje.
9.2.70.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.2.70.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]
9.2.70.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[ ]

9.1.71. VPS priemonė „Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas“ (kodas BIVP-AKVA-SAVA- 3).		
9.1.72.	VPS priemonės tikslas: žuvininkystės ir akvakultūros srityje dirbančių fizinių (ypač jaunų žmonių) ir juridinių asmenų konkurencingumo ir gyvybingumo didinimas, investicijų į akvakultūrą ir perdirbimo sektorių skatinimas.	
9.1.73.	Priemonės apibūdinimas	Priemonės išskirtinumą lemia VVG teritorijos gyventojų poreikis „Užtikrinti kaimelių bei gyvenviečių, kuriuose vykdoma žuvininkystės veikla atnaujinimą ir plėtrą“ kuriant naujas darbo vietas bei poreikis „Remti žuvininkystės produktų vertės didėjimą“. Priemone siekiama remti fizinių asmenų, ypač jaunų žmonių iki 40 metų, verslo pradžią bei plėtrą žuvininkystės ir akvakultūros srityse, akvakultūros įmonių konkurencingumo bei gyvybingumo didinimą. Priemone remiamos investicijos į akvakultūrą, akvakultūros produkcijos ir auginamų rūšių įvairinimą, akvakultūros ūkių modernizavimą ir tobulinimą; investicijos į akvakultūros produktų kūrimą, kokybės gerinimą ar pridėtinės vertės kūrimą, įskaitant jų perdirbimą, rinkodarą ir tiesioginę prekybą.

		Priemone skatinamos inovacijos VVG teritorijos mastu arba savivaldybės mastu. Projekto inovatyvumas vertinamas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos investicinių priemonių projektų inovatyvumo vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. 3D-918 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų investicijų priemonių projektų inovatyvumo vertinimo metodikos patvirtinimo“. Projektas pripažįstamas inovatyviu, kai jis atitinka bent vieną inovatyvumo vertinimo kriterijaus subkriterijų, nurodyta Inovatyvumo vertinimo metodikoje. Priemone remiamas infrastruktūros kūrimas ar atnaujinimas projekto įgyvendinimo vietoje; žuvininkystės tvenkinių pagilinimas ar išvalymas; gamybinių ir pagalbinių pastatų įrengimas ar modernizavimas; žuvims veisti ir auginti skirtų uždarų vandens apykaitos sistemų įsigijimas; įrangos akvakultūros produktų ir žuvininkystės gamybai, perdirbimui, pakavimui įsigijimas ir montavimas; kt. investicijos, kurios padeda sukurti naujus ir patobulintus produktus ar procesus. *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 2 projektus, įkurti 6 darbo vietas. Priemonei skiriama 15,98 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.* Jei pareiškėjas vienam projektui įgyvendinti prašo maksimalios paraiškos sumos turi būti sukurtos me mažiau kaip 4 naujos darbo vietos (etatai).
9.1.74.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.74.1.	*pelno*	☒
9.1.74.2.	*ne pelno*	☐
9.1.75.	Tinkami paramos gavėjai	Fiziniai asmenys, ūkininkai; juridiniai asmenys: labai mažos, mažos, vidutinės įmonės.
9.1.76.	Priemonės tikslinė grupė	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės, ūkininkai ir fiziniai asmenys, ketinantys pradėti verslą žuvininkystės ar akvakultūros srityse ar jį plėsti.
9.1.77.	Tinkamumo sąlygos	1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik VVG teritorijoje registruoti juridiniai ir fiziniai asmenys. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.1.78.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m. 3. Pareiškėjas numato įdiegti inovacijas, naujas technologijas teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.79.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	199 000

9.1.80.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų gali būti taikoma, kai vietos projektas yra privataus žuvininkystės verslo pobūdžio (įsipareigojama įgyvendinus projektą gauti grynųjų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo. Fizinių asmenų vietos projektai gali būti remiami tik tuo atveju, jeigu jie yra privataus žuvininkystės verslo pobūdžio (fizinių asmenų privataus žuvininkystės verslo pobūdžio vietos projektais laikomi vietos projektai, kurie yra teikiami fizinių asmenų, vietos projekto paraiškos pateikimo dieną arba vietos projekto įgyvendinimo metu veikiančių pagal liudijimą arba individualios veiklos pažymą, arba teikiami uždarųjų akcinių bendrovių ar kitą teisinį statusą turinčių juridinių asmenų, kai jų steigėjas yra vienas fizinis asmuo); iki 70 proc. tinkamų finansuoti išlaidų gali būti taikoma, kai vietos projektas yra privataus žuvininkystės verslo pobūdžio (įsipareigojama gauti grynųjų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis (privatus arba viešas) arba fizinis asmuo, ir vietos projektas yra inovatyvus vietos lygmeniu (nauji(iki vietos projekto paraiškos pateikimo dienos dvisektorės VVG teritorijoje neįgyvendinti) gamybos būdai ir (ar) produktai, ir (ar) aplinkosaugos, ir (ar) technologiniai, ir (ar) socialiniai sprendimai) ir visuomenei turi būti suteikiama galimybė susipažinti su vietos projekto veiksmais ir rezultatais.
9.1.81.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.2.81.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	☐
9.1.81.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]

9.1.82. VPS priemonė „Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas“. (kodas BIVP-AKVA- SAVA- 4)		
9.1.83.	VPS priemonės tikslas: skatinti žuvininkystės regiono socialinę ekonominę kaimo vietovių plėtrą, stiprinti žuvininkystės bendruomenę atstovaujančių organizacijų gebėjimus spręsti socialines–ekonomines vietos problemas, kuriant naujas darbo vietas jauniems žmonėms.	
9.1.84.	Priemonės apibūdinimas	Zarasų – Visagino žuvininkystės regiono bendruomenės atliko nemažą vaidmenį stiprinant gyventojų bendruomeniškumą, tvarkant vandens telkinių pakančių ingrastruktūrą bei prienamumą gyventojams bei regiono svečiams, tačiau įgyvendinti ne pelno projektai neprisidėjo prie pačių bendruomenių ekonominės plėtros. Šiuo metu

		žuvininkystės regiono bendruomenės turi patirties ir yra pajėgios pradėti ekonominę veiklą, o dabartinės regiono sąlygos nesudaro galimybių tokios veiklos vykdymui. VVG, rengdama VPS, atliko anketinę apklausą, kurios metus buvo nustyta žuvininkystės sektoriaus bendruomenių poreikis „Sudaryti galimybes NVO projektais prisidėti prie žuvininkystės regionų konkurencingumo stiprinimo, ekonominės, socialinės gerovės kėlimo, pakrančių vietovių aplinkos kokybės gerinimo“. Priemone siekiama skatinti žuvininkystės regiono bendruomenių, viešųjų įstaigų, žvejų draugijų ekonominį savarankiškumą, kuriant paslaugas ir produktus žuvininkystės, akvakultūros, ekologinės žvejybos ir kt. srityse. Priemone siekiama remti bendruomeninių akvakultūros ūkių kūrimą; naujų tvenkinių, recirkuliacinių žuvų auginimo sistemų, varžų ežeruose, žuvų mailiaus inkubatorių įrengimą; žuvininkystės bendruomenės mokymo centrų ir akvariumų įkūrimą; akvariuminių žuvyčių ir kt. hidrobiontų auginimą; etnografinę žuvininkystę su paslaugų paketais turistams; vandens pramogų paslaugas; pažintines trasas ir maršrutus; kitas, regiono ekonomikos plėtrą ir konkurencingumą skatinančias veiklas. *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 2 projektus , įkurti 4 darbo vietas. Priemonei skiriama 9,29 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.* Jei pareiškėjas vienam projektui įgyvendinti prašo maksimalios paraiškos sumos turi būti sukurtos ne mažiau kaip 2 naujos darbo vietos (etatus).
9.1.85.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.85.1.	*pelno*	☒
9.1.85.2.	*ne pelno*	☐
9.1.86	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų ir Viešųjų įstaigų įstatymus.
9.1.87.	Priemonės tikslinė grupė	Su žuvininkyste susiję VVG teritorijos vietos gyventojai ir paramos gavėjai
9.1.88.	Tinkamumo sąlygos	1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti juridiniai asmenys. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.1.89.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.1.90.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	75 540,00

9.1.91.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 80 proc.
9.1.92.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.1.92.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	☐
9.1.92.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	*x*

9.2. VPS priemonės, turinčios veiklos sritis		
9.2.1.	VPS prioritetas Nr. 1 „Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo skatinimas“.	
9.2.2.	VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, (LEADER-19.2-7).	
9.2.3.	VPS priemonės tikslas: skatinti investicijas į visų rūšių mažos apimties infrastruktūros kūrimą, gerinimą arba plėtojimą.	
9.2.4.	Veiklos sritis	„Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (reglamentuoja KPP)“, (LEADER-19.2-7.2).
9.2.4.1	Veiklos srities apibūdinimas	VVG, atlikusi teritorijos gyventojų poreikių tyrimus, nustatė vieną iš pagrindinių poreikių „Skatinti ekonomines, socialines ir kultūrines veiklas sutvarkytuose pastatuose, užtikrinant paslaugų teikimą vietos gyventojams“. VVG teritorijos vietovėse viešoji infrastruktūra yra svarbus veiksnys, turintis įtakos regiono patrauklumui ir pasiekiamumui, tai yra būtina ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo bei išlaikymo sąlyga. Pagal veiklos sritį pagrindinės remiamos investicijų veiklos sritys, kurioms teikiama parama: 1. Investicijos, skiriamos viešiesiems pastatams, statiniams gerinti, atnaujinti, aplinkai tvarkyti, siekiant gyvenimo kokybės gerinimo, VVG teritorijų gyvenamųjų vietovių patrauklumo didinimo; 2. Parama pagal priemonę teikiama objektų, kuriuose teikiamos paslaugos VVG teritorijos vietovėse (pvz.: prekyviečių, bendruomenės namų, aikščių ir kt.) atnaujinimui ir tvarkymui. Remiamos investicijos, skirtos viešojo naudojimo infrastruktūrai, susijusiai su laisvalaikio, poilsio, sporto ir kultūrine veikla kaime. Svarbus tvarios VVG teritorijos plėtros aspektas – teikiamos kokybiškos ir įvairiapusiškos paslaugos. Paslaugų trūkumas VVG teritorijoje daro neigiamą įtaką jos vietovių gyvybingumui, riboja ekonomikos plėtrą. Paslaugų teikimas yra būtina sąlyga, norint pritraukti asmenis, galinčius dirbti ir investuoti VVG teritorijoje;

		Investicijos nėra susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 8 projektus. Priemonei skiriama 12,72 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.
9.2.4.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.4.2.1.	*pelno*	
9.2.4.2.2.	*ne pelno*	*x*
9.2.4.3.	Tinkami paramos gavėjai	Viešieji pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, registruoti pagal LR Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų ir Viešųjų įstaigų įstatymus. Zarasų rajono savivaldybė, Visagino savivaldybė.
9.2.4.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	VVG teritorijos vietos gyventojai.
9.2.4.5.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti subjektai. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.2.4.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projekto naudos gavėjų skaičius. 2. Projektu sukuriamų paslaugų skaičius. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse.*
9.2.4.7.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	30 238
9.2.4.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 80
9.2.4.9.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.2.4.9.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos*	*x*
9.2.4.9.2.	*EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos*	

9.3.VPS prioritetas Nr. 2 „Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra“.		
9.3.1. VPS priemonė „Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas“. (kodas LEADER – 19.2 – SAVA – 6).		
9.3.2.	VPS priemonės tikslas: skatinti privataus verslo kūrimąsi ir plėtrą, kurti naujus produktus ir paslaugas, perdirbti žemės ūkio produkciją, didinti gyventojų, ypač jaunimo, užimtumą kaimo vietovėse.	
9.3.3.	1 veiklos sritis	„Žemės ūkio produkcijos perdirbimas“ (kodas LEADER – 19.2 – SAVA – 6 – 1).
9.3.3.1.	Veiklos srities apibūdinimas	Priemonės išskirtinumą lemia pagrindinis VVG teritorijos gyventojų poreikis “Remti darbo vietų išlaikymą ir naujų darbo vietų, ypač reikalaujančių kvalifikuotos darbo jėgos, kūrimą kaimo vietovėse“ bei „Mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse, didinant užimtumo galimybes“. Ūkininkų, kaimo gyventojų, kaime veikiančių labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Ši veiklos sritis skirta antriniam žemės ūkio produkcijos perdirbimui, rinkodarai ir realizavimui. Parama bus suteikiama vietos ūkininkų, verslo įmonių, fizinių asmenų, norinčių pradėti ir (-ar) plėtoti verslą, projektams. Veiklos srities įgyvendinimas skatins produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, žemės ūkio produkcijos perdirbimą. Projektų pavyzdžiai: žemės ūkio produkcijos perdirbimas ir realizacija (maisto produktų gamybos cechai, skerdyklos, sūrinės, sulčių spaudyklos, kt.) *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 3 projektus, įsteigti 3 naujas darbo vietas. Veiklos sričiai skiriama 5,35 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.3.3.2	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.3.3.2.1.	*pelno*	☒
9.3.4.2.2.	*ne pelno*	☐
9.3.3.3	Tinkami paramos gavėjai	Fiziniai asmenys, ūkininkai, juridiniai asmenys: labai mažos, mažos, vidutinės įmonės.
9.3.3.4	Priemonės tikslinė grupė	Labai mažos, mažos, vidutinės įmonės, ūkininkai ir fiziniai asmenys.
9.3.3.5	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti juridiniai asmenys bei VVG teritorijoje registruoti fiziniai asmenys arba ūkininkai, joje įregistravę savo žemės valdą. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.3.3.6	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m.

		Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.
9.3.3.7	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	33 403
9.3.3.8	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 50 (vidutinėms ir mažoms įmonėms) Iki 70 (fiziniams asmenims, ūkininkams ir labai mažoms įmonėms)
9.3.3.9	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.3.3.9.1	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]
9.3.3.9.2	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[ ]
9.3.4.	2 veiklos sritis	Paslaugų ir vietos produktų kūrimas“. (kodas LEADER – 19.2 – SAVA – 6 – 2).
9.3.4.1.	Veiklos srities apibūdinimas	Ūkininkų, kaimo gyventojų, kaime veikiančių labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Ši veiklos sritis skirta alternatyvių verslų kūrimuisi ir plėtrai. Parama bus suteikiama vietos ūkininkų, verslo įmonių, fizinių asmenų, norinčių pradėti ir (-ar) plėtoti verslą, projektams. Priemonės įgyvendinimas skatins produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, naujų paslaugų vietos gyventojams ir turistams sukūrimą, geriau panaudojant turimą infrastruktūrą, gamtą ir jos gėrybes, kultūros bei istorijos paveldą, taip pat kitus vietos plėtrai menkai panaudotus išteklius. Projektų pavyzdžiai: gaminių iš vietos žaliavų gamyba (baldai, įvairūs medžio gaminiai, namų apyvokos reikmenys, amatininkų ir tautodailininkų gaminiai, kt.), paslaugų vietos gyventojams teikimas (maitinimas, aptarnavimas, pramogos ir laisvalaikis, įvairios paslaugos, kt.) *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama įgyvendinti 15 projektų, įsteigti 15 naujų darbo vietų. Priemonei skiriama 31,55 proc. vietos projektams skirtų strategijos lėšų.*
9.3.4.2.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.3.4.2.1.	pelno	[☒]
9.3.4.2.2.	ne pelno	[ ]

9.3.4.3.	Tinkami paramos gavėjai	Fiziniai asmenys, ūkininkai, juridiniai asmenys: labai mažos, mažos, vidutinės įmonės.
9.3.4.4.	Priemonės tikslinė grupė	Labai mažos, mažos, vidutinės įmonės ūkininkai ir fiziniai asmenys.
9.3.4.5.	Tinkamumo sąlygos	Pareiškėjas ir projektas atitinka bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus KPP 2014–2020 m. 8.1.2 papunktyje. 1. Tinkamais paramos gavėjais gali būti tik Zarasų arba Visagino savivaldybėse registruoti juridiniai asmenys bei VVG teritorijoje registruoti fiziniai asmenys arba ūkininkai, joje įregistravę savo žemės valdą. 2. Remiama veikla turi būti vykdoma VVG teritorijoje.
9.3.4.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Sukuriama nauja darbo vieta jaunam žmogui iki 40 m. *Pastaba. Detalus atrankos kriterijų sąrašas bus nustatomas priemonės įgyvendinimo taisyklėse.*
9.3.4.7.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	EURI lėšos – 44 429 Eur; EŽŪFKP lėšos – 61 901 Eur.
9.3.4.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	Iki 50 (vidutinėms ir mažoms įmonėms) Iki 70 (fiziniams asmenims ir labai mažoms įmonėms)
9.3.4.9.	Priemonės veiklos srities finansavimo šaltinis:	
9.3.4.9.1.	EŽŪFKP ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[x]
9.3.4.9.2.	EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos	[ ]

10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas			
	Planuojami veiksmai	**Sąsaja su VPS ir priemonėmis**	**ES fondas (EŽŪFKP, EJRŽF)**
10.1.	**2016 m.**		
10.1.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Parengiamieji darbai: sutarties su Agentūra pasirašymas, metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai, avansinio mokėjimo prašymo teikimas, VPS įgyvendinimą administruojančių asmenų įdarbinimas, (I-II ketvirtis). 1. Su VPS administravimu susijusių dokumentų tvarkymas. 2.		
10.1.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Interneto svetainės sukūrimas ir informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą talpinimas (II-IV ketvirtis). 2. Aiškinamojo stendo įrengimas (III ketvirtis). 3. Potencialių projektų pareiškėjų konsultavimas (III – IV ketvirtis) 4. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS II-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (III-IV ketvirtis). 5. VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginiai ir susitikimai. Kvietimo teikti vietos projektus viešinimas. Informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (III – IV ketvirtis).	3, 4 ir 5 punkte nurodyti gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su visomis I kvietimo priemonėmis; 4 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimo priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP

10.2.	**2017 m.**		
10.2.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. II-ojo, III mokėjimų prašymų teikimas Agentūrai (I ketvirtis, III ketvirtis). 2. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas NMA (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. I-ojo kvietimo teikti vietos projektų paraiškas skelbimas IV ketvirtis).	I-asis kvietimas teikti vietos projektų paraiškas (5 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: II prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2.-SAVA-6.2 2. LEADER-19.2-SAVA-8.	EŽŪFKP
10.2.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. 2. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 3. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS I-ojo ir II-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (II-III ketvirtis). 4. Informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (I-IV ketvirtis). 5. Popierinių leidinių leidyba (IV ketvirtis). 6. Išorinių ženklinimo priemonių platinimas (III ketvirti	1, 3, 4 punkte gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su kvietime išvardintomis I-ojo ir II-ojo prioriteto priemonėmis. 2 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimų priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP
10.3.	**2018 m**		
10.3.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. IV-ojo, V -ojo mokėjimų prašymų teikimas Agentūrai (I, III ketvirtčiai). 2. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas NMA (iki Taisyklėse nustatyto termino). Teikti vietos projektus kvietimo skelbimas 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis).	II -VII kvietimai teikti vietos projektų paraiškas (5 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADE-19.2.-7 II prioriteto VPS priemonėms: 2. LEADER-19.2.-SAVA-6-1 3. LEADER-19.2.-SAVA-9	EŽŪFKP

	5. II – VII kvietimų skelbimas, paraiškų vietos projektų paraiškų surinkimas ir vertinimas, sutarčių pasirašymas (I-VI ketvirtis). 6. Vietos projektų mokėjimo prašymų teikimas, vietos projektų įgyvendinimo stebėsena. 7. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IV ketvirtis).	I prioriteto VPS priemonėms: 4. BIVP-AKVA-SAVA-2 II prioriteto VPS priemonėms: 5. BIVP-AKVA-SAVA-3	EJRŽF
10.3.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 2. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (II-III ketvirtis). 3. Informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (I-IV ketvirtis). 4. Išorinių ženklinimo priemonių platinimas (III ketvirtis).	1, 3, 4 punkte gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su kvietime išvardintomis 2-ojo prioriteto priemonėmis 2 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimų priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP
10.4.	**2019 m.**		
10.4.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. VI-VII -ojo mokėjimų prašymų teikimas Agentūrai (I, III ketvirtis). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. VIII-XIV kvietimų skelbimas, vietos projektų paraiškų surinkimas ir vertinimas, sutarčių pasirašymas (I-VI ketvirtis). 6. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis).	VIII -XIV kvietimų teikti vietos projektų paraiškas (6 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2-7 2. LEADER-19.2.-SAVA-5 II prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2.-SAVA-10 2. LEADER-19.2-SAVA- 8 3. LEADER-19.2-SAVA- 6.1. 4. LEADER-19.2-SAVA- 6.2.	EŽŪFKP

	7. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IV ketvirtis).	I prioriteto VPS priemonėms: 4. BIVP-AKVA-SAVA-1 5. BIVP-AKVA-SAVA-2 II prioriteto VPS priemonėms:	EJRŽF
10.4.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. 2. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 3. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS I-ojo ir II-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (II-III ketvirtis). 4. Informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (I-IV ketvirtis). 5. Išorinių ženklinimo priemonių platinimas (III ketvirtis).	1, 3, 4 punkte gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su kvietime išvardintomis I-ojo ir II-ojo prioriteto priemonėmis. 2 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimų priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP
10.5.	**2020 m.**		
10.5.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. VIII - IX -ojo mokėjimų prašymų teikimas Agentūrai (I, III ketvirtčiai). 3.. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. 6. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis). 7.. XV -IX kvietimų teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų surinkimas ir vertinimas, sutarčių pasirašymas (I -IV ketvirtis). 8.. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IV ketvirtis).	XV - IX kvietimų teikti vietos projektų paraiškas (7 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2.-SAVA-5; 2. LEADER-19.2-7.2; II prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2.-SAVA-10; 2. LEADER-19.2.-SAVA-9;3. LEADER-19.2-SAVA- 6-2	EŽŪFKP

10.5.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 2. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS I-ojo ir II-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (II-III ketvirtis). 3. Informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (I-IV ketvirtis). 4. Išorinių ženklinimo priemonių platinimas (III ketvirtis).	1, 3, 4 punkte gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su visomis II-ojo prioriteto priemonėmis. 2 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimų priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP
10.6.	**2021 m.**		
10.6.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. X, XI mokėjimų prašymų teikimas Agentūrai (I, III ketvirčiai). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. Užbaigtų vietos projektų metinių ataskaitų vertinimas ir patikros vietoje organizavimas (II-IV ketvirtis); 6. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis). 7. . XX – XXII kvietimų teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų surinkimas ir vertinimas, sutarčių pasirašymas (I -IV ketvirtis). 8.. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IV ketvirtis).	XXII kvietimas teikti vietos projektų paraiškas (7 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonei: 1. LEADER-19.2-7.2;	EŽŪFKP
		XX- XXI kvietimai teikti vietos projektų paraiškas bus skelbiami:: II prioriteto VPS priemonėms: 1. BIVP-AKVA-SAVA-4 2. BIVP-AKVA-SAVA-3	EJRŽF

10.6.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 2. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (II-III ketvirtis). 3. informavimas spaudoje, VVG tinklapyje (I-IV ketvirtis).	1, 3, 4 punkte gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su visomis II-ojo prioriteto priemonėmis. 2 punkte nurodyti aktyvinimo renginiai (mokymai) bus organizuojami susiję su VPS kvietimų priemonėmis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios.	EŽŪFKP
10.7.	**2022 m.**		
10.7.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. XII -XIII-ojo mokėjimo prašymo teikimas Agentūrai (I, III ketvirtis). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. XXIII – XXVIII kvietimų teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų 6. surinkimas ir vertinimas, sutarčių pasirašymas (I -IV ketvirtis). Užbaigtų vietos projektų metinių ataskaitų vertinimas ir patikros vietoje organizavimas (II-IV ketvirtis). 7. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų 8. Vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis). 9. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IV ketvirtis).	1-9 punkte nurodyti VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemonėmis. XXIII-XXV kvietimų teikti vietos projektų paraiškas (5 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2.-SAVA-6-2; 2. LEADER-19.2-SAVA-9; 3. LEADER-19.2-7.2. II prioriteto VPS priemonėms: 1. LEADER-19.2-SAVA-5; 2. BIVP-AKVA-SAVA-4.	EŽŪFKP EJRŽF
10.7.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, kvietimų talpinimas (I-IV ketvirtis). 2. Aktyvinimo renginių (mokymų), susijusių su vietos projektų rengimu pagal VPS I-ojo ir II-ojo prioriteto priemones ir veiklos sritis, kurių rengimui reikalingos specifinės žinios, organizavimas (I-III ketvirtis).	Gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su visomis 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemonėmis.	

10.8.	**2023 m.**		
10.8.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. XIV mokėjimo prašymo teikimas Agentūrai (I ketvirtis). 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 4. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 5. XXIX-XXX kvietimų teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų 6. Užbaigtų projektų metinių ataskaitų vertinimas ir patikros vietoje organizavimas (II-IV ketvirtis). 7. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis). 8. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IVketvirtis).	1-8 punkte nurodyti VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemonėmis. XXIX-XXX kvietimų teikti vietos projektų paraiškas (5 punkte nurodytas VPS įgyvendinimo veiksmas) bus skelbiamas: I prioriteto VPS priemonei LEADER-19.2.-SAVA-6-2; II prioriteto VPS priemonei LEADER-19.2-SAVA-5.	EŽŪFKP EJRŽF
10.8.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą talpinimas (I-IV ketvirtis).	Gyventojų informavimo veiksmai susiję su visomis I-ojo ir II-ojo prioriteto priemonėmis.	EŽŪFKP
10.8.	**2024 m.**		
10.8.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino) . 3. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-IV ketvirtis). 4. Užbaigtų projektų metinių ataskaitų vertinimas ir patikros vietoje organizavimas (II-IV ketvirtis). 5. vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-IV ketvirtis). 6. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-IVketvirtis).	1-7 punkte nurodyti VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemonėmis.	EŽŪFKP EJRŽF

10.8.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą talpinimas (I-IV ketvirtis). 2. Konferencijos organizavimas – VPS įgyvendinimo pristatymas (III ketvirtis).	Gyventojų informavimo veiksmaisusiję su visomis I-ojo ir II-ojo prioriteto priemonėmis.	EŽŪFKP
10.8.	**2025 m.**		
10.8.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: 1. Metinio VPS administravimo išlaidų poreikio teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino). 2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas Agentūrai (iki Taisyklėse nustatyto termino) . 3. Projektų pareiškėjų ir vykdytojų konsultavimas (I-III ketvirtis). 4. Užbaigtų projektų metinių ataskaitų vertinimas ir patikros vietoje organizavimas (II-IV ketvirtis). 5. Vietos projektų mokėjimo prašymų ir galutinių ataskaitų vertinimas, patikrų vietoje organizavimas (I-III ketvirtis). 6. VPS įgyvendinimo stebėsenos organizavimas (I-III ketvirtis). 7. XV Galutinio mokėjimo prašymo ir ataskaitos teikimas Agentūrai (III ketvirtis).	1-8 punkte nurodyti VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS 1-ojo ir 2-ojo prioriteto priemonėmis.	EŽŪFKP EJRŽF
10.8.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Informacijos interneto svetainėje atnaujinimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą talpinimas (I-III ketvirtis). 2. Konferencijos organizavimas – VPS įgyvendinimo pristatymas (III ketvirtis).	Gyventojų informavimo veiksmaisusiję su visomis I-ojo ir II-ojo prioriteto priemonėmis.	EŽŪFKP

Pastaba. Veiksmų plane nurodyti VPS įgyvendinimo etapai pagrindžia VPS rodiklių pasiekimą.
Už už jų įgyvendinimą VPS vadovo įsakymu bus priskirti atsakingi žmonės (VPS administratoriai), todėl galima teigti, kad VVG turi pakankamai resursų veiksmų planui įgyvendinti.

11. VPS finansinis planas						
11.1.	**Prioriteto Nr.**	**VPS prioriteto pavadinimas**	**Planuojama paramos lėšų suma (Eur)**		**Planuojama lėšų (proc.)**	**Finansavimo šaltinis**
11.1.1.	I	Kaimo vietovių konkurencingumo ir patrauklumo didinimas	258 468		14,40	EŽŪFKP
			118 325		6,59	EJRŽF
			20 372		1,14	Pereinamojo laikotarpio lėšos
11.1.2.	II	Ekonominės veiklos įvairinimas ir plėtra	814 113		45,34	EŽŪFKP
			453 756		25,27	EJRŽF
			69 484		3,88	EURI
			60 628		3,38	Pereinamojo laikotarpio lėšos
			Iš viso: 1 795 146		**Iš viso: 100**	
11.2.	**VPS finansinis planas pagal priemones:**					
	VPS priemonės pavadinimas		**VPS prioriteto Nr., kuriam priskiriama priemonė**	**VPS priemonės kodas.**	**Planuojama lėšų suma (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**	**Finansavimo šaltinis**
11.2.1.	Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse		I	LEADER-19.2-7	228 348	12,72	EŽŪFKP Pereinamojo laikotarpio lėšos
11.2.2.	Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas		I	LEADER-19.2-SAVA-5	50 492	2,81	EŽŪFKP Pereinamojo laikotarpio lėšos

11.2.3.	Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas.	I	BIVP-AKVA-SAVA-1	6 677	0,37	EJRŽF
11.2.4.	Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas	I	BIVP-AKVA-SAVA-2	111 632	6,22	EJRŽF
11.2.5.	Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas	II	LEADER-19.2-SAVA- 6	655 992	36,55	EŽŪFKP Pereinamojo laikotarpio EURI lėšos
11.2.6.	Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti	II	LEADER-19.2-SAVA- 8	105 394	5,87	EŽŪFKP
11.2.7.	Socialinio verslo kūrimas ir plėtra	II	LEADER-19.2-SAVA-10	84 195	4,69	EŽŪFKP
11.2.8.	Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą	II	LEADER-19.2-SAVA- 9	98 644	5,50	EŽŪFKP
11.2.9.	Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas	II	BIVP-AKVA-SAVA-3	286 876	15,98	EJRŽF

11.2.10.	Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas			II			BIVP-AKVA-SAVA-4		166 896		9,29		EJRŽF	
									1 795 146		**Iš viso: 100** (nuo vietos projektams įgyvendinti planuojamos sumos, įskaitant EŽŪFKP, EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšas, pereinamojo laikotarpio, EURI lėšas)			
11.3.	**VPS administravimo išlaidų finansinis planas:**													
	VPS administravimo išlaidų (KPP kodas 19.4) kategorijos		**Planuojama lėšų (Eur)**						**Planuojama lėšų (proc.)**					
11.3.1.	VVG veiklos išlaidos		336588						75 proc. visos VVG administravimui planuojamos sumos					
11.3.2.	VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidos		112196						25 proc. visos VVG administravimui planuojamos sumos					
11.3.3.	**Iš viso:**		448784						20 proc. (nuo VPS įgyvendinti skirtos sumos)					
11.4.	**Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus:**	**ES fondas**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**Iš viso:**
11.4.1.	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos pagal atskirus ES fondus (EŽŪFKP ir EJRŽF))	EŽŪFKP	**-**	**-**	**-**	**-**	**40,2**	**29,8**	**15,0**	**10,0**	**5,0**			**100 proc.**
		EJRŽF	**-**	**-**	-	**-**	**10,0**	**10,0**	**25,0**	**10,0**	**45,0**			**100 proc.**

11.4.2.	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos)	EŽŪFKP	**-**	**10,29**	**9,93**	**11, 71**	**13,83**	**14,88**	**14,99**	**11, 37**			**13,0**	**100 proc.**
11.5.	**Planuojami papildomi VPS finansavimo šaltiniai**		**Pagrindimas**											
11.5.1.	VPS įgyvendinimo metu VPS tikslams pasiekti numatoma pasinaudoti kitais finansavimo šaltiniais.	-	**VPS tikslams pasiekti ir vietos projektus bendrafinansuoti numatomos vietos pareiškėjų lėšos ir arba indėlis savanoriškų darbu (kai leistina).** (Įgyvendinant VPS, projektų vykdytojai bus skatinami ieškoti vietos projektų finansavimo mechanizmų ir vietos projektų bendrafinansavimo būdų, aktyviau įtraukiant verslo sektoriaus atstovus į vietos bendruomenę. Vietos bendruomenės bus skatinamos neatlygintinai savanorystei įgyvendinant vietos projektų veiklas. Siekiant gerinti papildomo finansavimo paiešką, vietos projektų pareiškėjai bus skatinami atlikti detalesnę savo rėmėjų paiešką ir finansavimo analizę, t.y. rėmėjų įnašo dalis išskaidyti į smulkesnes struktūrines dalis, atskirai apskaičiuojant iš savivaldybės, valstybės, labdaros ir paramos fondų ir kt. pelno nesiekiančių organizacijų ir verslo sektoriaus (fizinių asmenų ar verslo organizacijų) Kaimo bendruomenės ir viešieji juridiniai asmenys turės galimybę kreiptis į Zarasų rajono ir Visagino savivaldybes dėl paramos vietos projektų daliniam finansavimui.)									

12. VPS įgyvendinimo rodikliai												
12.1. VPS pasiekimų produkto (*anglų k. „output“*) rodikliai:												
12.1.1. taikomi EŽŪFKP daliai:												
Eil. Nr.	**VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas**	**ESIF teminiai tikslai**									**Iš viso:**	
		1	**10**	**3**	**3**	**5-6**	**4**	**8**	**9**	**2**		
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys										
		1A	**1C**	**2B**	**3A**	**4A**	**5C**	**6A**	**6B**	**6C**		
12.1.1.1.	**Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):**										**41**	
12.1.1.1.1.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė NVO, skaičius (vnt.)	1							18		**19**	
12.1.1.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)											
12.1.1.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.)				2			12			**14**	
12.1.1.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):				1			7			**8**	
12.1.1.1.4.1.	*iš jų iki 40 m.*		-	-		-	-	*3*	-	-	*iš viso:*	*moterų: 1* *vyrų: 2*
12.1.1.1.4.2.	*iš jų daugiau kaip 40 m.*		-	-	1	-	-	4		-	*iš viso:*	*moterų: 1* *vyrų: 4*

12.1.1.1.5.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė 12.1.1.1–12.1.1.5 papunkčiuose neišvardyti asmenys, skaičius (vnt.)										
12.1.1.2.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-7.2. (Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse) – Priemonė uždaryta**										
12.1.1.2.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-		-	-	-	8	-	**8**
12.1.1.3.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-10 (**Socialinio verslo kūrimas ir plėtra**) – Priemonė uždaryta.**										
12.1.1.3.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-		-	-	3	-	**3**
12.1.1.4.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-5 (**Bendradarbiavimas ir gebėjimų ugdymas, kultūrinės ir jaunimo veiklos skatinimas**) – Priemonė uždaryta**										
12.1.1.4.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.) -	-	-	-	-		-		7	-	**7**
12.1.1.5.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-6 (**Žemės ūkio produkcijos perdirbimas, paslaugų ir vietos produktų kūrimas**)**										
12.1.1.5.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.) -	-	-	-	3			15	-	-	**18**
12.1.1.6.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-8 (**Parama jaunų žmonių ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti**) – Priemonė uždaryta.**										
12.1.1.6.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-		-		-	4		-	**4**
12.1.1.7.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-9 (**Bendradarbiavimo rėmimas skatinant trumpos maisto tiekimo grandinės produktų gamybą ir rinkodarą**– Priemonė uždaryta**										
12.1.1.7.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	1	-	-	-		-			-	**1**

12.1.2. taikomi EJRŽF daliai:										
Eil. Nr.	**VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas**	**ESIF teminiai tikslai**								**Iš viso:**
		3	**8**	**3**	**3**	**6**	**8**	**3**	**3**	
		EJRŽF konkretūs tikslai ir uždaviniai								
		8.1.1. Ž	**8.1.2.Ž**	**8.1.3.Ž**	**8.2.1.Ž**	**8.2.2.Ž**	**8.2.3.Ž**	**8.3.1.Ž**	**8.3.2.Ž**	
12.1.2.1.	**Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):**									**9**
12.1.2.1.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.), kuriuos pateikė pateikė NVO				1				**2**	**3**

12.1.2.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)						**4**			**4**	
12.1.2.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.)	2								**2**	
12.1.2.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):	0								**0**	
12.1.2.1.4.1.	*iš jų iki 40 m.*									*iš viso:*	*moterų* / *vyrų 0*
12.1.2.1.4.2.	*iš jų daugiau kaip 40 m.*								-	*iš viso:*	*moterų* / *vyrų*
12.1.2.1.5.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė 12.1.2.1.1–12.1.2.1.4 papunkčiuose neišvardyti asmenys, skaičius (vnt.)										
12.1.2.2.	**Priemonės kodas: BIVP-AKVA-SAVA-1 (**Žuvininkystės bendruomenės kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimo su šalies žuvininkystės bendruomenėmis skatinimas, 8.2.1.Ž.**) – Priemonė uždaryta.**										
12.1.2.2.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	1		-	-	-	**1**	
12.1.2.3.	**Priemonės kodas: BIVP-AKVA-SAVA-2 (**Sąlygų rekreacinei žvejybai sudarymas ir gerinimas, 8.2.3.Ž**) – Priemonė uždaryta.**										
12.1.2.3.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-		-	4	-		**4**	
12.1.2.4.	**Priemonės kodas: BIVP-AKVA-SAVA-3 (**Žuvininkystės regiono verslo sektoriaus stiprinimas, 8.1.1.Ž**)**										
12.1.2.4.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	2		-	-	-	-	-	-	**2**	
12.1.2.5.	**Priemonės kodas: BIVP-AKVA-SAVA-4 (**Žuvininkystės regiono NVO ekonominio gyvybingumo skatinimas**,** 8.3.2.Ž)										
12.1.2.5.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)			-	-	-	-	-	2	**2**	

12.2. VPS pasiekimų tikslo rodikliai (*anglų k. „target“*) rodikliai

12.2.1. taikomi EŽŪFKP daliai:

Eil. Nr.	**VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas**	**ESIF teminiai tikslai**									
		1	**10**	**3**	**3**	**5-6**	**4**	**8**	**9**	**2**	**Iš viso:**
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys									
		1A	**1C**	**2B**	**3A**	**4A**	**5C**	**6A**	**6B**	**6C**	

12.2.1.1. Vietos projektų įgyvendinimas											
12.2.1.1.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	2	-	-	3			18	2		**25**
12.2.1.1.2.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-						
12.2.1.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-					4		**4**
12.2.1.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-					0		**0**

12.2.2. taikomi EJRŽF daliai:										
Eil. Nr.	**VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas**	**ESIF teminiai tikslai**								
		3	**8**	**3**	**3**	**6**	**8**	**3**	**3**	**Iš viso:**
		EJRŽF konkretūs tikslai ir uždaviniai								
		8.1.1.Ž	**8.1.2.Ž**	**8.1.3.Ž**	**8.2.1.Ž**	**8.2.2.Ž**	**8.2.3.Ž**	**8.3.1.Ž**	**8.3.2.Ž**	
12.2.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	6	-	-	-	-	-	-	4	**10**
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-

13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėsena		
13.1.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos funkcijos pagal subjektus**	
13.1.1.	VVG nariai	- VVG nariai, vadovaudamiesi įstatais ir jų pagrindu, priima sprendimus, susijusius su VPS įgyvendinimu; - vykdo asociacijos visuotinio narių susirinkimo ir tarybos sprendimus VPS įgyvendinimo klausimais; - aktyviai dalyvauja asociacijos veikloje ir VPS įgyvendinime; - tvirtina tarybos pirmininko metinę ataskaitą bei finansinę atskaitomybę.

13.1.2.	VVG valdymo organo nariai	Pagal įstatus taryba vykdo šias funkcijas įgyvendinant VPS: - rengia ir tvirtina vietos projektų atrankos darbo reglamentą bei kitus dokumentus, susijusius su Asociacijos veikla ir dvisektorės VPS įgyvendinimu; - priima sprendimus dėl paramos lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo; - rengia Asociacijos veiklos bei dvisektorinės VPS įgyvendinimo apžvalgą.
13.1.3.	VPS administravimo vadovas	Koordinuoja, kontroliuoja, vykdo strategijos įgyvendinimą, užtikrina sėkmingą strategijos įgyvendinimą pagal veiklos planą; nuolat seka visus projekto įgyvendinimo aspektus, teikia informaciją tarybai apie numatomas arba esamas problemas ir vėlavimus vietos projektų rengime ir jų įgyvendinime; kontroliuoja vietos projektų įgyvendinimą; užtikrina terminų laikymąsi strategijos įgyvendinimo laikotarpiu, laiku teikiamų dokumentų ir duomenų teisingumą; kontroliuoja ar laiku pateikti ir tinkamai parengti mokėjimo prašymai Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (NMA, ŽŪM); užtikrina tinkamą strategijos įgyvendinimo mokėjimo prašymų ir ataskaitų parengimą NMA; palaiko glaudžius ryšius su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, Kaimo tinklu, regiono savivalda, bendruomenėmis, su įvairiomis organizacijomis, verslininkais, rėmėjais ir kitomis organizacijomis dalinantis informacija, patirtimi sprendžiant strategijos įgyvendinimo klausimus; sprendžia , iškilusius su strategijos įgyvendinimu, juridinius klausimus; 13. kelia kvalifikaciją, gilina žinias, reikalingas tinkamai projekto vadovo darbui atlikti. Neša atsakomybę už VPS įgyvendinimą.
13.1.4.	VPS finansininkas (buhalteris)	Atsakingas už buhalterinės apskaitos vedimą ir viešųjų lėšų administravimą. Rengia ir teikia mokėjimų prašymus NMA. Dalyvauja materialinių vertybių inventorizacijų darbe. VPS administravimo vadovui teikia finansines ataskaitas apie VPS įgyvendinimo rezultatus. Rengia ir teikia informacinę, konsultacinę ir metodinę pagalbą vietos projektų rengėjams finansiniais klausimais. Rengia VPS įgyvendinimo paramos sutarties pakeitimus. Pildo darbo apskaitos žiniaraščius, teisingai ir laiku apskaičiuoja ir išmoka darbuotojams darbo užmokestį. Kelia kvalifikaciją, gilina žinias, reikalingas VPS finansininko funkcijoms atlikti.
13.1.5.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.1.5.1.	VPS administratorius (-iai)	Rengia kvietimų dokumentaciją, paramos sutartis, administruoja vietos projektus, vertina viešųjų pirkimų dokumentus, mokėjimo prašymus ir kt. Konsultuoja vietos projektų pareiškėjus viešųjų pirkimų organizavimo, paraiškų rengimo, projektų įgyvendinimo klausimais. Teikia tarpines ir metines ataskaitas VPS administravimo vadovui apie įgyvendinamus vietos projektus, apie VPS įgyvendinimo eigą ir pasiektus rezultatus. Teikia reikalingą informaciją, susijusią su VPS įgyvendinimu, viešųjų pirkimų procedūromis, NMA, ŽŪM, auditoriams.

13.1.5.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (-ai)	VPS viešųjų ryšių specialistas – laiku pateikia išsamią informaciją vietos informavimo šaltiniuose apie VVG vykdomą veiklą, VPS įgyvendinimo eigą ir pasiektus rezultatus. Teikia informaciją žiniasklaidai. Skatina ir padeda vietos projektų pareiškėjams viešinti įgyvendinamus vietos projektus, jų naudą vietos gyventojams. Administruoja VVG interneto svetainę, rengia, įkelia ir prižiūri ten esančią informaciją. Užmezga ir palaiko glaudžius ryšius su informaciją teikiančiais subjektais.
13.1.5.3.	Viešųjų pirkimų specialistas	Viešųjų pirkimų specialistas - organizuoja ir vykdo prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų procedūras; rengia viešųjų pirkimų skelbimus, viešojo pirkimo procedūrų ataskaitas bei įvykdytų ar nutrauktų pirkimo sutarčių ataskaitas apie vykdytus viešuosius pirkimus, ir teikia juos Viešųjų pirkimų tarnybai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės; rengia per finansinius metus įvykdytų mažos vertės pirkimų ataskaitą ir ją Viešųjų pirkimų įstatymų nustatyta tvarka pateikia Viešųjų pirkimų tarnybai, bei sudaro metinius prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų planus; dirba su CVP IS bei organizuoja bei vykdo elektroninius pirkimus; rengia konkurso sąlygas ir technines specifikacijas prekių, paslaugų ir darbų viešiesiems pirkimams; rengia VVG vardu sudaromas sutartis, koordinuoti jų vykdymą, veda sutarčių registrą; konsultuoja vietos projekto pareiškėjus viešųjų pirkimų klausimais; vertina vietos projektų pareiškėjų viešųjų pirkimų dokumentaciją; atlieka viešuosius pirkimus susijusius su VPS administravimo išlaidomis ir rengia kontraktus ir sutartis.
13.2.	**VVG darbuotojų gebėjimai įgyvendinti VPS**	
13.2.1.	VPS administravimo vadovas	VPS administravimo vadovui – turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	VPS buhalterinės apskaitos specialistui ir (arba) finansininkui – turėti aukštąjį išsilavinimą buhalterinės apskaitos tvarkymo srityje ir ne mažesnę nei 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje įgyvendinant VPS.
13.2.3.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.2.3.1.	VPS administratorius	VPS administratoriui – turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę negu 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.3.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas	Viešųjų ryšių specialistui (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojui) – turėti aukštąjį išsilavinimą, taip pat turėti žinių LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.3.3	VPS viešųjų pirkimų specialistas	VPS viešųjų pirkimų specialistas – turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę negu 3 m. darbo patirtį viešųjų pirkimų srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.3.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos apibūdinimas**	

13.3.1.	**VVG subjektų vaidmuo VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemoje:** • VVG nariai – dalyvauja Asociacijos veikloje, realizuojant jos tikslus, teikia pastabas bei pasiūlymus dėl Asociacijos veiklos organizavimo, tikslų siekimo; • Visuotinis narių susirinkimas – tvirtina Asociacijos dvisektorę Vietos plėtros strategiją ir jos pakeitimus. Tvirtina metinę VVG pirmininko ir VVG tarybos pirmininko, revizinės komisijos (Revizoriaus) metinę ataskaitą, nustato kokia papildoma informacija turi būti pateikta Asociacijos metinėje veiklos ataskaitoje. Paveda Revizinei komisijai (Revizoriui) atlikti Asociacijos finansinius buhalterinius patikrinimus. Renka Asociacijos pirmininką bei Asociacijos Tarybos narius bei Revizinę komisiją (Revizorių); • Asociacijos taryba – atlieka VVG finansuojamų projektų atranką, priima sprendimus dėl paramos lėšų projektams įgyvendinti skyrimo. Priima sprendimus dėl Asociacijos struktūros ir pareigybių. Paveda Revizijos komisijai (Revizoriui) atlikti Asociacijos finansinius buhalterinius patikrinimus; • Asociacijos pirmininkas – atsako už Asociacijos veiklos organizavimą ir jos tikslų įgyvendinimą, kontroliuoja Asociacijos tikslų įgyvendinimą, atstovauja Asociacijos santykiuose su trečiaisiais asmenimis, palaiko ryšius su Lietuvos organizacijomis; • VPS įgyvendinimo vadovas – atsako už VPS įgyvendinimą, koordinuoja, kontroliuoja, vykdo strategijos įgyvendinimą, užtikrina sėkmingą strategijos įgyvendinimą pagal veiklos planą. Palaiko glaudžius ryšius su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, Kaimo tinklu, regiono savivalda, bendruomenėmis, su įvairiomis organizacijomis, verslininkais, rėmėjais ir kitomis organizacijomis dalinantis informacija, patirtimi sprendžiant strategijos įgyvendinimo klausimus; • VPS finansininkas – tvarko Asociacijos buhalterinę apskaitą, laiku ir kokybiškai parengia ir pateikia finansines ataskaitas reikiamoms instancijoms, Asociacijos valdymo organams. Rengia VVG strategijos įgyvendinimo administravimo biudžetą, mokėjimų prašymus NMA bei informaciją projekto vadovui apie projekto biudžeto vykdymą. Dalyvauja materialinių vertybių inventorizacijų darbe. • VPS projekto administratorius (-iai) – teikia konsultacijas vietos projektų pareiškėjas vietos projektų pareiškėjams paraiškų rengimo, projektų įgyvendinimo klausimais, rengia kvietimų dokumentaciją, registruoja vietos projektų paraiškas, atlieka vietos projektų paraiškų vertinimą, rengia medžiagą posėdžiui dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo, rengia VVG paramos sutartys, sutarties pakeitimus, vykdo įgyvendinamų projektų priežiūrą, vietos projektų patikras vietoje, vertina vietos projektų ataskaitas (įgyvendinimo, galutines). Teikia reikiamą informaciją susijusią su VPS įgyvendinimu, VPS įgyvendinimo ataskaitas Agentūrai, ŽŪM ir Asociacijos valdymo organams. • VPS viešųjų ryšių specialistas – rengia pranešimus visuomenei apie Asociacijos vykdomą veiklą ir VPS įgyvendinimą. Kontroliuoja, kaip vietos projektų pareiškėjai viešina paramą vietos projektas finansuojamiems iš EŽŪFKP, EJRŽF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Administruoja VVG interneto svetainę, rengia, įkelia ir prižiūri ten esančią informaciją. Laiku pateikia išsamią informaciją žiniasklaidai. Atsako į suinteresuotiems asmenims rūpimus klausimus apie VVG vykdomą veiklą ir VPS įgyvendinimą. Palaiko glaudžius ryšius su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, Kaimo tinklu, regiono savivalda, bendruomenėmis ir kitomis organizacijomis bei verslininkais. • Viešųjų pirkimų specialistas – organizuoja ir vykdo prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų procedūras. Teisės aktų nustatyta tvarka rengia viešųjų pirkimų ataskaitas. Konsultuoja vietos projekto pareiškėjus viešųjų pirkimų klausimais. Vertina vietos projektų pareiškėjų

	pateiktą viešųjų pirkimų dokumentaciją. Teikią reikalingą informaciją susijusią su VPS įgyvendinimu viešųjų pirkimų procedūromis Agentūrai, ŽŪM, auditoriams ir Asociacijos valdymo organams. **Informacija apie VPS įgyvendinimo eigą teikia:** 1. VVG nariams: • VVG primininkas visuotinio susirinkimo metu atsiskaitydamas už VVG veiklą, atsakydamas raštu ar žodžiu į VVG narių paklausimus; • VVG taryba teikdama tvirtinti visuotiniam VVG narių susirinkimui VVG Tarybos veiklos metinę ataskaitą; • Revizinė komisija (Revizorius) pateikdama tvirtinti visuotiniam VVG narių susirinkimui revizijos ataskaitą, arba atskaitas apie atliktus finansinius-buhalterinius patikrinimus. 2. VVG valdymo organo nariams: • VVG pirmininkas, VPS administravimo vadovas, VPS finansininkas ir atskiri darbuotojai, susiję su VPS administravimu VVG tarybos posėdžiuose pateikdami aktualią VPS įgyvendinimo informaciją. 3. VPS įgyvendinimo vadovui: • VVG nariai, VVG taryba, VVG pirmininkas suformuluodami aktualias VPS įgyvendinimo užduotis; • VPS finansininkas, atskiri darbuotojai, susiję su VPS administravimu atsiskaitydami už savo veiklą. 4. VPS finansininkui, atskiriems darbuotojams, susijusiems su VPS administravimu: • VVG nariai, VVG taryba, VVG pirmininkas, VVG administracijos vadovas suformuluodami aktualias VPS įgyvendinimo užduotis, vietos projektų pareiškėjai. **Atskaitomybės (pavaldumo) tarp atskirų įgyvendinant VPS dalyvaujančių VVG subjektų sistema:** • VVG visuotinis narių susirinkimas yra aukščiausias valdymo organas, susirinkimo sprendimai Asociacijos pirmininkui, Asociacijos tarybos pirmininkui, Asociacijos tarybai, VVG administracijai bei VVG nariams yra privalomi; • Visuotinis VVG narių susirinkimas renka VVG Revizinę komisiją (Revizorių), kuris kontroliuoja ir prižiūri visą VVG veiklą. Visuotinis narių susirinkimas gali pavesti atlikti Reviziniai komisijai (Revizoriui) ne planinius finansinius buhalterinius patikrinimus. Prireikus Revizijos komisijos (Revizoriaus) reikalavimu gali būti šaukiamas neeilinis Visuotinis narių susirinkimas; • Visuotinis VVG narių susirinkimas iš savo narių renka VVG Tarybą. VVG Taryba yra kolegialus VVG valdymo organas. Tarybos darbui vadovauja Tarybos pirmininkas. Už savo veiklą Taryba atskaitinga Visuotiniam VVG narių susirinkimui. VVG Tarybos pirmininkas teikia Visuotiniam narių susirinkimui tvirtinti VVG tarybos metinei veiklos ataskaitą. VVG taryba gali pavesti atlikti Reviziniai komisijai (Revizoriui) ne planinius finansinius buhalterinius patikrinimus. Tarybai pareikalavus gali būti šaukiamas neeilinis Visuotinis narių susirinkimas. VVG Tarybos priimti sprendimai yra privalomi VVG pirmininkui ir VVG administracija; • VVG pirmininkas yra vienasmenis valdymo organas, kuris organizuoja ir vykdo VVG veiklą bei atstovauja VVG santykiuose su trečiaisiais asmenimis. VVG pirmininkas už savo veiklą atsiskaito Visuotiniame narių susirinkime, teikdamas tvirtinti metinę atskaitą. Pirmininkui pareikalavus gali būti šaukiamas neeilinis Visuotinis narių susirinkimas. VVG pirmininkui atskaitinga VVG administracija.

	Nustačius faktą, kad VPS yra įgyvendinama netinkamai, veikia aukščiau aprašyta VVG atskaitomybės sistema. Priklausomai nuo to, kuris VPS įgyvendinime dalyvaujantis subjektas nustato, kad VPS įgyvendinama netinkamai, kreipiamasi į tiesioginiuose pavaldumo santykiuose esantį valdantįjį subjektą, nurodant netinkamo VPS įgyvendinimo faktus ir siūlant priemones problemai spręsti.